

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Izvještaj o finansijskoj stabilnosti **2022**

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2022. godinu

IZDAVAČ

Centralna banka Bosne i Hercegovine
Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
Tel (387 33) 278 100
Internet: www.cbbh.ba
E-mail: contact@cbbh.ba

Za sve informacije kontaktirati:
Odjeljenje za finansijsku stabilnost

Uredništvo:

dr. Senad Softić
mr. Marko Vidaković
dr. Željko Marić
mr. Erandina Bajrović
Vesna Papić
Nada Mijović
dr. Belma Čolaković
mr. Amir Hadžiomergagić

Priprema za štampu:
Štamparija Fojnica d.d.

Štampa:
Štamparija Fojnica d.d.

Tiraž:

70 primjeraka

Publikovanje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne svrhe je dozvoljeno uz obavezno navođenje izvora.

© Centralna banka Bosne i Hercegovine | sva prava zadržana

Sadržaj

UVOD	7
IZVRŠNI SAŽETAK	8
1. TRENDovi I RIZICI Iz MEĐUNARODNOG OKRUŽENJA.....	1 3
1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju	1 3
1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozonl	1 7
1.2.1 Efekti na bankarski sektor	1 7
1.2.2 Efekti na realni sektor	1 9
2. MAKROEKONOMSKI TRENDovi I RIZICI U BIH.....	2 5
3. DOMAĆINSTVA.....	3 7
4. PREDUZEĆA	4 5
5. FINANSIJSKI POSREDNICI	5 1
5.1 Bankarski sektor	5 1
5.2 Nebankarski finansijski sektor	6 7
6. FINANSIJSKA INFRASTRUKTURA.....	7 3
6.1 Platni sistem.....	7 3
6.2 Regulatorni okvir	7 4
Statistički dodatak	7 9

SPISAK GRAFIKONA

Grafikon 1.1: Kretanje referentnih kamatnih stopa vodećih centralnih banaka	15
Grafikon 1.2: Cijene hrane i nafte.....	17
Grafikon 1.3: Cijena zlata i kurs EUR/USD	17
Grafikon 1.4: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka.....	19
Grafikon 1.5: Promjene u javnom dugu izraženom u procentima BDP-a u 2022. godini.....	20
Grafikon 1.6: Prinos desetogodišnjih državnih obveznica.....	20
Grafikon 1.7: Kretanje glavnih tržišnih indeksa.....	21
Grafikon 1.8: Stopa nezaposlenosti u EU	21
Grafikon 1.9: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnerne	21
Grafikon 2.1: BDP BiH (godišnja promjena i doprinos rastu po kategorijama).....	25
Grafikon 2.2: BDP izvoz roba i industrijska proizvodnja (% godišnje promjene)	27
Grafikon 2.3: Indeks potrošačkih cijena u BiH, (mjесec tekuće u odnosu na isti mjesec prethodne godine).....	28
Grafikon 2.4: Neto plate i inflacija	28
Grafikon 2.5: Struktura tekućeg računa BiH	31
Grafikon 2.6: Javni dug BiH i saldo opće vlade (% BDP-a).....	32
Grafikon 2.7: Devizne rezerve i vanjski dug	33
Grafikon 3.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama	37
Grafikon 3.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2022. godine	37
Grafikon 3.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast	38
Grafikon 3.4: Novoodobreni krediti stanovništvu	39
Grafikon 3.5: Valutna struktura kredita stanovništvu	39
Grafikon 3.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po kategorijama	40
Grafikon 3.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu, po bankama	40
Grafikon 3.8: Novoodobreni dugoročni krediti i prosječne ponderisane kamatne stope	40
Grafikon 3.9: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope	41
Grafikon 3.10: Depoziti stanovništva po ročnosti	41
Grafikon 3.11: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite	41
Grafikon 4.1: Potraživanja od preduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2022. godine	45
Grafikon 4.2: Godišnje promjene potraživanja od preduzeća prema odabranim djelatnostima	46
Grafikon 4.3: Vanjska zaduženost nefinansijskih preduzeća	46
Grafikon 4.4: Prosječna zaduženost preduzeća po odabranim djelatnostima u 2021. i 2022. godini	46
Grafikon 4.5: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima preduzećima, po djelatnostima	47
Grafikon 4.6: Kamatne stope na kredite preduzećima	48
Grafikon 4.7: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope	48
Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u procentima BDP-a	51
Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora	52
Grafikon 5.3: Aktiva bankarskog sektora	52
Grafikon 5.4: Prosječne kamatne stope na novoodobrene kredite	53
Grafikon 5.5: Procjena finansijskog ciklusa za BiH	53
Grafikon 5.6: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2022. godini	56
Grafikon 5.7: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka	56
Grafikon 5.8: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru	57
Grafikon 5.9: Sektorska struktura depozita rezidenata	57
Grafikon 5.10: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti	58
Grafikon 5.11: Dijagram indikatora finansijskog zdravlja bankarskog sektora	59
Grafikon 5.12: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2022. godine	59
Grafikon 5.13: Kvalitet kreditnog portfolija	60
Grafikon 5.14: Stopa default-a u sektoru preduzeća, po bankama u 2022. godini	60
Grafikon 5.15: Stopa default-a u sektoru stanovništva, po bankama u 2022. godini	60
Grafikon 5.16: Dobit bankarskog sektora	61
Grafikon 5.17: Indikatori profitabilnosti	61
Grafikon 5.18: Indikatori likvidnosti	62

SPISAK TABELA

Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta.....	13
Tabela 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade	33
Tabela 2.2: Indikatori rizika fiskalne održivosti	34
Tabela 3.1: Potraživanja od stanovništva, kartice.....	38
Tabela 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura	39
Tabela 4.1: Krediti preduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga	47
Tabela 5.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika	51
Tabela 5.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija.....	68
Tabela 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu.....	73
Tabela 6.2. Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)	73

STATISTIČKI DODATAK

Tabela A1: Indeks cijena nekretnina (2015 = 100)	79
Tabela A2: Indikatori finansijskog zdravlja	81
Tabela A3: Statusne promjene banaka u periodu 2001 – Q2/2023. godine.....	82

Tekstni okvir:

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost.....	25
Tekstni okvir 2: Tržište nekretnina.....	29
Tekstni okvir 3. Analitički okvir za kalibriranje kontracikličkog zaštitnog sloja kapitala u BiH.....	54
Tekstni okvir 4: Mrežna analiza preljevanja sistemskih rizika.....	57
Tekstni okvir 5: Testovi na stres solventnosti	62
Tekstni okvir 6: Testovi na stres likvidnosti	65

Zemlje:

BE	Belgija
BG	Bugarska
CY	Kipar
DE	Njemačka
ES	Španija
FR	Francuska
GR	Grčka
HR	Hrvatska
IE	Irska
IT	Italija
PT	Portugal
SI	Slovenija
SK	Slovačka
TR	Turska

SKRAĆENICE

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske
AOD	Agencija za osiguranje depozita
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku BiH
BiH	Bosna i Hercegovina
BEO	Centralna banka Engleske
BOJ	Centralna banka Japana
BLSE	Banjalučka berza
CAC 40	Indeks francuske berze (Cotation Assistée en Continu)
CAR	Stopa adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Ratio)
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine
CET 1	Osnovni kapital prvog reda (Common Equity Tier 1)
CHF	Švicarski franak
CPI	Indeks potrošačkih cijena
CRK	Centralni registar kredita
DAX	Indeks na berzi vrijednosnih papira u Frankfurtu (Deutscher Aktien Index)
EBA	Evropska bankarska agencija (European Banking Authority)
ECB	Evropska centralna banka
EU	Evropska unija
EUR	Euro
FBA	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FED	Sistem federalnih rezervi
FTSE	Indeks londonske berze (Financial Times Stock Exchange)
GBP	Britanska funta
HHI	Herfindahl–Hirschman Indeks
JRTR	Jedinstveni registar transakcijskih računa
KM	Konvertibilna marka
MFT BiH	Ministarstvo finansija i rezera BiH
MKO	Mikrokreditne organizacije
MMF	Međunarodni monetarni fond
NPL	Nekvalitetni krediti (Nonperforming loans)
OPEC	Organizacija zemalja izvoznica nafte
ROAA	Povrat na prosječnu aktivu (Return on Average Assets)
ROAE	Povrat na prosječni kapital (Return on Average Equity)
RS	Republika Srpska
RTGS	Bruto poravnanje u realnom vremenu (Real Time Gross Settlement)
RSTF	Referentna stopa prosječnog ponderisanog troška finansiranja banaka
S&P	Standard & Poor's
SAD	Sjedinjene Američke Države
SASE	Sarajevska berza
STO	Svjetska trgovinska organizacija
USD	Američki dolar
WEO	Svjetski ekonomski pregled (World Economic Outlook)
WTI	Cijena brent nafte na američkom tržištu (West Texas Intermediate)

UVOD

Pod finansijskom stabilnošću CBBiH podrazumijeva stanje u kojem finansijski sistem može apsorbirati šokove bez značajnih poremećaja u svom trenutnom i budućem funkcioniranju i čije funkcioniranje nema negativne uticaje na ekonomiju.

Mandat CBBiH za praćenje stabilnosti finansijskog sistema indirektno proizilazi iz Zakona o CBBiH. CBBiH ima aktivnu ulogu u razvoju i implementaciji politike stabilnosti i održivog ekonomskog rasta BiH, kroz osiguranje stabilnosti domaće valute i ukupne finansijske i ekonomske stabilnosti u zemlji. Jedna od temeljnih zadaća CBBiH je uspostava i održavanje odgovarajućih platnih i obračunskih sistema kao dijela finansijske infrastrukture. CBBiH doprinosi očuvanju finansijske stabilnosti kroz zakonom utvrđenu nadležnost koordinacije djelatnosti entitetskih agencija za bankarstvo. CBBiH, u skladu s odlukom Upravnog vijeća, učestvuje u radu međunarodnih organizacija koje rade na učvršćivanju finansijske i ekonomske stabilnosti kroz međunarodnu monetarnu saradnju. Aktivnosti CBBiH na polju praćenja stabilnosti finansijskog sistema obuhvataju i specijaliziranu komunikaciju s relevantnim međunarodnim i domaćim institucijama kojom se osigurava kontinuitet procesa praćenja sistemskih rizika. Doprinos očuvanju finansijske stabilnosti CBBiH daje u okviru članstva u Stalom komitetu za finansijsku stabilnost BiH.

Publiciranjem Izvještaja o finansijskoj stabilnosti CBBiH nastoji doprinijeti finansijskoj stabilnosti u BiH kroz:

- Unapređenje razumijevanja i podsticanje dijaloga o rizicima za finansijske posrednike u makroekonomskom okruženju;
- Upozoravanje finansijskih institucija i drugih učesnika na tržištu na mogući kolektivni uticaj njihovih pojedinačnih akcija;
- Stvaranje konsenzusa o finansijskoj stabilnosti i poboljšanje finansijske infrastrukture.

Iako je fokus ovog izvještaja na događajima iz 2022. godine, njegov obuhvat je proširen i na najvažnija dešavanja iz prve polovine 2023. godine, u skladu s dostupnim podacima u vrijeme izrade. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2022. godinu organiziran je po poglavljima kako slijedi. U izvršnom sažetku naglašeni su najvažniji rizici po stabilnost finansijskog sistema. U prvom poglavlju predstavljeni su glavni trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja. U sklopu ovog poglavlja posebno su izdvojeni glavni rizici iz EU i eurozone, te su opisani njihovi efekti na bankarski sektor i realnu ekonomiju ovog geografskog područja, s fokusom na rizike koji mogu imati uticaj na bankarski sektor i realnu ekonomiju BiH. Drugo poglavlje daje pregled trendova i potencijalnih rizika iz domaćeg okruženja koji se odražavaju na funkcioniranje finansijskog sistema u BiH, uključujući i pregled glavnih trendova i rizika koji dolaze iz fiskalnog sektora. Treće poglavlje ilustrira efekte rizika identificirane u prethodnim poglavljima na potraživanja od stanovništva. Fokus četvrtog poglavlja su efekti identificiranih rizika na sektor pravnih lica. U petom poglavlju se ocjenjuju efekti rizika na stabilnost finansijskog sektora, s fokusom na bankarski sektor. Šesto poglavlje ilustrira osnovne trendove u finansijskoj infrastrukturi: platnim sistemima i regulatornom okviru. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2022. godinu sadrži šest tekstnih okvira: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost, Tržište nekretnina, Analitički okvir za kalibriranje kontracicličkog zaštitnog sloja kapitala u BiH, Mrežna analiza preljevanja sistemskih rizika i Testovi na stres solventnosti i likvidnosti.

Na kraju, potrebno je naglasiti da se ovaj izvještaj bavi isključivo pitanjima od značaja za sistemske rizik, jer je nadzor poslovanja finansijskih posrednika, u skladu s važećim zakonima u BiH, zadatak nadležnih supervizora za finansijski sektor. Njegov osnovni cilj je da ukaže na rizike koji dolaze iz finansijskog sistema, kao i makroekonomskog okruženja, te procijeni sposobnost sistema da apsorbira te šokove.

IZVRŠNI SAŽETAK

2022. godinu u svijetu je obilježilo usporavanje ekonomskih aktivnosti uslijed posljedica kulminacije rusko-ukrajinske krize i početka rata, koji su inicijalno doveli do volatilnosti na tržišta energenata, izazivajući značajnije fluktuacije cijena nafte, gasa i električne energije. Pored rasta cijena energenata, poremećaji u lancima snabdijevanja i rast cijena roba, doprinijeli su snažnom rastu inflacije, čime su demantirana ranija očekivanja da bi inflacija mogla biti kratkotrajnog i prolaznog karaktera, tako da je zaoštravanje monetarnih politika vodećih centralnih banaka uslijedilo brže nego što je prвobitno očekivano. ECB je posljednja od vodećih centralnih banaka počela provoditi restriktivne mjere, te je tek u drugom polugodištu, uz završetak pandemijskih programa podrške, ova monetarna vlast otpočela s povećanjem referentnih kamatnih stopa, u cilju borbe s inflacijom.

Ključni rizici po finansijsku stabilnost eurozone u najznačajnijoj mjeri su direktno ili indirektno vezani za snažan rast kamatnih stopa: slab makroekonomski izgled, slabljenje fiskalnih kapaciteta za amortiziranje šokova uslijed rasta vanjskog duga nakon provedenih mjeri za ublažavanje pandemije u zemljama s visokim nivoom duga, jačanje kreditnog rizika kod finansijskih posrednika uslijed otežanog servisiranja duga domaćinstava i nefinansijskih korporacija, volatilnost na tržišta dionica, obveznica i deviznim tržištima.

Rizici iz domaćeg makroekonomskog okruženja su tokom 2022. godine također bilježili rast. Snažni i dugotrajni inflatori pritisci odrazili su se na kretanja u svim segmentima domaće ekonomije, naročito u drugom dijelu godine, što je rezultiralo usporavanjem rasta industrijske proizvodnje, izvoza, te pogoršanjem platnobilansne pozicije zemlje.

Indikatori s tržišta rada, poput broja zaposlenih osoba i stope nezaposlenosti zabilježili su poboljšanje, ali je došlo do značajnog smanjenja realnog raspoloživog dohotka stanovništva uslijed inflatornih pritiska koji su značajno premašili rast nominalnih plata. Povećani potrošački optimizam nakon izlaska ekonomije iz koronakrizе doveo je do jačanja aktivnosti na tržištu nekretnina u 2022. godini, koju je pratilo snažan rast cijena.

Mjere koje su vlade poduzimale u cilju ublažavanja negativnih efekata inflacije rezultirale su povećanjem fiskalnog deficit-a sektora opće vlade unatoč snažnom rastu prihoda. Međunarodne rejting agencije zadržale su dugoročni kreditni rejting BiH nepromijenjenim, te je početkom 2023. godine agencija S&P povećala izglede kreditnog rejtinga BiH sa stabilnih na pozitivne. Pozitivan impuls povećanju izgleda kreditnog rejtinga dao je kandidatski status za članstvo u EU, koji je BiH dobila u decembru 2022. godine.

Oporavak ekonomskih aktivnosti u prvoj polovini 2022. godine povećao je sklonost stanovništva ka potrošnji, što je, uz još uvijek povoljne uslove finansiranja, dovelo do rasta tražnje za kreditima i rasta zaduženosti domaćinstava. Ipak, snažni inflatori pritisci i smanjenje raspoloživog dohotka stanovništva, kao i blagi rast kamatnih stopa i pooštravanje kreditnih standarda u drugom dijelu 2022. godine uticali su na usporavanje kreditne aktivnosti. Rast kamatnih stopa na globalnom nivou doprinio je povećanju tražnje za kreditima s fiksnom kamatnom stopom, te su u drugom polugodištu čak tri četvrtine iznosa novih kredita ugovorene uz fiksnu kamatnu stopu. Depoziti stanovništva u bankama su, nakon pada u kratkotrajnoj epizodi snažnog povlačenja sredstava vezanom za početak rata u Ukrajini i problemima u poslovanju banaka u većinskom ruskom vlasništvu, nastavili kontinuirano rasti. U 2022. godini nije bilo značajnijih promjena u preferenciji stanovništva u pogledu oročavanja depozita na duži rok, te je nastavljen rast sredstava na transakcijskim računima i kratkoročnih oročenih depozita u bankama.

U segmentu stanovništva, nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih kredita u bankama, međutim evidentirano je značajnije povećanje kredita u nivou kreditnog rizika 2, što ukazuje na to da su građani suočeni s određenim poteškoćama u otplati, posebno u segmentu kredita namijenjenih za opću potrošnju. U narednom periodu izvjesno je očekivati nastavak rasta kreditnog rizika u ovom sektoru.

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2022. godini ostala je na približno istom nivou iz prethodne godine. U finansiranju poslovnih aktivnosti sektor preduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Skroman rast zaduženosti nefinansijskih preduzeća na domaćem tržištu, može se objasniti istovremenim, nešto snažnjim, rastom vanjske zaduženosti ovog sektora. Iako je u trećem kvartalu počeo blagi rast kamatnih stopa, prosječne kamatne stope na kredite zadržale su se na niskim nivoima, što je omogućavalo zaduživanje preduzeća po relativno povoljnim uslovima. Tradicionalno, u sektoru preduzeća krediti se pretežno ugovaraju uz promjenjivu kamatnu stopu, međutim i ovaj sektor iskazao je preferenciju za fiksiranjem kamatne stope, te je u drugom polugodištu polovina novoodobrenih kredita ugovorena uz fiksnu kamatnu stopu.

Učešće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima bio je niži u odnosu na prethodnu godinu, međutim, viša stopa defaulta u sektoru nefinansijskih preduzeća ukazuje na to da je u 2022. godini došlo do materijalizacije kreditnog rizika kod određenog broja preduzeća.

Nastavak slabljenja ekonomske aktivnosti uz očekivani rast kamatnih stopa u narednom periodu doprinosit će dalnjem jačanju kreditnog rizika koji proizilazi iz ovog sektora.

Zahvaljujući dobrom finansijskom zdravlju, bankarski sektor je uspješno amortizirao rizike iz domaćeg i međunarodnog okruženja. Bankarski sektor BiH je u 2022. godini ostao adekvatno kapitaliziran, likvidan, indikatori kvaliteta aktive su poboljšani, te je zabilježen značajan rast indikatora profitabilnosti. Značajnija kreditna aktivnost je izostala, na što ukazuju i vrijednosti indikatora finansijskog ciklusa. Prolongirani period niskih kamatnih stopa, uticao je na daljnje smanjenje prosječne ročnosti depozita, te posljedično na rast rizika koji proizilaze iz ročne strukture izvora finansiranja. Krizna situacija s početka 2022. godine proizašla iz sankcija koje je EU provela nad bankama u ruskom vlasništvu, brzom i uspješnom intervencijom domaćih regulatora je prevaziđena, te je spriječen rizik da naglo i nekontrolirano podizanje depozita građana iz banaka poprimi šire razmjere i ugrozi finansijsku stabilnost.

Očekivani rast kamatnih stopa i negativni makroekonomski trendovi, u određenoj mjeri su vršili pritisak na sposobnost dalnjeg zaduženja i redovnog servisiranja obaveza u oba ključna segmenta domaćeg privatnog sektora. Banke su, svjesne rizika koje bi nosilo aktivno usklađivanje kamatnih stopa na ranije ugovorene kredite uz promjenjivu kamatnu stopu vezanu uz EURIBOR, postepeno i blago povećavale kamate stope, te je rast kamatnih stopa u BiH u 2022. godini bio ograničen, a novi krediti su se intenzivnije odobravali uz fiksnu kamatnu stopu. Iako je na ovaj način značajno ublažen kreditni rizik, uz već prilično izvjestan pritisak nastavka rasta kamatnih stopa, ovakve prakse bi u srednjem roku mogle predstavljati rizik po stabilnost neto kamatnih marži banaka. S ciljem smanjenja rizika po poslovanje banaka i cjelokupnu finansijsku stabilnost, CBBiH i agencije za bankarstvo razvile su Metodologiju za izračun referentne stope prosječnog troška finansiranja banaka koje posluju na teritoriji Bosne i Hercegovine, čime će se domaćim bankama ponuditi izbor korištenja ovih stopa, kao referentnih vrijednosti u ugovorima o kreditima s promjenjivom kamatnom stopom. Stope će biti objavljene i raspoložive za primjenu od septembra 2023. godine i bankama koje se finansiraju iz pretežno domaćih izvora pružit će mogućnost boljeg upravljanja kamatno induciranim kreditnim rizikom.

Slijedom nastavka usporavanja ekonomske aktivnosti, u narednom periodu može se očekivati jačanje rizika i to upravo rizika koji je identificiran kao najznačajniji rizik u domaćem bankarskom sektoru, kreditnog rizika. Ipak, dobre kapitalne pozicije i visoka likvidnost bankarskog

sektora ostavljaju bankama dovoljno prostora zaapsorbiranje rizika, čemu u prilog govore i rezultati provedenog testiranja na stres koji ukazuju na to da je bankarski sektor u mogućnosti da amortizira veoma snažne makroekonomске šokove.

Centralna banka BiH je u 2022. godini izvršavala svoju zakonsku obavezu održavanja odgovarajućih platnih sistema. Platni promet se odvijao neometano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Centralni registar kredita (CRK) i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inostranstvom se odvijala nesmetano. U 2022. godini, domaće regulatorne institucije nastavile su s donošenjem novih podzakonskih akata u cilju usklađivanja s EU standardima. Krajem godine, Agencija za osiguranje depozita BiH povećala je iznos osiguranog depozita kod banaka s 50.000 KM na 70.000 KM, a aktivnosti agencija za bankarstvo bile su najintenzivnije u segmentu sanacije banaka.

Početkom 2022. godine, agencije za bankarstvo su uspješno provele proces restrukturiranja nad Sberbank a. d. Banja Luka i Sberbank BH d. d. Sarajevo, čime je spriječena propast ovih banaka koja je mogla imati šire negativne posljedice po finansijsku stabilnost. U toku prve polovine 2022. godine donesene su odluke kojima su ukinute privremene mjere za bankarski sektor, sektor lizinga i mikrokreditnih organizacija, koje su imale za cilj ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica uzrokovanih pojmom koronavirusa. S druge strane, uslijed inflatornih pritisaka i rasta makroekonomskih rizika praćenih rastom kamatnih stopa na međunarodnom tržištu, u drugoj polovini godine agencije za bankarstvo donijele su Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje rizika od rasta kamatnih stopa u BiH, čiji je osnovni cilj pravovremeno upravljanje kreditnim rizikom, zaštita korisnika finansijskih usluga i očuvanje stabilnosti bankarskog sektora.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

TRENDJOVI I RIZICI IZ MEĐUNARODNOG OKRUŽENJA

1. TRENDÖVI I RIZICI IZ MEĐUNARODNOG OKRUŽENJA

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2022. godini su: inflatorni pritisci zbog kojih su centralne banke podoštire monetarnu politiku brže nego što je prvo bitno očekivano, rast cijena roba i povećan pritisak na lance snabdijevanja, što je dovelo do usporavanja rasta realnog BDP-a u razvijenim i ekonomijama u razvoju. U toku 2022. godine bili su izraženi i geopolitički rizici rata u Ukrajini, koji su doveli do volatilnosti na tržišta energije, izazivajući značajnije fluktuacije cijena nafte, gasa i električne energije. Porast kamatnih stopa i dodatne potporne fiskalne mjeru za ublažavanje efekata inflacije događaju se u ambijentu već povećanog vanjskog duga velikog broja zemalja nakon poduzetih fiskalnih mjeru za ublažavanje posljedica pandemije. U kontekstu zaoštivanja globalne monetarne politike i sa sve većim dugom javnog sektora i skupljim finansiranjem, povećana je zabrinutost oko fiskalnih kapaciteta za ublažavanje potencijalnih budućih šokova ili, čak, i održivosti fiskalnih pozicija i mogućih dužničkih kriza, posebno u zemljama s visokim nivoom duga. Veći troškovi finansiranja otežavaju i servisiranje duga domaćinstava i nefinansijskih korporacija, te ih čine ranjivijim na šokove. Neizvjesnost u pogledu makroekonomskih izgleda zbog mera koje su poduzele centralne banke da obuzdaju inflaciju doveli su do porasta volatilnosti na tržišta dionica, obveznica i deviznim tržištima. MMF očekuje usporavanje globalnog rasta u 2023. godini.

1.1. Trendovi u međunarodnom okruženju

Nakon oporavka ekonomске aktivnosti do kojeg je došlo u 2021. godini, u 2022. godini se bilježi usporavanje ekonomskog rasta uslijed rata u Ukrajini i podoštavanja monetarne politike centralnih banaka u borbi sa visokom inflacijom. Na globalnom nivou je u 2022. godini zabilježen rast ekonomске aktivnosti od 3,4%, pri čemu su razvijene zemlje bilježile rast od 2,7%, dok je u grupi zemalja u razvoju zabilježen nešto jači rast koji je iznosio 4% (Tabela 1.1).

Prema projekcijama MMF-a iz aprila 2023. godine, u tekućoj godini se očekuje rast globalne ekonomije od 2,8%, dok je za 2024. godinu projiciran rast od 3%. MMF također očekuje da će globalni inflatorni pritisci oslabjeti, iako sporijim tempom nego što je to ranije predviđano, sa 7% u 2023. godini na 4,9% u 2024. godini. Projekcije odražavaju očekivane efekte mera poduzetih za ublažavanje inflacije, kao i posljedice pogoršanja finansijskih uslova, rata u Ukrajini i rastuće geoekonomiske fragmentacije.

Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta

	Realni BDP, godišnja stopa rasta						Promjena u odnosu na projekciju iz oktobra 2022.
	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2023.	2024.
Svijet	-2,8	6,3	3,4	2,8	3,0	0,1	-0,2
Razvijene ekonomije	-4,2	5,4	2,7	1,3	1,4	0,2	-0,2
SAD	-2,8	5,9	2,1	1,6	1,1	0,6	-0,1
EU	-5,6	5,6	3,7	0,8	1,6	0,1	-0,5
Eurozona	-6,1	5,4	3,5	0,8	1,4	0,3	-0,4
Velika Britanija	-11,0	7,6	4,0	-0,3	1,0	-0,6	0,4
Japan	-4,3	2,1	1,1	1,3	1,0	-0,3	-0,3
Zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	-1,8	6,9	4,0	3,9	4,2	0,2	-0,1
Rusija	-2,7	5,6	-2,1	0,7	1,3	3,0	-0,2
Kina	2,2	8,5	3,0	5,2	4,5	0,8	0,0
Evropske zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	-1,6	7,3	0,8	1,2	2,5	0,6	0,0
Glavni vanjskotrgovinski partneri							
Njemačka	-3,7	2,6	1,8	-0,1	1,1	0,2	-0,4
Hrvatska	-8,6	13,1	6,3	1,7	2,3	-1,8	-0,7
Srbija	-0,9	7,6	2,3	2,0	3,0	-0,7	-0,5
Italija	-9,0	7,0	3,7	0,7	0,8	0,9	-0,5
Slovenija	-4,3	8,2	5,4	1,6	2,1	-0,1	-0,9
Austrija	-6,5	4,6	5,0	0,4	1,1	-0,6	-0,8
Crna Gora	-15,3	13,0	6,4	3,2	3,0	3,2	3,0

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 17, CBBIH

BDP Kine je u 2022. godini rastao stopom od samo 3%, što je niže od vladinog ciljanog nivoa od oko 5,5% i druga najniža stopa rasta u posljednjih pedeset godina, ako se izuzme pandemijska 2020. godina. Kina je u 2022. godini ponovno uvela mjeru zatvaranja ekonomije u borbi protiv korona virusa, što je dovelo do smanjenja potražnje, te šokova na strani ponude, čime je ekonomski rast bio znatno ograničen. Nakon što su ove mjeru ukinute, desilo se nekoliko većih valova epidemije što je dovelo do novog usporavanja ekonomskih aktivnosti i poremećaja u lancima isporuke. Producena kriza u građevinskom sektoru ove zemlje, smanjenje prodaje nekretnina, kao i smanjenje investicija su povećali volatilnost i u drugim sektorima. Kineske vlasti su na usporavanje ekonomskih aktivnosti reagovale dodatnim stimulansima, smanjenjem poreza i poreskim olakšicama za preduzeća, a monetarna politika

je ostala ekspanzivna. Ekonomija Kine pokazuje znakove blagog oporavka u prvom kvartalu 2023. godine, uz porast BDP-a od 4,5% u odnosu na isti period prethodne godine, nakon potpunog ukidanja restriktivnih mjera. Industrijska proizvodnja, trgovinski deficit, maloprodaja kao i kreditna aktivnost su zabilježili snažan rast, te se u 2023. godini očekuje rast kineske ekonomije stopom od 5,6%¹, što je ipak niža stopa od prosjeka koji je kineska ekonomija bilježila u prethodnim godinama.

Ekonomija SAD-a je u 2022. godini zabilježila rast od 2,1%, zahvaljujući rastu lične potrošnje. Ipak, rast kamatnih stopa s ciljem suzbijanja snažnog rasta cijena, imao je ograničavajući efekat na ekonomski rast. Do podizanja referentne kamatne stope došlo je u prvom kvartalu 2022. godine, u momentu kada je zabilježena negativna godišnja stopa rasta realnog BDP-a od -1,6%. Ekonomski oporavak je izostao i u drugom kvartalu 2022. godine, a došlo je i do kontrakcije tržišta nekretnina, usporavanja tržišta rada, te pada realnih plata. Stopa rasta realnog BDP-a je u trećem kvartalu iznosila 3,2%, što je bio preokret u odnosu na pad iz prethodna dva kvartala, najvećim dijelom zahvaljujući porastu izvoza i padu uvoza, uz porast lične potrošnje, poslovnih ulaganja, kao i državne potrošnje. Rast realnog BDP-a je u posljednjem kvartalu 2022. godine iznosio 2,6%, a smanjenje stope rasta je uglavnom uzrokovan usporavanjem lične potrošnje i poslovnih investicija. Ekonomija SAD-a je i u prvoj polovini 2023. godine nastavila bilježiti rast, čime je izbjegnuta očekivana recesija, iako je stopa rasta iznosila tek 2% godišnje u prvom kvartalu. Dok je poslovni sentiment opadao, a poslovna ulaganja usporila, rast lične potrošnje dao je pozitivan doprinos rastu ukupnog BDP-a. Ipak, analitičari ukazuju na to da i dalje postoji opasnost od kratke recesije s početkom u četvrtom kvartalu 2023. godine.

Ekonomija eurozone je u 2022. godini zabilježila rast od 3,5% na godišnjem nivou, čiji je glavni pokretač bila domaća tražnja, tj. zabilježen je neto porast potrošnje domaćinstava, kao i investicija. Oporavak aktivnosti u uslužnom sektoru i turizmu također je dao značajan doprinos rastu BDP-a u prvoj polovini godine. Međutim, već u prvom kvartalu dolazi do šoka povezanog s početkom rata u Ukrajini, koji dovodi do snažnog skoka cijena energenata i roba, te smanjenja trgovinske razmjene s Rusijom iz koje zemlje eurozone uvoze najveći dio nafte i prirodnog gasa, što se negativno odrazilo na ekonomsku aktivnost eurozone. Snažan rast inflacije, najvećim dijelom kao rezultat rasta cijena energije, doveo je do povećanja referentne kamatne stope od strane ECB-a ranije nego što je to bilo prvično očekivano. Porast kamatnih stopa je posljedično povećao troškove servisiranja duga i kreditni rizik u sektorima preduzeća i stanovništva.

Rast rizika doveo je do usporavanja rasta ekonomske aktivnosti u trećem kvartalu i povećane bojazni od ulaska ekonomije eurozone u recesiju. Fiskalne podrške zemalja s ciljem ublažavanja efekata visokih cijena energenata rezultirale su porastom nivoa javnog duga zemalja eurozone. U okolnostima povećanih kamatnih stopa, rizik refinansiranja je naročito povećan za zemlje koje još od ranije imaju visoke nivoje javnog duga. Usporavanje u trećem kvartalu, uslijed navedene kombinacije šokova (inflatornih, monetarnih, geopolitičkih, energetskih), je u posljednjem kvartalu 2022. godine preraslo u blagi pad BDP-a, od -0,1% na kvartalnom nivou.

U prvoj polovini 2023. godine, pad cijena energenata ublažio je pritisak na inflaciju i doprinio poboljšanju izgleda rasta, međutim, geopolitičke tenzije su i dalje snažne, inflaciona očekivanja su visoka, rast temeljne inflacije usporava znatno slabije od ukupne inflacije, zbog čega izgledi za ekonomski rast eurozone ostaju i dalje slabi, u okruženju pooštrenih uslova finansiranja. U eurozoni je, u prvom kvartalu 2023. godine, zabilježena tehnička recesija, s obzirom na to da je BDP drugi uzastopni kvartal pao za 0,1% u poređenju s prethodnim kvartalom. Također, bankarski sektor eurozone bio je suočen s rizikom prelivanja negativnih efekata materijalizacije rizika u *Credit Suisse Group AG*, koja je jedna od globalno sistemski važnih banaka.

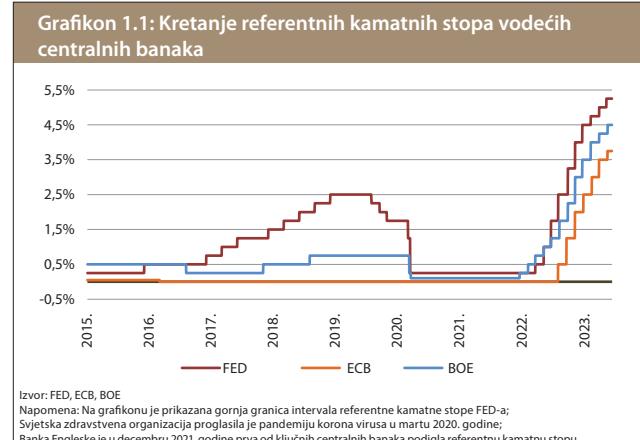
Provodenjem restriktivne monetarne politike u toku 2022. godine, vodeće centralne banke nastojale su ublažiti snažan i intenzivan rast inflacije (Grafikon 1.1). Banka Engleske je prva od vodećih svjetskih centralnih banaka povećala referentnu kamatnu stopu s nivoa od 0,1% na 0,25% u decembru 2021. godine, kada je okončala i svoj program kvantitativnih olakšica, nakon čega je uslijedilo još jedno povećanje na nivo od 0,5% u februaru 2022. godine. Potom je u toku 2022. godine Banka Engleske referentnu kamatnu stopu povećala još sedam puta do nivoa od 3,5% na kraju godine. Kamatna stopa je u prvoj polovini 2023. godine povećana još 3 puta, te je trenutno na nivou od 4,5%.

FED je početkom 2022. godine najavio povećanje referentnih kamatnih stopa, te prestanak kupovine imovine u okviru programa kvantitativnih olakšica. Do prvog povećanja kamatnih stopa došlo je u mjesecu martu, a do kraja godine FED je čak sedam puta povećao kamatne stope s raspona od 0,25% do 0,50% na raspon od 4,25% do 4,50%. Povećanje referentne kamatne stope bilo je znatno intenzivnije nego što je ranije najavljivano, s obzirom na to da je inflacija u SAD-u snažno rasla i dosegla najviši nivo u posljednjih četrdeset i jednu godinu u junu 2022. godine. FED je u junu započeo i s kvantitativnim zaoštrevanjem donošenjem odluke o prestanku reinvestiranja dospjelih obveznica. FED je u prvoj polovini 2023. godine nastavio podizati referentne kamatne stope, ali slabijim intenzitetom (za po 25 baznih poena na prva tri održana sastanka) slijedom evidentnog usporavanja rasta inflacije. Referentne kamatne stope

¹ World Bank, *Sustaining Growth through the Recovery and Beyond – China Economic Update*, junij 2023. godine, <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/a9fcfb-131b5dc335abe8d283998fd9f6-0070012023/original/CEU-June-2023-EN.pdf>

su nakon majskog sastanka bile u rasponu od 5,00 do 5,25%, dok je na junskom sastanku, u skladu s očekivanjima, odlučeno da se kamatne stope zadrže nepromijenjenima, zahvaljujući podacima koji ukazuju na to da je ekonomija SAD-a jača od očekivanja, kao i da je došlo do pada inflacije na 4%, što je najniža stopa u posljednje dvije godine. Istovremeno, FED je najavio da bi do kraja 2023. godine moglo doći do još dva manja povećanja kamatnih stopa. Iako su se mjere monetarne politike pokazale efikasnim u ostvarivanju primarnih makroekonomskih ciljeva, snažan rast kamatnih stopa doveo je do značajnih gubitaka u bankama čija je imovina bila investirana u dužničke instrumente. Ovo je početkom 2023. godine dovelo do propasti dvije banke i pokrenulo snažne turbulencije u bankarskom sektoru SAD-a, koje su se vrlo lako mogle prelit i van granica da nisu blagovremeno poduzete mjere za spašavanje. Rastuće kamatne stope značajno su podigle prinose na tržištu obveznica, što je rezultiralo nerealiziranim gubicima na vrijednosnim papirima koje drži bankarski sektor, te velikim gubicima za pojedine manje i srednje banke u SAD-u, sa slabim internim procesima upravljanja rizikom. FED je 22. marta 2023. godine odobrio deveto povećanje kamatne stope, koje je uslijedilo nakon iznenadnog kolapsa *Silicon Valley* banke (SVB), do kojeg je dijelom došlo zbog gubitka vrijednosti imovine ove banke, kada je otpočeo rast kamatnih stopa. U bilansu ove banke, vrijednosni papiri činili su gotovo 60% njene aktive na kraju 2022. godine. Pored toga, velika većina depozita bila je neosigurana, što je banku činilo posebno ranjivom na naglo povlačenje depozita do kojeg je u konačnici i došlo kada su klijenti banke povukli 42 milijarde dolara za samo 24 sata, primoravši SVB da proda svoje vrijednosne papire uz veliki gubitak u odnosu na prethodnu godinu, što je dovelo do kolapsa ove banke. To je bio drugi najveći bankrot neke banke u historiji SAD-a i najveći nakon finansijske krize 2007–2008. godine. Nakon kolapsa SVB-a, *Signature* banka je također bankrotirala, dok je krajem aprila *First Republic Bank* preuzeta od strane *JPMorgan* banke nakon što se našla u sličnim problemima. Materijalizacija rizika u ovim bankama negativno se odrazila na povjerenje ulagača, što je dovelo do porasta premije za rizik i pada cijena dionica u bankarskom sektoru. Ipak, brza reakcija regulatora spriječila je daljnje širenje negativnih efekata na ostatak bankarskog sistema. Federalni regulatori – FED, Federalna korporacija za osiguranje depozita (FDIC) i Ministarstvo finansija SAD-a poduzeli su hitne mjere kako bi zaštitili depozite u obje banke, primjenom rijetko korištenog „izuzetka za slučajevе sistemskog rizika“, kojim FDIC osigurava sve depozite pogodjenih banaka, te su uveli zasebnu kreditnu liniju kako bi spriječili da propast ovih banaka prouzrokuje daljnje prelijevanje na bankarski sektor. Potaknuta ovim događajima, Banka za međunarodna poravnanja (BIS) započela je istraživanje o potrebi za usvajanjem sveobuhvatnijih pravila u vezi sa zahtjevima za kapitalom i likvidnošću, kako bi se osiguralo da banke mogu podnijeti rastuće kamatne stope.

ECB je nešto kasnije počeo s podizanjem referentnih kamatnih stopa, međutim, rast kamatnih stopa u toku 2022. godine bio je intenzivniji nego što je ikada zabilježen, za 2,5 procenatnih poena. ECB je prvo počeo smanjivati obim neto kupovine imovine, te je u martu 2022. godine završio s kupovinama u okviru pandemijskog programa hitne kupovine, dok je od 1. jula 2022. prestao provoditi neto kupovine u sklopu programa kupovine obveznica. ECB je na julskom sastanku podigao sve tri ključne kamatne stope za 50 baznih poena prvi put od 2011. godine, nadmašivši tržišna očekivanja i vlastite smjernice o povećanju od 25 baznih poena. Ključne stope su zatim dodatno povećane za po 75 baznih poena na naredna dva sastanka, te za 50 baznih poena na posljednjem sastanku u 2022. godini održanom u decembru. U 2023. godini, kamatne stope povećane su za dodatnih 150 baznih poena na četiri održana sastanka. Referentne kamatne stope ECB-a se na kraju juna 2023. godine nalaze na nivoima od: stopa na depozite 3,5%, stopa za glavne operacije refinansiranja 4,0%, stopa na mogućnost posudbe 4,25%, što su najviši nivoi zabilježeni u posljednjih 14,5 godina. U skladu s novim objavljenim prognozama, najavljena su dodatna povećanja kamatnih stopa na narednim sjednicama ECB-a, s obzirom na to da se ne očekuje dostizanje ciljanog nivoa inflacije od 2% ni do 2025. godine. ECB je također najavio da će od mjeseca jula prestati reinvestirati dospjela sredstva od programa kupovine obveznica.

Pojedine centralne banke su u 2022. godini zabilježile gubitke, koji su u najvećoj mjeri nastali kao odraz porasta bilansa centralnih banaka koji je proizašao iz programa kvantitativnih olakšica, ročne neusklađenosti aktive i pasive centralnih banaka u okolnostima snažnog rasta kamatnih stopa. Na primjeru Eurosistema, evidentan je uticaj programa kupovine obveznica² kao i operacija dugoročnog refinansiranja³ na povećanje bilansa stanja Eurosistema, i to s nivoa od 20% BDP-a u četvrtom kvartalu 2014. godine, kada je započeo program kupovine obveznica,

² Asset Purchase Programme – APP i Pandemic Emergency Purchase Programme – PEPP

³ Long Term Refinancing Operations - LTRO

na nivo od 59% BDP-a u prvom kvartalu 2023. godine. Operacije kupovine obveznica stvorile su ročnu neusklađenost u bilansima centralnih banaka, pri čemu su centralne banke na svoje obaveze (depozite komercijalnih banaka) plaćale kratkoročne kamatne stope, koje su u posmatranom periodu bile negativne i znatno niže od kamatnih stopa koje su centralne banke ostvarivale kupovinom dugoročnih obveznica s fiksnom kamatnom stopom na strani aktive. Na strani pasive, rezerve i depoziti komercijalnih banaka kod centralnih banaka su porasli, te su povećanjem referentnih kamatnih stopa brzo rasle i naknade koje su centralne banke plaćale komercijalnim bankama. Nasuprot tome, na strani aktive, efektivni prinos na portfolio državnih obveznica rastao je postepeno, s dospijećem obveznica s niskim prinosima, koje zamjenjuju obveznice s višim prinosom. S obzirom na to da je kriva prinosa invertirana, trošak kamata na depozite postaje veći od kamata ostvarenih na vrijednosne papire, zbog čega su se neto kamatni prihodi centralnih banaka našli pod snažnim pritiskom. Istovremeno, porastom kamatnih stopa smanjena je tržišna vrijednost portfolija deviznih rezervi investiranih u vrijednosne papire, koji se vrednuje kroz ostalu sveobuhvatnu dobit, što je vršilo značajan pritisak na vrijednost kapitala. Posljedice su posebno izražene u slučaju njemačke centralne banke, *Deutsche Bundesbank*, koja je imala izloženost prema američkom tržištu kapitala, ali zahvaljujući adekvatnim rezerviranjima iz prethodnih godina nije iskazala negativan finansijski rezultat. Od značajnijih evropskih centralnih banaka izvan Eurosistema, gubitke su zabilježile Centralna banka Švicarske (SNB), čiji je gubitak iznosio 17% BDP-a, zatim Švedska centralna banka (Riksbank), te Banka Engleske (BoE).

Nacionalne centralne banke eurozone vrijednosne papire koji se drže za potrebe monetarne politike vrednuju po amortiziranom trošku, što znači da promjene u vrijednosti ovih vrijednosnih papira ne utiču na bilansne pozicije, osim ako se vrijednosni papiri ne prodaju, kada se eventualni dobitak ili gubitak i evidentira. Iz tog razloga se niže tržišne vrijednosti obveznica iz APP i PEPP programa nisu odrazile na račun dobiti i gubitka, kao ni vrijednost kapitala.

Cijene nafte zabilježile su povećanu volatilnost u toku 2022. godine. Prva polovina godine obilježena je značajnim rastom cijene nafte zbog povećane tražnje u postpandemijskom oporavku ekonomija, te ograničene ponude uslijed početka rata u Ukrajini, koji je doveo do prekida u proizvodnji i trgovini naftom, kao i sankcija na uvoz sirove nafte i određenih naftnih derivata iz Rusije koje su uvele zemlje EU, te smanjenja proizvodnje OPEC-a (Grafikon 1.2). Cijena sirove nafte premašila je 100 dolara po barelu u martu 2022. godine prvi put u nekoliko godina. Već visoke cijene sirove nafte dodatno su porasle kada je Kina počela ublažavati ograničenja vezana za koronavirus krajem maja 2022. godine, dok je EU objavila planove da smanji uvoz ruske nafte za 90% do kraja

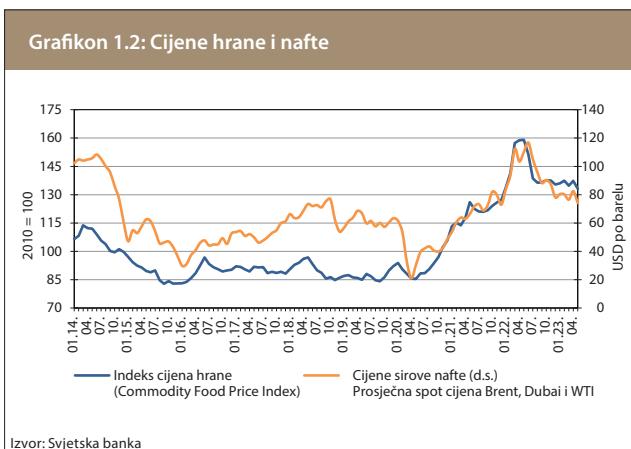
godine. Ipak, u drugoj polovini godine zabilježen je pad cijene nafte, kojim je u velikoj mjeri neutraliziran gotovo sav dotadašnji rast, uslijed slabije tražnje najvećeg uvoznika Kine, kao i zbog dogovora SAD-a i Saudijske Arabije o povećanju dnevne proizvodnje nafte za milion barela. Jačanje dolara u toku godine uticalo je na rast cijene nafte, te je u konačnici cijena nafte na kraju 2022. godine zabilježila rast od oko 10% na godišnjem nivou.

Zabrana EU na pomorski uvoz ruske sirove nafte stupila je na snagu u decembru 2022. godine, u kombinaciji s ograničenjem cijene od 60 dolara po barelu od strane EU, G7 i Australije. Nakon toga je uslijedio embargo na rafinirane naftne derive u februaru 2023. godine. Volatilnost cijena nafte bila je ograničena uprkos sankcijama. Početkom aprila, proizvođači zemalja OPEC+ neočekivano su proglašili smanjenje proizvodnje nafte za oko 1,6 miliona barela dnevno. Iznenadujući potez je uslijedio usred straha od globalne recesije i opredijeljenosti zemalja OPEC+ da podrže cijene nafte ograničavanjem ponude. Cijena Brent sirove nafte je porasla za preko 6% nakon ove objave, dostigavši vrhunac od 86,96 dolara po barelu sredinom aprila 2023. godine. Međutim, cijena je potom, uslijed zabrinutosti zbog uporne inflacije, opadanja ekonomskog rasta u SAD-u u kombinaciji s problemima u bankarskom sektoru i rizicima neplaćanja američkog duga koji smanjuju povjerenje investitora, zabilježila ponovni pad.

Rastuće cijene energetika, uključujući prirodni gas i ugalj, naglo su podigle i troškove proizvodnje električne energije. Rast veleprodajnih cijena električne energije bio je najizraženiji u Evropi u 2022. godini, pri čemu su cijene u prosjeku bile više nego dvostruko veće nego 2021. godine. Izuzetno blaga zima u Evropi pomogla je snižavanju veleprodajnih cijena električne energije, koje su i dalje visoke u poređenju s prethodnim godinama. Povišene cijene fjučersa za narednu zimu odražavaju neizvjesnosti u pogledu snabdijevanja gasom u Evropi tokom 2023. godine. U EU je primijenjen niz odgovora na energetsku krizu. Kako bi se smanjilo oslanjanje na fosilna goriva i povećala otpornost na cjenovne šokove, Evropska komisija je u maju 2022. godine objavila svoj *REPowerEU* plan za ubrzavanje primjene energije proizvedene bez ikakvih zagađenja i štetnih uticaja na okolinu. Da bi ublažile efekte visokih cijena električne energije na potrošače, mnoge zemlje su uvele mjere kao što su regulacija veleprodajnih i maloprodajnih cijena, smanjenje poreza na energiju i PDV-a i direktne subvencije.

Cijene ostalih sirovina bez energije također su zabilježile značajan rast u prvoj polovini 2022. godine, uslijed prekida u isporukama i povećanim troškovima proizvodnje. Ipak, trend porasta cijena hrane i energetika nakon ruske invazije na Ukrajinu je u drugoj polovini 2022. godine prekinut, zbog usporavanja ekonomskog rasta, umjerene zime i preraspodjele u robnoj trgovini. Usporavanje rasta cijena hrane i pad cijena energetika

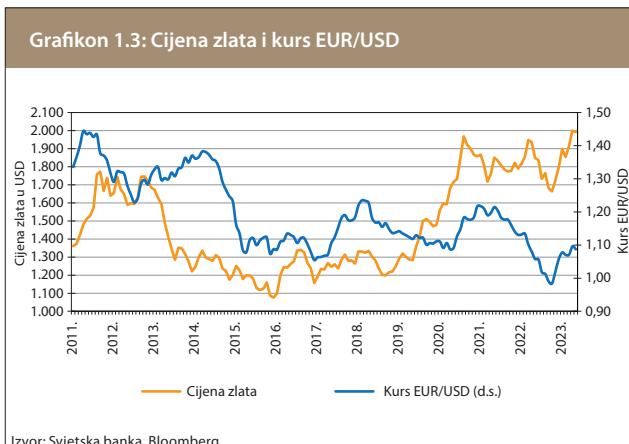
nastavljeni su i u prvoj polovini 2023. godine. Prema projekcijama Svjetske banke⁴, očekuje se da će cijene roba pasti za 21% u 2023. u odnosu na prošlu godinu, dok će cijene energije ove godine pasti za 26%. Očekuje se da će cijena sirove nafte tipa Brent 2023. godine u prosjeku iznositi 84 dolara po barelu, što je 16% manje u odnosu na prosjek 2022. godine. Predviđa se i da će se cijene prirodnog gasa u Evropi i SAD-u biti prepolovljene u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu, dok se očekuje da će cijena uglja pasti za 42% u 2023. godini.

Kretanja na svjetskim deviznim tržištima u 2022. godini također su obilježena uticajem rastuće inflacije, promjenom monetarne politike vodećih centralnih banaka, te rastućim makroekonomskim rizicima. Tokom većeg dijela 2022. godine, euro je bio oslabljen, a dolar ojačan daleko snažnijim mjerama FED-a u borbi protiv inflacije u odnosu na ECB; posljedicama ukrajinskog rata, a posebno visokih cijena energetika, koje su pogodile ekonomiju eurozone daleko više od SAD-a; usporavanjem kineske ekonomije koja je značajnije povezana s EU nego sa SAD-om; i zabrinutosti investitora zbog brzorastućih geopolitičkih i ekonomskih rizika koji su izazvali traženje sigurnog utočišta u dolaru. Iako je početkom 2023. godine zabilježen blagi preokret, kurs dolara je i u prvom kvartalu ostao na nešto višem nivou u odnosu na prosjek iz prethodne godine (Grafikon 1.3).

Cijena zlata je u 2022. godini nastavila bilježiti rast s visokog nivoa iz prethodne godine, te je dostigla nove rekordne nivoe početkom 2023. godine. Početkom 2022. godine, cijena zlata je zabilježila značajan rast, uslijed rasta tražnje za sigurnijim vidovima imovine, koji korespondira s početkom rata u Ukrajini. Kurs dolara i monetarna politika Američke centralne banke imaju snažan uticaj na cijenu zlata, što je bilo evidentno kada je kurs dolara dostigao dvadesetogodišnji maksimum, a cijena zlata je pala na tromjesečni minimum. Ipak, tražnja za zlatom je u 2022. godini u cjelini zabilježila najsnažniji porast u posljednjih deset godina, jer je, u skladu s uobičajenim trendovima, rast geopolitičkih i

makroekonomskih rizika i neizvjesnosti podigao cijenu zlata na rekordno visok nivo (prosječna cijena iznosila je 1.800 dolara po unci). Rast je nastavljen i u prvoj polovini 2023. godine, uslijed ponovnog otvaranja kineske ekonomije koje je povećalo tražnju za ovim plemenitim metalom, previranja u američkom bankarskom sektoru, te prestanka povećanja referentne kamatne stope FED-a.

1.2. Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni

Dugotrajna visoka inflacija zahtijevala je nagli porast kamatnih stopa, uz neizvjesnost koliko dugo će povećanje referentnih kamatnih stopa trajati u eurozoni. Neizvjesni izgledi u pogledu kretanja inflacije i kamatnih stopa također utiču na realne ekonomske izglede. Uslovi finansiranja za nefinansijska preduzeća i za domaćinstva eurozone su znatno pooštreni u posmatranom periodu. Dugogodišnji trend rasta cijena nekretnina je prekinut, što izaziva zabrinutost zbog mogućnosti značajnih korekcija u pojedinim segmentima tržišta nekretnina ili pojedinim zemljama. Bankarski sektor EU je pokazao snažnu otpornost suočen s neočekivanim previranjima u američkom i švicarskom bankarskom sektoru, iako je pojačan rizik likvidnosti. Uslijed porasta kamatnih stopa, povećan je i rizik pogoršanja kvaliteta aktive.

Ključni rizici po finansijsku stabilnost su: slabi makroekonomski izgledi, korekcije na finansijskim tržištima, prezaduženost sektora nefinansijskih preduzeća i stanovništva i uticaj viših kamatnih stopa na servisiranje duga preduzeća, vlada i domaćinstva i kvalitet aktive bankarskog sektora.

1.2.1. Efekti na bankarski sektor

Indikatori kapitaliziranosti banaka eurozone zabilježili su pad u 2022. godini, uslijed značajnijeg porasta kreditiranja i većeg ukupnog iznosa izloženosti riziku. Stopa redovnog osnovnog kapitala (CET1) za sistemski važne institucije na kraju četvrtog

⁴ A World Bank Report, Commodity Markets Outlook, april 2023. godine, <https://bit.ly/CMO042023FullEN>

kvartala 2022. godine zabilježila je blagi pad u poređenju s prethodnom godinom i iznosila je 15%. Porast vrijednosti ukupnog iznosa izloženosti riziku uglavnom je proizašao iz snažnog rasta kreditiranja nefinansijskih korporacija.

Profitabilnost banaka eurozone se poboljšala u 2022. godini, potpomognuta nižim operativnim troškovima, još uvijek niskim rezerviranjima za očekivane kreditne gubitke i većim prihodima po osnovu marži i većeg obima kreditiranja. Ukupni povrat na dionički kapital (ROE) sistemskih banaka eurozone iznosio je 7,6% i bilježi porast od 1 procentnog poena u odnosu na prethodnu godinu. Kamatne marže su porasle zbog značajnog rasta referentnih kamatnih stopa počevši od sredine 2022. godine, dok su banke sporije prilagođavale kamatne stope na depozite. Zbog sporog rasta kamatnih stopa na depozite, došlo je do povlačenja depozita iz evropskih banaka u potrazi za boljim prinosom, što je povećalo rizik likvidnosti. Također, povećano kreditiranje je dalo pozitivan doprinos rastu neto prihoda od kamata u većini zemalja eurozone.

Nekoliko dana nakon propasti američkih regionalnih banaka, *Sillicon Valley* banke i *Signature* banke, uslijed naglog povlačenja depozita u martu 2023. godine, švicarske vlasti su najavile spajanje *Credit Suisse* banke s UBS bankom nakon gubitka povjerenja u *Credit Suisse* banku, što je bila prva propast globalne sistemske važne banke od finansijske krize iz 2008. godine. Cijene dionica američkih i evropskih banaka su posljedično značajno pale u martu 2023. godine. Suočeni s potencijalnim gubitkom povjerenja u bankarski sistem, vlasti i regulatori su brzo reagirali i donijeli su niz snažnih mjera, koje su umanjile rizike po finansijsku stabilnost i spriječile daljnje širenje krize. Švicarske vlasti su odlučno djelovale kroz spajanje *Credit Suisse* banke s UBS-om uz podršku države, koja je uključivala podršku likvidnosti i fiskalnu podršku. Uprkos navedenim problemima u bankarskom sektoru i usporavanju dinamike kreditiranja, očekuje se daljnji rast profitabilnosti banaka u eurozoni u 2023. godini, kao rezultat očekivanog porasta neto kamatnih prihoda, koji je veći od potencijalnog uticaja pooštrenih kreditnih standarda. Međutim, ovakve procjene dalnjeg kretanja profitabilnosti banaka eurozone prepostavljuju da će budući kreditni gubici ostati ograničeni. Ipak, na profitabilnost banaka u narednom periodu negativno mogu uticati strožiji standardi bankarskog kreditiranja, pad potražnje za kreditima i prigušena dinamika kreditiranja preduzeća.

Kvalitet aktive banaka poboljšan je u 2022. godini, prvenstveno zahvaljujući prodaji i osiguravanju kreditnih portfolija, iako su primjetni određeni znaci pogoršavanja kvaliteta kreditnog portfolija. Stope neizvršenja obaveza preduzeća (*default rate*) u eurozoni porasle su u drugoj polovini 2022. godine, ali su još uvijek na niskim nivoima. Rani znaci upozorenja o pogoršanju kvaliteta aktive postali su izraženiji, jer je došlo do porasta

kredita u nivou kreditnog rizika 2, uslijed pogoršanja ekonomskih izgleda. Nakon što je ECB podigla referentne kamatne stope, došlo je do snažnog usporavanja rasta cijena nekretnina, koje su u periodu od početka pandemije koronavirusa zabilježile značajan rast. Ukoliko se pad cijena nekretnina, posebno komercijalne namjene, nastavi, može doći do materijalizacije kreditnog rizika u ovom segmentu. U kategoriji stanovništva, najznačajnije pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija zabilježeno je kod potrošačkih i ostalih (nehipotekarnih) kredita. U ova dva segmenta zabilježen je porast kredita u nivou rizika 2 uslijed pogoršanja ekonomskih uslova i visoke inflacije. Zadržavanje inflacije na visokim nivoima i rast kamatnih stopa mogu negativno uticati na sposobnost stanovništva da uredno otplaćuje svoje obaveze.

Kreditni rejtingi bankarskih grupacija koje posluju u BiH su u toku 2022. godine potvrđeni, dok su izgledi nepromijenjeni ili revidirani naniže. Rejting agencija S&P je u martu 2022. godine, a potom i u maju 2023. godine, potvrdila dugoročni kreditni rejting *Raiffeisen* banke A-i zadržala njen negativan *outlook*, uprkos njenoj značajnoj izloženosti prema Rusiji. Ostvareni profit i nivo kapitala ove banke bili su adekvatni da absorbiraju početne uticaje njene izloženosti prema Rusiji. Ova bankarska grupacija ostvarila je znatno poboljšan povrat na dionički kapital (ROE) od 16,8% u 2022. godini, nakon 12% u 2021. godini, zahvaljujući povećanju neto kamatne marže u svim regionima poslovanja. Godišnji konsolidovani ROE za prvi kvartal 2023. godine iznosio je 15,8%, odnosno 10,4%, ako se isključe operacije ove banke u Rusiji i Bjelorusiji. Ipak, analitičari agencije S&P očekuju da će ovaj nivo profitabilnosti opadati kako se sukob između Rusije i Ukrajine bude nastavlja, a globalna ekonomija bude dalje usporavala u 2023. godini. Međutim, zahvaljujući ovom privremenom pozitivnom poticaju, *Raiffeisen* banka je značajno poboljšala CET1 indikator na 16% s krajem prvog kvartala 2023. godine, s 12,3% iz prethodne godine. Ova banka je također izvjestila da će moći održati omjer CET1 od 13,7% nakon 31. marta 2023. godine, prema scenariju dekonsolidacije svoje ruske podružnice. Rejting agencija Moody's je također potvrdila rejting *Raiffeisen* banke na nivou A2 sa stabilnim izgledima.

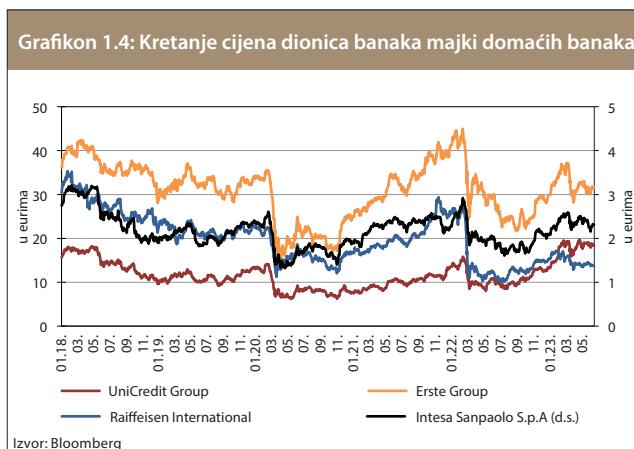
Rejting agencija S&P je u julu 2022. godine potvrdila dugoročni kreditni rejting *UniCredit SpA* i *Intesa Sanpaolo SpA* banaka BBB, te promijenila rejting izglede ovih banaka s pozitivnih na stabilne. Ova revizija je pratila sličnu akciju vezanu za suvereni kreditni rejting Italije i odražava mišljenje S&P agencije da će ekonomski rast Italije biti usporen uslijed političkih okolnosti koje predstavljaju rizik za italijansku ekonomiju i javne finansije zbog usporavanja provođenja ključnih reformi. Visoka inflacija, pooštravanje monetarne politike i ekonomsko usporavanje će dovesti do pogoršanja kvaliteta imovine, dok će rastuće kamatne stope pozitivno uticati na profitabilnost italijanskih banaka. Rejting agencija Moody's je u augustu 2022. godine također potvrdila

kreditni rejting Italije i promijenila izglede sa stabilnih na negativne, što je uticalo i na rejting akciju ove agencije za *Intesa Sanpaolo* i *UniCredit* banke, čiji su kreditni rejtinzi potvrđeni, a izgledi revidirani sa stabilnih na negativne. Rejting agencije S&P i Moody's su povukli rejtinge *Sberbank* banke u martu 2022. godine, dok je rejting agencija Fitch povukla kreditni rejting *Sberbank Europe AG*. Uvođenjem sankcija Rusiji krajem februara 2022. godine, *Sberbank Europe AG*, koja je bila u potpunom vlasništvu *Sberbank* Rusije, koja je u većinskom vlasništvu Ruske Federacije, suočila sa krizom likvidnosti. *Sberbank Europe AG* i njena društva kćeri suočili su se sa značajnim odlivom depozita, što je za posljedicu imalo pogoršanje njihovog likvidnosnog položaja. ECB je ubrzo objavio da ova banka propada, nakon što je utvrdila da vjerojatno neće biti u mogućnosti podmiriti svoje dugove ili druge obaveze po dospijeću. Regulatori su donijeli odluku o zatvaranju austrijske *Sberbank Europe AG*, dok su banke kćeri u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji preuzete od strane domaćih banaka, a bankama kćerima u Mađarskoj i Češkoj je oduzeta dozvola za rad od strane nacionalnih centralnih banaka⁵.

Cijene dionica banaka eurozone su u 2022. godini zabilježile znatan pad. Nakon izbijanja rata u Ukrajini, početkom 2022. godine, bankarski sektor eurozone našao se pod velikim pritiskom, te su cijene dionica bankarskih grupacija zabilježile značajan pad, nakon kojeg je uslijedila brza korekcija, s obzirom na to da je samo nekoliko banaka imalo velike izloženosti prema Rusiji i Ukrajini. Kada je riječ o bankarskim grupacijama koje posluju u BiH, najveći pad je zabilježila *Raiffeisen Bank International AG* od 40,7% u odnosu na kraj prethodne godine, dok je *Erste Group* zabilježila pad od 27,7% (Grafikon 1.4). Italijanske banke *Intesa Sanpaolo SpA* i *UniCredit SpA* su zabilježile nešto manji pad vrijednosti dionica od 8,7% i 2% respektivno.

Početkom marta 2023. godine, volatilnost na finansijskim tržištima naglo je porasla, što je dovelo do značajnog pada cijena dionica banaka. Bankarska kriza koja je izbila kolapsom američke *Silicon Valley* banke, a potom i *Signature* banke dovela je do bojazni od širenja zaraze i na bankarski sektor eurozone. Švicarska banka *Credit Suisse* se u ovom periodu suočila s pritiskom na likvidnost uslijed značajnih povlačenja depozita povezanih sa sve većom zabrinutošću za finansijsku i kapitalnu poziciju banke, koja se u proteklih nekoliko godina suočila s nizom izazova poput promjena u top menadžmentu, te gubitaka od nekoliko milijardi dolara. Nedostatak povjerenja klijenata nakon ponovljenih skandala i problema u korporativnom upravljanju, zajedno s panicom koja je zahvatila globalni bankarski sektor nakon izbijanja američke regionalne bankarske krize pojačali su

odliv depozita iz ove banke. Dionice *Credit Suisse* banke su izgubile preko 75% svoje vrijednosti od početka 2022. godine, što je u konačnici dovelo do preuzimanja *Credit Suisse* banke od strane UBS banke na inicijativu švicarskih regulatora. Regulatori su obezbijedili i dodatne hitne linije likvidnosti i garancije za rješavanje problema finansijske stabilnosti. Ova bankarska previranja izazvala su globalnu zabrinutost oko supervizorskih praksi i adekvatnosti alata za upravljanje rizikom, a posebno metodologije zaštite od rizika promjene kamatnih stopa u vremenima brzog pooštravanja monetarne politike. Ipak, ovaj slijed događaja se razlikuje od globalne finansijske krize, jer je globalni bankarski sistem sada otporniji nego 2008. i 2009. godine zahvaljujući razvoju okvira makroprudencijalne politike, okvira za restrukturiranje banaka i poboljšanju kapitalnih i likvidnosnih pozicija banaka. Ipak, cijene dionica banaka su se u drugom kvartalu 2023. godine djelimično oporavile od nestabilnosti koja je počela sredinom marta.

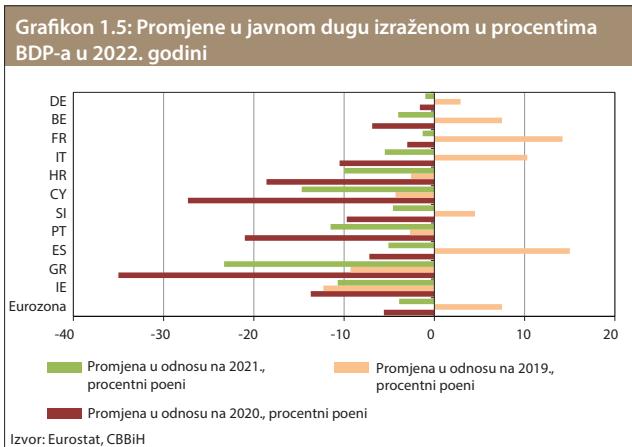

1.2.2. Efekti na realni sektor

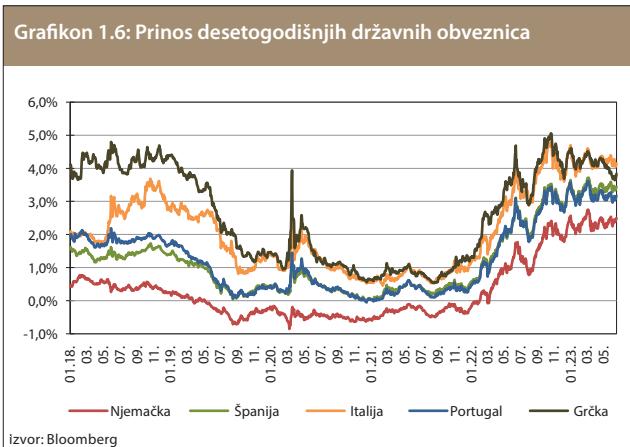
Fiskalne mjere podrške koje su zemlje članice eurozone provodile kako bi ublažile porast cijena energije i inflacije obilježile su 2022. godinu. Ipak, budžetski deficit zemalja eurozone je u 2022. godini iznosio 3,6% BDP-a, što predstavlja značajno smanjenje u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 5,3% BDP-a. Omjer budžetskog deficitu i BDP-a smanjen je zbog većeg porasta prihoda u uslovima visoke inflacije u odnosu na rast budžetskih rashoda, kao i većeg ostvarenog rasta BDP-a u poređenju s prethodnim periodom. Javni dug zemalja članica eurozone smanjen je s 95,5% BDP-a, koliko je iznosio u 2021. godini, na 91,6% na kraju 2022. godine, zahvaljujući porastu nominalne vrijednosti BDP-a koji je bio veći od porasta javnog duga (Grafikon 1.5). Međutim, normalizacija monetarne politike i porast kamatnih stopa povećali su troškove servisiranja javnog duga. Pad cijena energije početkom 2023. godine smanjio je potrebu za dodatnom fiskalnom podrškom za olakšavanje energetske krize domaćinstvima i preduzećima. Ipak, pojedine zemlje

⁵ Uticaj na banke iz Sber grupacije koje su poslovale u BiH detaljnije opisan u poglavljima Domaćinstva, Finansijski posrednici i potpoglavlju Regulatorni okvir, te u Tekstnom okviru 3: Utjecaj rata u Ukrajini na bankarski sistem BiH u izvještaju o finansijskoj stabilnosti za 2021. godinu (<https://www.cbbh.ba/content/DownloadAttachment/?id=ccada438-f71c-4d81-bd3c-8f9128eedf04&langTag=bs>).

imaju visoke nivoe duga i potrebe za refinansiranjem u kratkom roku u okruženju rastućih troškova finansiranja.

cijena državnih obveznica zemalja eurozone i naglog pada njihovih prinosova.

Prinosi na državne obveznice većine zemalja eurozone su u toku 2022. godine zabilježili rekordan rast i izlazak iz negativne zone. Prinosi na njemačke 10-godišnje državne obveznice su na kraju 2022. godine porasli za 2,75 procenatnih poena u odnosu na kraj 2021. godine, s nivoa od -0,18% na nivo od 2,56%. Istovremeno, prinosi na italijanske obveznice su povećani za 3,5 procenatnih poena u odnosu na kraj prethodne godine s nivoa od 1,17% na nivo od 4,70%. Prinosi desetogodišnjih obveznica Grčke, Španije i Portugala također su bilježili snažan rast u istom periodu (Grafikon 1.6). Neposredno nakon početka rata u Ukrajini, povećana je volatilnost na finansijskim tržištima, a investitori su tražili sigurnija ulaganja, što je dovelo do kratkotrajnog porasta cijena obveznica, tj. pada prinosa. Ipak, ubrzo je došlo do snažnog rasta prinosa na obveznice zemalja eurozone nakon što je ECB signalizirala niz povećanja kamatnih stopa počevši od jula s ciljem obuzdavanja rekordno visoke inflacije. Znatan skok prinosa zabilježen je na obveznice perifernih zemalja eurozone, što je dovelo do zabrinutosti zbog rastuće razlike između prinosa na obveznice južnoevropskih zemalja i Njemačke i u vezi s tim povezanih rizika finansijske fragmentacije, tj. rizika neravnomjerne transmisije normalizacije monetarne politike ECB-a u zemljama koje čine eurozonu. Kao odgovor na rastuće rizike, ECB je u junu 2022. godine najavio kreiranje novog instrumenta za suzbijanje divergencija u troškovima pozajmljivanja, kako bi se smanjila razlika u prinosima obveznica baznih i perifernih zemalja eurozone. Ipak, iako se razlika prinosa povećala tokom 2022. godine, tržišta obveznica eurozone su u velikoj mjeri pokazala nefragmentiranu dinamiku, pri čemu su prinosi različitih zemalja imali sličnu dinamiku kretanja.

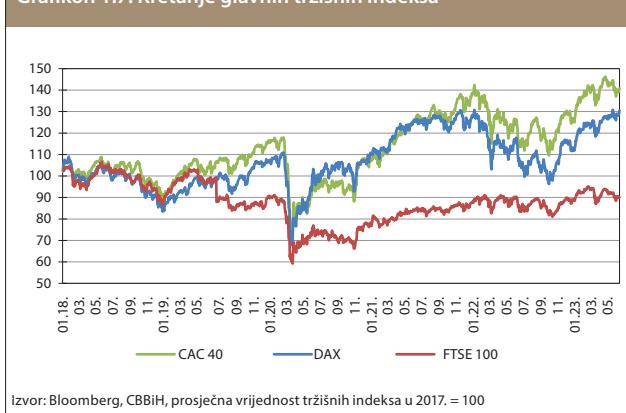
Rast prinosa nastavljen je i u prvoj polovini 2023. godine, izuzev u martu kada su problemi u bankarskom sektoru SAD-a, te problemi s Credit Suisse bankom doveli do zabrinutosti zbog izbijanja bankarske krize u EU, što je povećalo tražnju za sigurnjom aktivom i dovelo do rasta

U toku 2022. godine, rejting agencije su povećale kreditne rejtinge nekoliko zemalja, te potvrstile kreditne rejtinge većine ostalih zemalja eurozone i revidirale izglede kreditnog rejtinga navise. Agencija Fitch je u toku 2022. godine povećala kreditni rejting Irske, Hrvatske i Portugala, dok je agencija S&P povećala dugoročni kreditni rejting Grčke, Hrvatske, Portugala i Kipra. Rejting agencija Moody's je povećala dugoročni kreditni rejting Irske i Hrvatske.

Berzanski indeksi su tokom 2022. godine zabilježili pad u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 1.7). Izbijanje rata u Ukrajini dovelo je do porasta volatilnosti na tržištima, te pada vrijednosti berzanskih indeksa. Ipak, ova reakcija je bila kratkotrajna, s obzirom na to da su se vrijednosti indeksa oporavile već u martu 2022. godine. Međutim, uslijed zabrinutosti zbog mogućeg scenarija smanjenog rasta ekonomskih aktivnosti i povećanja inflacije, te odgovora centralnih banaka koji je izazvao brz rast kamatnih stopa, u narednim mjesecima ponovo dolazi do pada vrijednosti rizičnije aktive, koji se nastavio sve do kraja godine, tako da su evropski indeksi u 2022. godini zabilježili najveći pad vrijednosti u posljednje četiri godine.

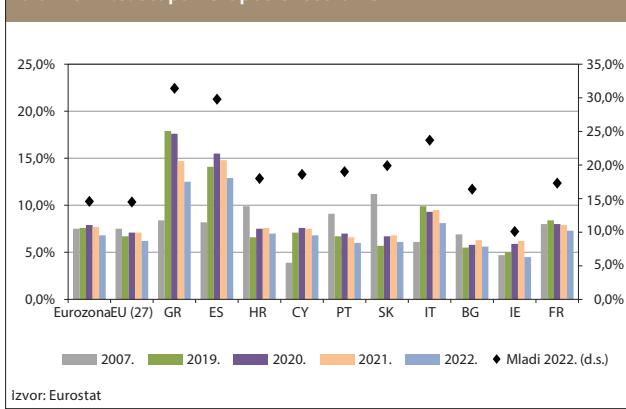
Indeksi dionica eurozone zabilježili su snažan rast u prvom kvartalu 2023. godine potaknuti optimističnijim makroekonomskim očekivanjima zasnovanim na podacima koji ukazuju na otpornost ekonomije eurozone, ponovnim otvaranjem kineske ekonomije i naglim padom cijena energije. Dobri finansijski rezultati kompanija vratili su cijene dionica eurozone na viši nivo. Ipak, volatilnost u bankarskom sektoru izazvala je preusmjeravanje sredstava investitora u sigurniju imovinu. Pad cijena dionica u martu 2023. godine bio je odraz turbulentnog sektora bankarstva SAD-a i Evrope, međutim, s obzirom na to da je bankarski sektor ostao stabilan i da nije došlo do pogoršanja osnovnih indikatora banaka, niti revizije kreditnih rejtinga banaka naniže, berzanski indeksi su do juna 2023. godine zabilježili ponovni porast iznad historijskih prosjeka.

Grafikon 1.7: Kretanje glavnih tržišnih indeksa

Stopa nezaposlenosti eurozone nastavila je bilježiti pad i u 2022. godini, te je dostigla rekordno nizak nivo (Grafikon 1.8). Stopa nezaposlenosti u zemljama eurozone je na kraju 2022. godine iznosila 6,7% i smanjena je za 0,3 procenata poena u odnosu na prethodnu godinu. Rast nezaposlenosti, neočekivano, nije bio jedna od karakteristika postpandemijskog tržišta rada u EU i inflatori pritisak na troškove poslovanja nije doveo do značajnog otpuštanja radnika. Tržište rada nakon pandemije karakterizira nedostatak radne snage, posebno u administraciji i uslugama podrške, profesionalnim i naučnim djelatnostima, informacionim i komunikacionim tehnologijama i građevinarstvu, kao i u hotelijerstvu. Nedostatak radne snage u brojnim industrijama može biti posljedica neusklađenosti kvalifikacija radnika i zahtjeva poslova koje obavljaju, te mogućih promjena u preferencijama radnika.

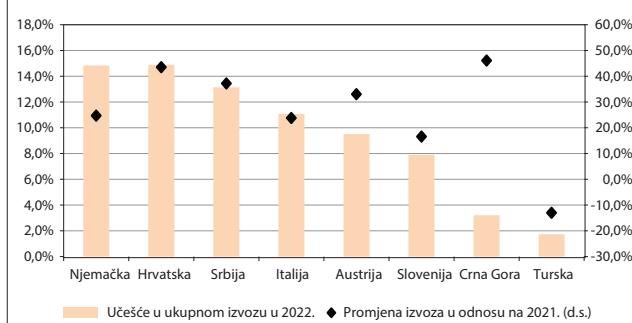
Grafikon 1.8: Stopa nezaposlenosti u EU

Tokom 2022. godine došlo je do značajnog rasta vrijednosti međunarodne trgovine, pod uticajem rasta ekonomске aktivnosti u prvoj polovini godine, te rasta cijena na globalnom nivou, što se odrazilo i na vanjskotrgovinsku razmjenu BiH. U 2022. godini, ukupan izvoz iz BiH iznosio je 18,0 milijardi KM i bilježi porast od 25,9% u odnosu na prethodnu godinu, dok je ukupan uvoz iznosio 28,6 milijarde KM, što je za 32,6% više u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza

izvozom smanjena je u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 62,8%, dok je vanjskotrgovinski robni deficit iznosio 10,7 milijardi KM u poređenju sa 7,3 milijarde u 2021. godini. Ukupan izvoz u zemlje EU povećan je za 27,2% u odnosu na 2021. godinu i iznosi 13,2 milijarde KM. Izvoz je povećan u sve zemlje glavne vanjskotrgovinske partnerice BiH (Grafikon 1.9).

Grafikon 1.9: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnerne

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

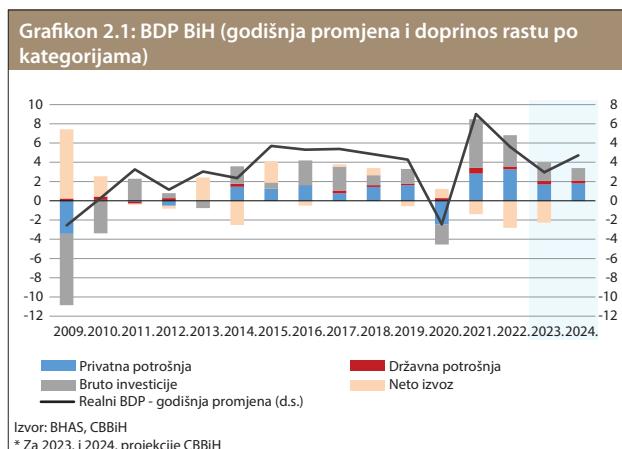
**MAKROEKONOMSKI
TRENDJOVI I RIZICI U BIH**

2. MAKROEKONOMSKI TRENDovi I RIZICI U BIH

Snažan i dugotrajan inflatorni pritisak odrazio se na kretanja u svim segmentima domaće ekonomije, što je u konačnici rezultiralo usporavanjem rasta ukupne realne ekonomske aktivnosti u 2022. godini. Negativni efekti preljevanja visoke i dugotrajne inflacije bili su izraženiji u drugoj polovini godine, od kada se počeo zabilježiti pad industrijske proizvodnje, značajno usporavanje rasta izvoza, pod uticajem smanjenja vanjske potražnje, kao i rast vanjskih ranjivosti zemlje u vidu pogoršanja platnobilansne pozicije zemlje. Uslijed snažnih inflatornih pritisaka, realni raspoloživi dohodak stanovništva značajno se smanjio, dok su ostali indikatori s tržišta rada, poput broja zaposlenih osoba i stope nezaposlenosti zabilježili blago poboljšanje. Povećani potrošački optimizam nakon izlaska ekonomije iz korona-križe doveo je do jačanja aktivnosti na tržištu nekretnina u 2022. godini, koji je pratio snažan rast cijena u svim gradovima koju su uključeni u indeks cijena nekretnina. Sektor generalne vlade BiH zabilježio je rast fiskalnog deficit-a i pored snažnog rasta prihodovne strane budžeta, s obzirom na to da su vlade povećale državnu potrošnju u cilju suzbijanja negativnih efekata inflacije. I pored značajnog rasta makroekonomskih rizika, indikatori fiskalne stabilnosti pokazuju umjerenu izloženost rizicima, s obzirom na to da BiH spada u red umjereno zaduženih zemalja. Rast rizika u domaćem makroekonomskom okruženju može imati negativan uticaj na finansijsku stabilnost, kroz rast i materijalizaciju kreditnog rizika u bankarskom sektoru u srednjoročnom periodu.

Nakon snažnog oporavaka realne ekonomske aktivnosti u postpandemijskoj 2021. godini, u 2022. godini zabilježeno je usporavanje rasta realne ekonomske aktivnosti u uslovima visoke neizvjesnosti i snažne inflacije, koji su obilježili cijelu godinu. Povećani potrošački optimizam kao rezultat odgođene potrošnje i investicijske aktivnosti ranije započetih projekata, nakon izlaska bh. ekonomije iz koronakrize uticali su na snažniji rast realne ekonomske aktivnosti u prvoj polovini 2022. godine, kada su ostvarene stope rasta realnog BDP-a iznosile 5,9% i 5,8%, respektivno. Međutim, rast makroekonomskih rizika prvenstveno uzrokovanih dugotrajnim i snažnim inflatornim pritiscima doveo je do značajnijeg usporavanja realne ekonomske aktivnosti u drugoj polovini godine, tako da su u posljednja dva kvartala ostvarene stope realnog ekonomskog rasta iznosile 2,6% i 1,7%, respektivno. Posmatrano na godišnjem nivou, rast realne ekonomske aktivnosti u BiH iznosio je 4% u 2022. godini, što predstavlja usporavanje rasta realne ekonomske aktivnosti od 3,1 procenatnog poena u odnosu na prethodnu godinu. Najveći doprinos rastu ekonomske aktivnosti u 2022. godini dale su lična potrošnja i bruto investicije (doprinos od 3,3 i 3,2 procenatna poena), dok je doprinos državne potrošnje od 0,6 procenatnih poena

blago porastao u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 2.1). U 2022. godini ostvarena je visoka izvozna aktivnost (godišnji rast od 23,9%), ali je zbog istovremeno snažnijeg rasta uvoza roba i usluga, neto trgovinski bilans roba i usluga imao negativan doprinos BDP-u (- 2,8 procenatnih poena). Snažnija domaća potražnja u najvećoj mjeri bila je podržana prilivima po osnovu doznaka iz inostranstva koji su bili veći za 17,6% u odnosu na prethodnu godinu, s obzirom na to da se, uslijed snažnih inflatornih pritisaka, realni dohodak stanovništva u BiH već od mjeseca aprila 2022. godine počeo smanjivati (vidi Grafikon 2.4). Trend smanjenja realnog dohotka stanovništva nastavljen je do kraja 2022. godine, što je u posljednjem kvartalu dovelo do značajnijeg usporavanja rasta lične potrošnje. U posljednjem kvartalu, potrošnja domaćinstava ostvarila je rast od 3,2% na godišnjem nivou, što je za 2 procenatna poena bio niži rast u odnosu na prethodni kvartal.

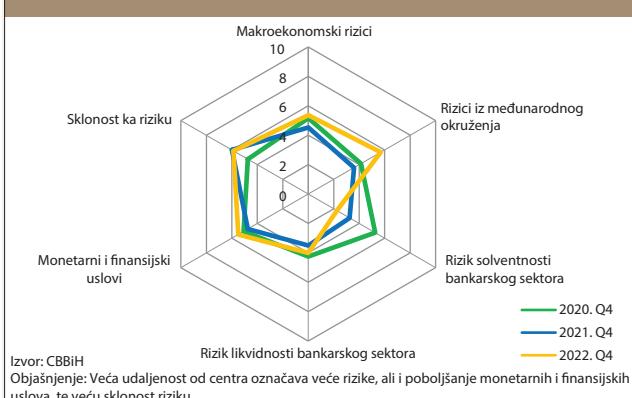

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost

Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika koji mogu nastati u realnom, fiskalnom, vanjskom ili finansijskom sektoru ili kao rezultat njihove međusobne povezanosti, kao i procjena monetarnih i finansijskih uslova i sklonosti investitora ka riziku urađena je na osnovu kvantitativnog alata (eng. „Dashboard“). Procjena rizika zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji i rangiranju pozicija sveobuhvatnog seta indikatora koji predstavljaju osnov za kvantifikaciju sintetičke ocjene stepena rizika iz različitih segmenata sistema. Ocjena u rasponu od 1 do 5 predstavlja izrazito nizak do blago umjeren stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 5 do 8 umjeren do blago visok stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 8 do 10 predstavlja visok stepen izloženosti rizicima. Rangiranje ocjena za monetarne i finansijske uslove i sklonosti ka riziku kreće se u suprotnom smjeru,

odnosno povećanje udaljenosti od središta grafikona predstavlja poboljšanje monetarnih i finansijskih uslova, tj. povećanje sklonosti investitora ka preuzimanju rizika.

Grafikon TO 1: Mapa makrofinansijskih rizika

Ukupna izloženost finansijskog sistema makrofinansijskim rizicima u 2022. godini značajno je povećana u odnosu na prethodnu godinu, prvenstveno pod uticajem rasta rizika iz međunarodnog okruženja koji su se prelili na domaću ekonomiju, te su prešli iz teritorije niskog stepena rizika u teritoriju umjerenog do blago visokog stepena izloženosti rizicima. Snažan rast rizika u međunarodnom okruženju uzrokovani geopolitičkim rizicima rata u Ukrajini, doveo je do rasta cijena energenata i hrane, te dodatnih poremećaja u lancima snabdijevanja na globalnom nivou. Rast rizika u domaćem makroekonomskom okruženju bio je prouzrokovani snažnim rastom inflacije, te posljedičnim usporavanjem rasta realne ekonomske aktivnosti. S druge strane, zabilježeno je smanjenje rizika koji dolaze iz bankarskog sektora kao rezultat povećanja solventnosti i visoke likvidnosti, što ukazuje na to da rast rizika u 2022. godini nije imao značajniji uticaj na poslovanje bankarskog sektora. Uz visoku inflaciju koja je obilježila cijelu 2022. godinu, zabilježeno je usporavanje realne ekonomske aktivnosti u drugoj polovini godine u najvećoj mjeri pod uticajem smanjenja privatne potrošnje, s obzirom na to da je uslijed visoke inflacije došlo do smanjenja kupovne moći stanovništva. Kao efekat prolongiranog usporavanja ekonomskog rasta i visoke inflacije koje će se zadržati i u 2023. godini, snižene su projekcije ekonomskog rasta za naredne dvije godine, zbog čega se u narednom periodu očekuje da će makroekonomski rizici biti na povišenom nivou. Dodatno, produbljivanje deficitne tekućeg računa platnog bilansa djelovalo je na povećanje makroekonomskih rizika. Rast rizika u domaćem makroekonomskom okruženju blago je ublažen nastavkom pozitivnih trendova na tržištu rada, te smanjenjem rizika fiskalne održivosti s obzirom na to da je većina indikatora fiskalne stabilnosti zabilježila poboljšanje uslijed znatno snažnijeg rasta nominalnog BDP-a u odnosu na porast budžetskog deficit-a i vanjskog duga sektora generalne vlade.

Sintetička ocjena uticaja preljevanja šokova iz međunarodnog okruženja na domaću ekonomiju dobija se na osnovu indikatora koji mjeri trgovinske i finansijske veze u ekonomiji, poput vrijednosti uvoza i izvoza izraženih u procentu BDP-a, strane aktive i pasive izražene u procentima BDP-a. Prilikom ocjene rizika iz međunarodnog okruženja na domaću ekonomiju u obzir se uzimaju i baferi koji služe za ublažavanje vanjskih šokova, tj. nivo deviznih rezervi izraženih u mjesecima uvoza, zatim bruto devizne rezerve kao procenat monetarne baze i promjene u deviznim rezervama zemlje. Ukupni rizici koji dolaze iz međunarodnog okruženja značajno su povećani u 2022. godini kao odraz rasta globalne geopolitičke neizvjesnosti, poremećaja u lancima snabdijevanja i povećanih cijena energije i hrane, te rasta troškova zaduživanja na evropskom tržištu. Jače trgovinske veze koje se ogledaju u snažnom rastu obima vanjskotrgovinske razmjene BiH u 2022. godini, dodatno su povećale rizike preljevanja iz međunarodnog okruženja, koji su već bili u teritoriji visokog stepena rizika. Imajući u vidu očekivano usporavanje ekonomske aktivnosti glavnih izvoznih partnera i smanjenje vanjske potražnje, povećani su rizici po ekonomsku aktivnost i platnobilansnu poziciju zemlje u 2023. godini. Pored toga, povećanju rizika iz međunarodnog okruženja doprinijelo je povećanje kamatnih stopa na evropskom tržištu. U 2022. godini došlo je i do blagog smanjenja nivoa deviznih rezervi, čime je smanjen nivo zaštitnog sloja koji služi domaćoj ekonomiji za ublažavanje vanjskih šokova.

Rizik solventnosti bankarskog sektora koji se mjeri indikatorima finansijskog zdravlja i nivoom zaduženosti korporativnog sektora i stanovništva značajno se smanjio u 2022. godini. Svi indikatori finansijskog zdravlja nalaze se na zadovoljavajućem nivou, te su u 2022. godini poboljšani, što ukazuje na to da rast rizika u makroekonomskom okruženju do sada nije imao značajnije efekte na poslovanje bankarskog sektora BiH. U nepovoljnem makroekonomskom okruženju bankarski sektor je ostvario rast profitabilnosti i poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija. Zbog slabije kreditne aktivnosti i snažnog rasta nominalnog BDP-a, zaduženost korporativnog sektora i sektora stanovništva iskazana u odnosu na BDP je smanjena, što je dovelo do poboljšanja sveukupne ocjene u segmentu solventnosti.

Rizik likvidnosti i dalje je izuzetno nizak u 2022. godini, i pored kratkoročne epizode povlačenja dijela depozita početkom godine koji je bio uzrokovan kriznom situacijom povezanom s bankama iz „Sber“ grupacije koje su bile u većinskom ruskom vlasništvu. Krizna situacija je uspješno sanirana brzom intervencijom regulatora i prelaskom ovih banaka u domaće vlasništvo, te je očuvan visok nivo likvidnosti tokom cijele godine. Međutim, u segmentu izvora finansiranja i dalje se povećava rizik ročne transformacije za banke zbog kontinuiranog pogoršavanja ročne strukture izvora sredstava, što može predstavljati ograničavajući faktor kreditnog rasta u BiH.

Ocjena sveukupnih monetarnih i finansijskih uslova povećana je u odnosu na prethodnu godinu s obzirom na to da su zbog snažnog rasta inflacije, uz izostanak značajnijeg rasta kamatnih stopa uslovi zaduživanja na domaćem bankarskom tržištu ostali veoma povoljni tokom cijele 2022. godine. I pored toga nije zabilježen osjetniji rast kredita privatnom sektoru, pa je vrijednost indikatora koji mjeri jaz omjera kredita privatnom sektoru i BDP-a je u 2022. godini dodatno produbljena i ukazuje na ispodprosječnu kreditnu aktivnost. Na strani ponude, zabilježeno je pooštravanje kreditnih standarda u odobravanju kredita nefinansijskim poduzećima i stanovništvu u prva tri kvartala 2022. godine, najviše zbog povećane percepcije rizika i u vezi s tim manje sklonosti banaka ka preuzimanju rizika. Usljed rasta referentnih kamatnih stopa ECB-a i posljedičnog rasta EURIBOR-a, uz koju je vezan najveći broj kredita ugovorenih s promjenjivom kamatnom stopom, u drugoj polovini godine otpočeo je veoma blagi rast kamatnih stopa na domaćem tržištu. Nastavak provođenja restriktivnih monetarnih politika vodećih centralnih banaka nastaviti će vršiti pritisak na rast troškova zaduživanja na domaćem tržištu, što bi uz nastavak pooštravanja ostalih uslova finansiranja moglo umanjiti sklonost ka potrošnji i kreditnoj potražnji u 2023. godini.

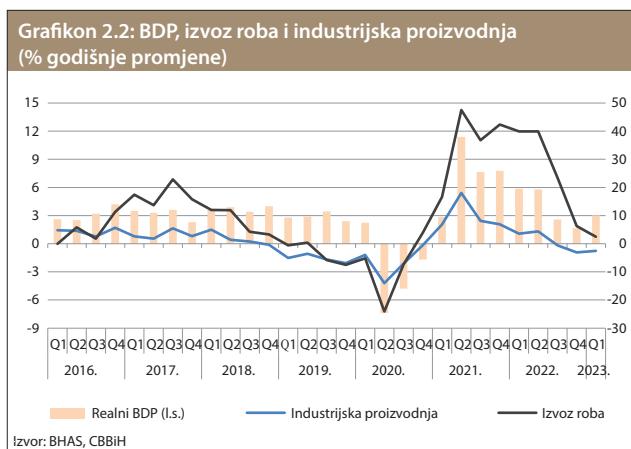
Kao odraz rasta rizika iz domaćeg i međunarodnog okruženja u 2022. godini došlo je do blagog smanjenja sklonosti investitora ka preuzimanju riziku, na što ukazuje relativno skroman rast ostalih investicija, koje su znatno manje u učešću BDP-a, dok je učešće direktnih stranih investicija ostao na istom nivou od 2,6% BDP-a kao u prethodnoj godini, što je još uvijek nedovoljno za značajniji pozitivan uticaj na ekonomski rast u BiH.

U 2022. godini, najveći rast obima realne ekonomске aktivnosti ostvaren je u djelatnostima *Hoteljerstvo i ugostiteljstvo* (12,7%), *Trgovina na veliko i malo* (10%), te djelatnosti *Informacije i komunikacije* (9,4%). Zahvaljujući oporavku potražnje za turističkim uslugama nakon završetka pandemije koronavirusa, u 2022. godini ostvareno je značajno povećanje turističke aktivnosti u BiH u pogledu broja dolazaka i ostvarenih noćenja stranih i domaćih turista, što je uticalo na rast ekonomске aktivnosti u djelatnosti hoteljerstva i ugostiteljstva. Rast domaće potražnje pozitivno se odrazilo i na porast ekonomске aktivnosti u djelatnosti trgovine na veliko i malo.

S druge strane, najveći pad realne ekonomске aktivnosti zabilježen je u djelatnosti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom (-7,5%) što je u najvećoj mjeri bila posljedica nepovoljne hidrološke situacije u 2022. godini uzrokovanе sušom, zbog čega je došlo do značajnog smanjenja proizvodnje električne energije u hidroelektranama u BiH. Pored toga, značajniji pad realne ekonomске aktivnosti na godišnjem nivou zabilježen je u djelatnosti vađenja rude i kamena (-5,9%), kao rezultat smanjenja obima industrijske

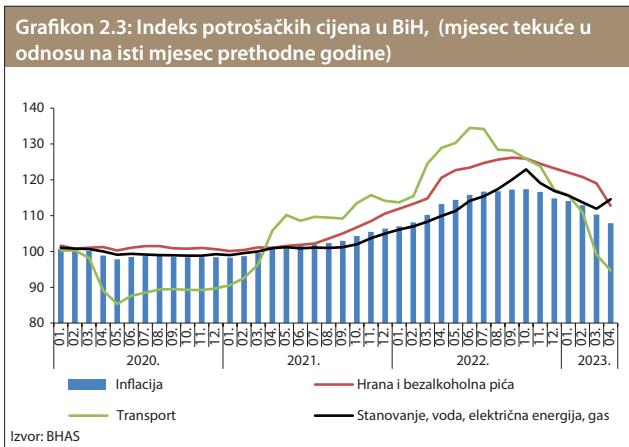
proizvodnje u ovoj djelatnosti za 3,3% nagodišnjem nivou. Na usporavanje rasta ukupne industrijske proizvodnje koje je započelo još sredinom 2021. godine, najveći uticaj imao je pad obima proizvodnje u djelatnosti proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom (-8,8%), tako da je ukupna industrijska proizvodnja ostvarila godišnji rast od svega 1%. Jedino je u djelatnosti prerađivačke industrije zabilježen rast proizvodnje na godišnjem nivou (3,9%), s tim da je od polovine 2022. godine i u ovoj djelatnosti evidentno usporavanje rasta proizvodnje uslijed značajnog smanjenja vanjske potražnje i snažnih inflatoričkih pritisaka koji opterećuju poslovanje ovih industrija. Kontrakcija industrijske proizvodnje koja je započela u trećem kvartalu 2022. godine bila je praćena snažnim usporavanjem rasta izvoza roba (Grafikon 2.2). Pod uticajem usporavanja rasta ekonomске aktivnosti glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH i smanjenja vanjske potražnje, isti trend je nastavljen i u prvom kvartalu 2023. godine.

Prema projekcijama CBBiH⁶, u 2023. godini predviđa se snažno usporavanje dinamike rasta izvoza, što će uz nešto snažniji intenzitet rasta uvoza negativno doprinijeti ekonomskom rastu u 2023. godini. Očekivano smanjenje privatne potrošnje, kao ključne kategorije koja će uticati na usporavanje rasta ekonomске aktivnosti u 2023. godini uzrokovano je produženim inflacijskim pritiscima i padom životnog standarda, koji je već značajno narušen uslijed smanjenja raspoloživog dohotka stanovništva. Moguće usporavanje dinamike priliva doznaka iz inostranstva dodatno bi umanjilo rast privatne potrošnje i kupovnu moć stanovništva u BiH. Stoga, usporavanje rasta realne ekonomске aktivnosti i povišen nivo inflacije ostaju glavni izvori rizika po finansijsku stabilnost, što je uz već prisutne izazove s kojima su suočene brojne proizvodne djelatnosti dovelo do pojačanog kreditnog rizika koji bi u narednom periodu mogao dovesti do pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija u bankarskom sektoru BiH.

⁶ Proljetni krug projekcija iz maja 2023. godine.

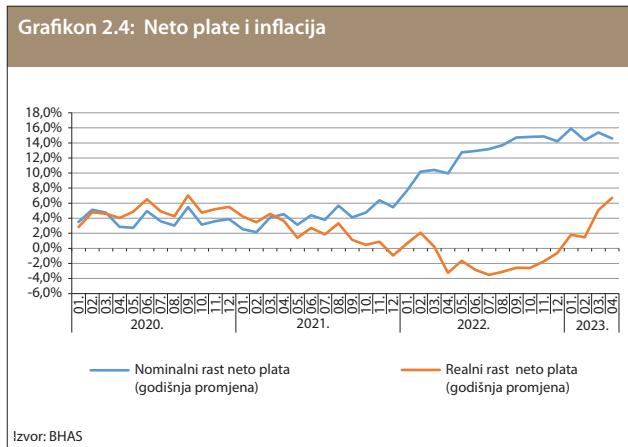
Porast rizika u domaćem makroekonomskom okruženju u najvećoj mjeri bio je prouzrokovani snažnim rastom inflacije koja je ocijenjena kao najznačajniji rizik po domaću ekonomiju u 2022. godini. Prosječna inflacija u 2022. godini iznosila je 14%, što predstavlja najveću zabilježenu godišnju inflaciju od 2005. godine, od kada se inflacija u BiH mjeri indeksom potrošačkih cijena. Ubrzan rast potrošačkih cijena započeo je već u drugoj polovini 2021. godine, a dvocifrene vrijednosti inflacije koje su se počele bilježiti od mjeseca marta 2022. zadržale su se do kraja godine. Na inflatorne pritiske u BiH dominantno su uticale potrošačke cijene u kategorijama hrane i transporta, koje su bilježile rekordne vrijednosti i na globalnom nivou (Grafikon 2.3). Vrhunac rasta dostignut je u oktobru 2022. godine, od kada počinje postepeno usporavanje ukupne inflacije, prvenstveno pod uticajem smanjenja cijena sirove nafte koje je na svjetskim tržištima započelo u trećem kvartalu. Cijene električne energije koje su bilježile enorman rast na evropskom tržištu, uslijed energetske krize prouzrokovane ratnim dešavanjima u Ukrajini, u BiH bile su ograničene mjerama entitetskih vlasti, čime je uspješno amortiziran rizik od prekomjernog rasta cijena električne energije za privredu, dok cijene električne energije za stanovništvo nisu rasle u 2022. godini. Do kraja 2023. godine očekuje se da će se zadržati povišeni nivo inflacije najviše zbog nastavka rasta cijena hrane u 2023. godini⁷. Dodatno, eventualni pritisci za usklađivanjem cijena električne energije na domaćem tržištu s trendovima na međunarodnom tržištu, mogli bi rezultirati dalnjim jačanjem inflatornih pritisaka.

Iako su na tržištu rada u 2022. godini nastavljeni pozitivni trendovi iz prethodnih godina koji se ogledaju u blagom povećanju broja zaposlenih osoba i smanjenju stope nezaposlenosti, realni dohodak stanovništva se značajno smanjio, što se u narednom periodu može preliti i na bankarski sektor u vidu porasta i materijalizacije kreditnog rizika u sektoru stanovništva. Prosječan broj ukupno zaposlenih osoba u 2022. godini bio je veći za 2,6% u

⁷ Prema posljednjem krugu projekcija CBBiH iz maja 2023. godine, očekivana godišnja inflacija za 2023. godinu iznosi 7,7%.

odnosu na prethodnu godinu, a najizraženiji prosječan rast zaposlenih osoba bilježila je djelatnost informacija i komunikacija (10,5%), u kojoj je ujedno ostvaren značajan rast bruto dodane vrijednosti. Najveći rast prosječnog broja zaposlenih osoba evidentiran je u djelatnostima prerađivačke industrije, koja ujedno zapošljava najveći broj osoba, te je povećanje prosječnog broja zaposlenih od 2,5% bilo u skladu s rastom realne ekonomske aktivnosti u ovoj djelatnosti. Oporavak tržišta rada vidljiv je i kroz smanjenje stope nezaposlenosti koja je, prema podacima iz Ankete o radnoj snazi, prema ILO metodologiji, u četvrtom kvartalu 2022. iznosila 14,3%, dok je prosječna stopa nezaposlenosti u 2022. godini iznosila 15,4%, te je niža za 2 procentna poena u odnosu na 2021. godinu. Iako su indikatori s tržišta rada u 2022. godini poboljšani, ne ukazuju na rast životnog standarda stanovništva, uzimajući u obzir da je zbog snažnog inflatornog šoka realni dohodak stanovništva većinu godine pada. Tek nakon devet mjeseci uzastopnog pada, realne plate stanovništva su se počele postepeno opravljati pod uticajem snažnijeg rasta nominalnih plata, uz istovremeno usporavanje rasta inflacije koje se bilježi od početka 2023. godine (Grafikon 2.4). Iako se do kraja 2023. godine očekuje nastavak rasta prosječnih plata, kao i smanjenje nezaposlenosti, rizici s tržišta rada nisu značajnije ublaženi. Nepovoljna starosna struktura stanovništva, dugoročna nezaposlenost mladih i negativni demografski trendovi i dalje predstavljaju glavne strukturne probleme na tržištu rada, što u velikoj mjeri ograničava potencijal ekonomskog rasta i razvoja BiH.

Rizici vezani za smanjenje raspoloživog dohotka uslijed povećanih inflatornih pritisaka u određenoj mjeri bili su ublaženi zahvaljujući povećanju priliva po osnovu doznaka iz inostranstva. U 2022. godini, ukupni prilivi po osnovu personalnih transfera iznosili su 3,58 milijardi KM ili 7,85% BDP-a, što je za 536,5 miliona KM ili 17,6% više nego u prethodnoj godini. Iako je pad raspoloživog dohotka u 2023. godini zaustavljen, te se do kraja godine očekuje postepeno ublažavanje inflatornih pritisaka, i dalje je zadržana visoka percepcija rizika iz makroekonomskog okruženja. Zbog akumuliranih

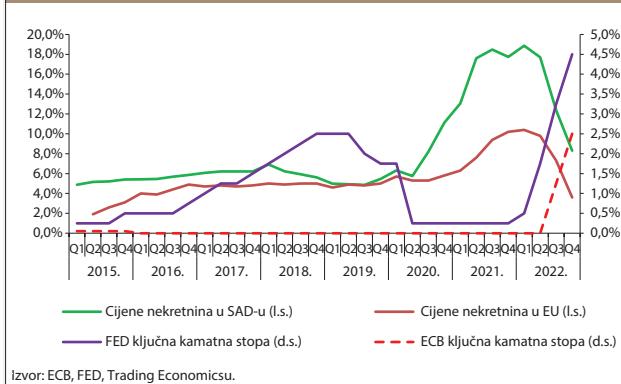
efekata smanjenja realnog raspoloživog dohotka iz prethodne godine i povišenog nivoa inflacije koja će se zadržati u 2023. godini, očekuje se značajno smanjenje lične potrošnje i usporavanje ekonomskog rasta u BiH, te jačanje rizika u bankarskom sektoru u vidu otežane sposobnosti otplate kredita kod stanovništva s nižim raspoloživim dohotkom.

Tekstni okvir 2: Tržište nekretnina

Geopolitički i ekonomski izazovi s kojima se svijet suočio tokom 2022. godine neminovno su se reflektirali i na globalno tržištu nekretnina. Tržište nekretnina je bilježilo solidan rast na obje strane Atlantika i prije 2020. godine, odnosno prije pandemije virusa Covid-19, a imajući u vidu fundamentalno drugačije uzroke Covid-19 ekonomске krize u odnosu na zabilježene ekonomске krize prije toga, tržište nekretnina ne samo da je ostalo imuno na ekonomski potres već je zabilježilo i iznadprosječan rast kako u SAD-u, tako i u EU. Iako su razlozi za rast tržišta nekretnina u doba pandemije mnogobrojni, jedan od dominantnih faktora jeste i eksplanzivna monetarna politika koja je u periodu 2020- 2021. godine obilježila ekonomске prilike. Povoljni uslovi kreditiranja pogodovali su porastu potražnje za nekretninama, te posljedično i rastu cijena nekretnina u vremenu opće ekonomске nesigurnosti i porastu averzije ka riziku od strane investitora.

S početkom rata u Ukrajini, koji je uzdrmao tek oporavljenu svjetsku ekonomiju, već prisutan inflatorični pritisak dodatno je osnažio, pa su se vodeće centralne banke u svijetu odlučile na zaokret u vođenju monetarnih politika, te restriktivnim odlukama ublažiti inflaciju (Grafikon TO2.1). S podizanjem kamatnih stopa, rast cijena nekretnina počeo je usporavati na većim globalnim tržištima (SAD, Njemačka, Italija), što nagovještava mogućnost da se sličan trend u narednom periodu može preliti i na ostala tržišta EU, zemlje regije i u konačnici na tržište nekretnina u BiH.

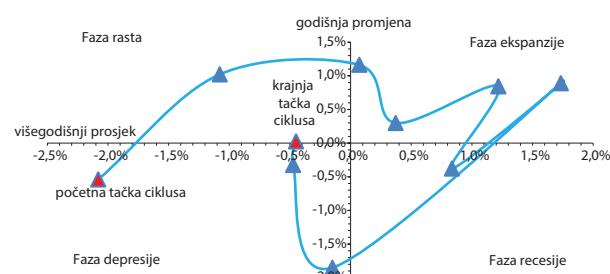
Grafikon TO2.1: Godišnja promjena cijena nekretnina i promjena ključnih kamatnih stopa

U svjetlu globalnih trendova, potrebno je posmatrati i kretanja na tržištu nekretnina u BiH, gdje se mogu primijetiti određeni signali povećanog rizika za naredni period, uprkos činjenici da je tržište nekretnina u većini svojih segmenata i dalje u fazi rasta.

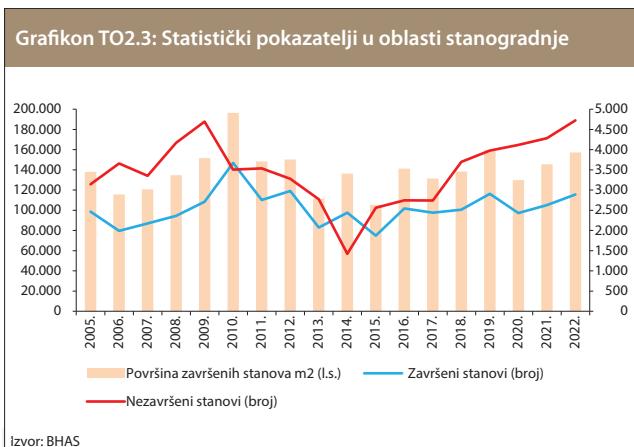
Prije pregleda odnosa ponude i potražnje, te indeksa cijena nekretnina, potrebno je dati osvrt na oblast poslovanja nekretninama u sklopu bh. BDP-a. Od 2020. godine, kategorija poslovanja nekretninama ne doprinosi pozitivno kretanju BDP-a, bilježeći dvije uzastopne godine negativnog rasta (2020. i 2021. godine), dok je u 2022. godini zabilježena stagnacija (0,0%) u realnim vrijednostima. Na grafikonu TO2.2 prikazan je ciklus kretanja realne vrijednosti ove BDP kategorije u periodu od 2013. do 2022. godine s godišnjim promjenama i promjenama u odnosu na višegodišnji prosjek (prosjek u posmatranom periodu). Grafikon jasno ilustrira da je godišnja negativna promjena u periodu 2020 - 2021. godine bila toliko značajna da je pomjerila vrijednosti prodaje nekretnina ispod višegodišnjeg prosjeka. U skladu s tim trendom, ne iznenađuje činjenica da je zaključno s 2022. godinom, kategorija poslovanja nekretninama iznosila svega 4,1% nominalnog BDP-a, što je historijski najniži iznos ove kategorije u BDP strukturi.

Grafikon TO2.2: Trend promjene BDP kategorije "Poslovanje nekretninama" na godišnjem nivou i u odnosu na višegodišnji prosjek (10 godina)

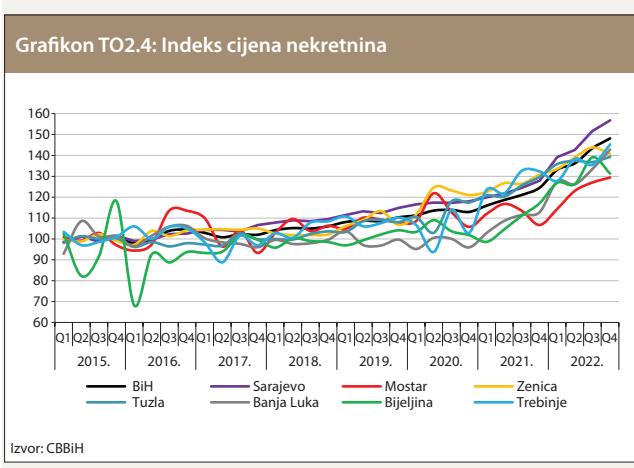
Izvor: BHAS, CBBIH

S druge strane, ostali dostupni podaci vezani za tržište nekretnina (stanogradnja, promet u novogradnji, indeks cijena nekretnina, itd.), a na koje u značajnoj mjeri utiče i inflacija, daju drugačiju i mnogo pozitivniju sliku tržišta nekretnina. Naime, ponuda nekretnina u 2022. godini nastavila je rasti na godišnjem nivou, iako još uvijek nije dosegnut predpandemijski nivo iz 2019. godine u pogledu broja završenih stanova, kao i njihove površine (Grafikon TO2.3). U isto vrijeme, porastao je i broj izdatih građevinskih dozvola za stambene zgrade (6,7% na godišnjem nivou), kao i broj nezavršenih stanova koji su dosegli historijski rekordnu vrijednost, što sve potvrđuje činjenicu da još uvijek ne postoji rizik sa strane ponude novih nekretnina.

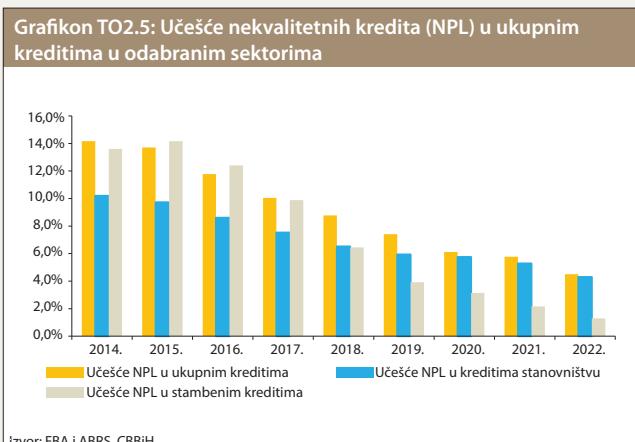
U pogledu obima kupoprodaje nekretnina trendovi se razlikuju između novogradnje i starogradnje. Tako je nakon značajnog rasta u 2021., obim kupoprodaje nekretnina nove gradnje u 2022. godini smanjen za 2,7%, dok je površina prodatog stambenog prostora manja za 1,3%. S druge strane, obim prometa nekretnina stare gradnje, mјeren površinom prodatog stambenog prostora u uzorku od sedam bh. gradova za koje su dostupni podaci, zabilježio je rast od 16,8%, ali i pored toga nije dostigao nivo iz 2019. godine kada je registriran najveći obim kupoprodaje. Manji obim kupoprodaje nekretnina stare gradnje u odnosu na 2021. godinu evidentiran je samo u jednom gradu iz uzorka (Grad Trebinje). Od tri sarajevske općine koje su obuhvaćene u analizi, nešto manji obim prodaje zabilježen je jedino u općini Centar, no i pored toga ukupan promet nekretnina stare gradnje u Gradu Sarajevo porastao je za 8,5% u odnosu na 2021. godinu.

Upravo je Grad Sarajevo zabilježio najvišu vrijednost indeksa cijena nekretnina u 2022. godini, sa snažnim rastom cijena u sve tri analizirane općine. U isto vrijeme, ni ostali gradovi/općine nisu značajno zaostajali u pozitivnom trendu, pa je tako, prvi put nakon 2019. godine, zabilježen rast cijena nekretnina starogradnje u svim analiziranim gradovima (Grafikon TO2.4).

Prosječna cijena kvadratnog metra u novogradnji također je zabilježila snažan rast od čak 33% u odnosu na prosjek 2021. godine. Ipak, za razliku od starogradnje kod koje se intenzitet porasta ubrzava sa svakim narednim kvartalom, u oblasti novogradnje zabilježeno je blago usporavanje u posljednjem kvartalu 2022. godine, što bi mogao biti i prvi znak usporavanja rasta cijena nekretnina na tržištu BiH.

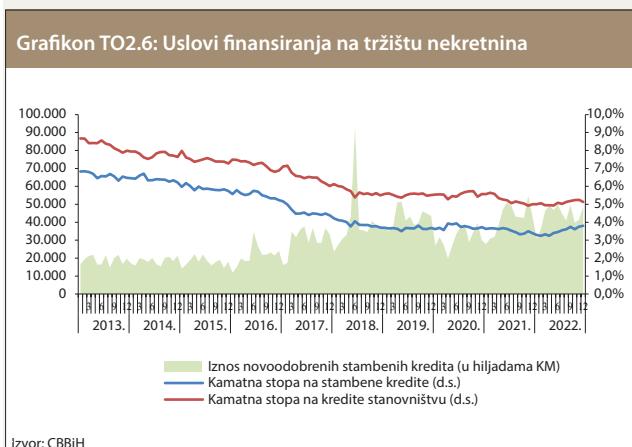
Posmatrajući podatke o obimu kupoprodaje, a naročito cijenama nekretnina, može se izvesti zaključak da se tržište nekretnina kontinuirano pokazuje kao izuzetno otporno tržište na većinu izazova s kojima se ekonomija BiH u širem kontekstu susreće. Uz visoku potražnju za nekretninama, dodatni impuls rastu cijena u 2022. godini dala su i inflatorna kretanja kroz rast građevinskog zemljišta i građevinskog materijala. Snažna potražnja za nekretninama je također produkt dva faktora, a to su i dalje povoljni uslovi finansiranja na tržištu s jedne, te percepcija nekretnina kao sigurne investicione imovine s druge strane. Iznos nekvalitetnih kredita u ovoj oblasti je i dalje među najnižim u cijelom portfoliju bankarskog sektora (Grafikon TO2.5).

Od 2016. godine, iznos novoodobrenih stambenih kredita kontinuirano raste (s izuzetkom 2020. godine, što je posljedica Covid-19 krize), a nominalni iznos novoodobrenih stambenih kredita u 2022. godini dosegao je rekordnu vrijednost od 524 miliona KM, što čini 14,7% ukupnih kredita stanovništvu i 7,5% ukupnih kreditnih plasmana bh. bankarskog sektora. U 2022. godini rast novoodobrenih stambenih kredita iznosio je 4,4%, što je niža stopa rasta u odnosu na onu zabilježenu u 2021. godini kada je visoka dvocifrena stopa rasta zabilježena prije svega kao rezultat niske bazne vrijednosti iz već spomenute krizne 2020. godine. Stoga, niža stopa rasta zabilježena u 2022. godini ne predstavlja obrat trenda, već usklađivanje stope rasta s dugoročnim prosjekom. Prvi podaci za 2023. godinu potvrđuju taj trend imajući u vidu da je rast stambenih kredita u prvom kvartalu 2023. godine iznosio 18,7% na godišnjem nivou. Stambeni krediti se već godinama plasiraju po opadajućim kamatnim stopama, pa je prosječna

kamatna stopa na ovu kategoriju kredita u 2022. godini iznosila 3,5%, što je značajno niže od prosječne kamatne stope na ukupne kredite stanovništvu (5,1%).

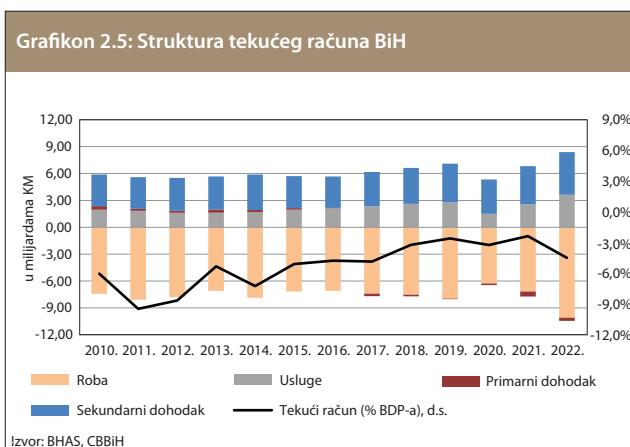
Ipak, posmatrajući detaljnije kretanje kamatnih stopa po mjesecima, uočavaju se znaci prelijevanja negativnih trendova s međunarodnih finansijskih tržišta, a koji bi mogli predstavljati ključni rizik po buduća kretanja u ovom sektoru. Naime, troškovi stambenog kreditiranja u BiH počeli su blago rasti u drugoj polovini 2022. godine. Tako je prosječna kamatna stopa na stambene kredite u drugoj polovini 2022. godine iznosila 3,68%, što je za 35 baznih poena više u odnosu na prvih 6 mjeseci 2022. godine. Čak više, prosječna kamatna stopa na stambene kredite u decembru 2022. godine iznosila je 3,8%, što je najviša kamatna stopa na ovu kategoriju kredita još od početka 2020. godine. (Grafikon TO2.6). Zabilježeni porast kamatnih stopa još uvijek nije uticao na iznos novoodobrenih kredita, imajući u vidu to da se radi o kratkom roku da bi se efekat promjene kamatnih stopa osjetio, ali definitivno predstavlja potencijalni rizik u budućem periodu.

Ključno pitanje u narednom periodu jeste do kojeg nivoa je moguć rast kamatnih stopa na stambeno kreditiranje, a da se ono ne odrazi negativno na iznos kreditnih plasmana i tržište nekretnina u BiH. Kamatne stope će u narednom periodu dominantno ovisiti od nivoa inflacije i odluka međunarodnih monetarnih institucija u odnosu prema inflatornim pritiscima. Ukoliko globalna inflacija nastavi rasti, moguće je očekivati nove restriktivne mjere monetarnih institucija, što će dodatno povećati kamatne stope na globalnom tržištu, a poslijedично i u BiH. Materijalizacija ovakvog scenarija bi zasigurno doveća do pada potražnje za nekretninama, imajući u vidu da zaduživanje predstavlja ključni izvor za finansiranje kupovine nekretnina od strane stanovništva. U isto vrijeme, visoka inflacija će dodatno poskupjeti troškove gradnje, što će održavati cijene nekretnina na visokom nivou, a koji nije praćen istovjetnim rastom raspoloživog dohotka. Ipak, iako moguć, takav scenarij je još uvijek manje vjerovatan. Prema trenutnim makroekonomskim prognozama, bh. ekonomiju očekuje

nizak, ali ipak pozitivan realni rast BDP-a, s ublaženim inflatornim pritiscima u srednjoročnom periodu. U takvom makroekonomskom okruženju, sasvim je izvjesno očekivati nastavak povoljnih trendova na tržištu nekretnina koji se ogledaju kroz rast kako obima kupoprodaje, tako i cijena nekretnina.

Nepovoljna makroekonomска kretanja tokom 2022. godine odrazila su se na pogoršanje platnobilansne pozicije BiH. Deficit tekućeg računa na kraju 2022. godine iznosio je 2,04 milijarde KM (4,5% BDP-a) i veći je za 1,12 milijardi KM, odnosno za 2,1 procentni poen izraženo prema BDP-u u odnosu na prethodnu godinu. Najznačajniji uticaj na deficit tekućeg računa imalo je produbljivanje robnog deficit-a, čemu je u velikoj mjeri doprinio rast cijena u 2022. godini, te snažniji rast uvoza u odnosu na rast izvoza roba. U 2022. godini, robni deficit je iznosio 10,1 milijardu KM ili 22,1% BDP-a, što je za 3,8 procentnih poena veći robni deficit u omjeru prema BDP-u, u odnosu na prethodnu godinu. Istovremeno, zabilježen je nastavak pozitivnih trendova u segmentu ključnih suficitarnih kategorija, prije svega usluga i sekundarnog dohotka. U 2022. godini ostvaren je rekordan rast priliva po osnovu dolazaka stranih turista (64,9%) i transportnih usluga (36,3%), što je u najvećoj mjeri uticalo na ukupno povećanje neto priliva po osnovu usluga, koji su bili su veći za 41% u odnosu na prethodnu godinu. Također, zabilježen je rast priliva na računu sekundarnog dohotka za 12,5% u odnosu na prethodnu godinu, čemu je u najvećoj mjeri doprinio već ranije spomenuti rast priliva po osnovu doznaka iz inostranstva (Grafikon 2.5).

Sa stanovišta finansijske stabilnosti posebno je bitna struktura neto priliva na finansijskom računu koji i dalje značajno premašuju ostvareni deficit na tekućem računu. Uz zabilježeni rast priliva po osnovu direktnih stranih investicija koje su u 2022. godini iznosile 1,15 milijardi KM, u ovoj godini zabilježeno je značajnije povećanje zaduživanja privatnog sektora u inostranstvu u obliku trgovackih kredita i avansa, s obzirom na to da je ostvaren visok nivo međunarodne robne razmjene. S druge strane, neto zaduživanje sektora vlade u

2022. godini se značajno smanjilo, budući da je iznos servisiranja obaveza prema nerezidentima bio viši od povlačenja sredstava od inokreditora, te su u konačnici neto prilivi po osnovu ostalih investicija bili niži nego u prethodnoj godini.

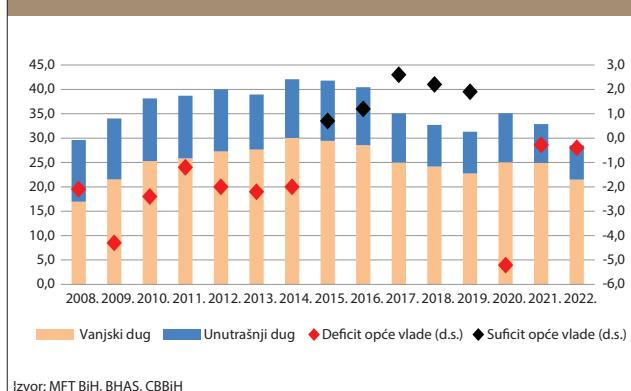
U narednom periodu, deficit tekućeg računa mogao bi ostati produbljen, s obzirom na to da se prema projekcijama CBBiH očekuje snažno smanjenje vanjskotrgovinske razmjene uslijed smanjenja izvozne potražnje glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH u 2023. godini. U takvim okolnostima, neto izvoz će imati veći negativan doprinos ekonomskoj aktivnosti, što bi uz sličnu pretpostavljenu dinamiku kretanja glavnih suficitarnih kategorija (usluga i sekundarnog dohotka) moglo vršiti pritisak na deficit tekućeg računa.

Sektor generalne vlade je u 2022. godini ostvario rekordan rast prihoda, čemu je u velikoj mjeri doprinio rast općeg nivoa cijena, kao i snažnija ekonomska aktivnost u prvoj polovini godine. Međutim, uslijed jačanja inflatornih pritisaka, vlade su bile primorane povećati državnu potrošnju, kroz povećanje plata u javnom sektoru i penzija, te pružanja fiskalnih mjera podrške za najugroženije kategorije stanovništva, što je dovelo do blagog rasta fiskalnog deficitu na nivou BiH u 2022. godini. Istovremeno, izostali su veći investicijski projekti, kao i značajnije povlačenje sredstava od inokreditora po koncesionim uslovima, te je ukupan javni dug BiH izražen u procentima BDP-a zabilježio smanjenje.

Sektor generalne vlade je prikupio rekordan iznos prihoda od 18,21 milijardu KM, pri čemu je na ostvaren rast prihoda od 2,16 milijardi KM (13,4%) i povećanje fiskalnog prostora u velikoj mjeri bilo posljedica snažnog rasta inflacije i povećanja porezne osnovice u 2022. godini. Dominantan uticaj na povećanje prihodovne strane budžeta imao je rast prihoda po osnovu poreza, koji su u 2022. godini bili veći za 1,43 milijarde KM (16,7%). Prihodi od indirektnih poreza na kraju 2022. godine iznosili su rekordnih 7,88 milijardi KM, što predstavlja rast od 939,1 milion KM ili 13,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Uz rast prihoda od indirektnih poreza, zabilježen je i rast prihoda od direktnih poreza, kao i rast ostalih kategorija na prihodovnoj strani. Istovremeno, ukupni rashodi sektora generalne vlade BiH također su zabilježili snažan rast u iznosu od 2,01 milijardu KM (13,6%), te su na kraju 2022. godine iznosili 16,8 milijardi KM. Kao rezultat fiskalnih mjera podrške stanovništva u borbi s inflacijom, kao i povećanja penzija i plata u javnom sektoru zabilježeno je povećanje tekućih izdataka, te su dvije najveće stavke na rashodovnoj strani budžeta, rashodi po osnovu socijalne pomoći i rashodi po osnovu naknada zaposlenima, imali značajniji rast od 13,7% i 12,6% respektivno u odnosu na prethodnu godinu. Investicije u fiksnu aktivu (neto nabavka nefinansijskih sredstava) iznosile su 1,59 milijardi KM, te je sektor generalne vlade BiH na kraju 2022. godine

zabilježio fiskalni deficit u iznosu od 182,7 miliona KM ili 0,4% BDP-a (Grafikon 2.6).

Grafikon 2.6: Javni dug BiH i saldo opće vlade (% BDP-a)

Izvor: MFT BiH, BHAS, CBBiH

Ukupan javni dug BiH na kraju 2022. godine iznosio je 13 milijardi KM ili 28,5% BDP-a. U odnosu na prethodnu godinu, javni dug je zabilježio tek blagi rast od 1,2%, što je bio rezultat neznatnog povećanja vanjske zaduženosti u BiH u iznosu od svega 64,7 miliona KM (0,7%), dok se unutrašnji dug povećao za 86,5 miliona KM (2,8%). U 2022. godini nije došlo do značajnijeg povećanja kapitalnih investicija, s obzirom na to da su aktivnosti vlade u najvećoj mjeri bile usmjerene na ublažavanje posljedica inflacije, zbog čega i nije došlo do značajnijeg povećanja vanjske zaduženosti. Zbog rasta tekuće potrošnje, vlade su obustavile veće angažiranje sredstava za infrastrukturne projekte i projekte u elektroenergetskom sektoru BiH. Na domaćem tržištu, tokom 2022. godine dva bh. entiteta su ukupno emitirala 672,7 miliona KM dužničkih vrijednosnih papira, što je gotovo dvostruko viša vrijednost emisije u odnosu na prethodnu godinu⁸. Kao i prethodnih godina, entitetske vlade su još uvijek glavni pokretači aktivnosti na domaćim tržištima kapitala, te se povećanje primarnog tržišta javnog duga odrazilo i na značajan rast prometa na bh. berzama, koji je u 2022. godini udvostručen u odnosu na prethodnu godinu.

Bankarski sektor je još uvijek jedan od najvećih kreditora sektora vlade, s tim da se ukupna izloženost bankarskog sektora prema svim nivoima vlasti u 2022. godini povećala po osnovu kupovine vrijednosnih papira, dok su se krediti vladama blago smanjili u odnosu na prethodnu godinu. Izloženost prema vladnim vrijednosnim papirima u 2022. godini povećala se za 136,1 milion KM i predstavlja 5,2% ukupne aktive, dok komercijalni krediti banaka plasirani sektoru vlade bilježe smanjenje u posljednjoj godini i čine 2,6% ukupne aktive bh. bankarskog sektora (Tabela 2.1).

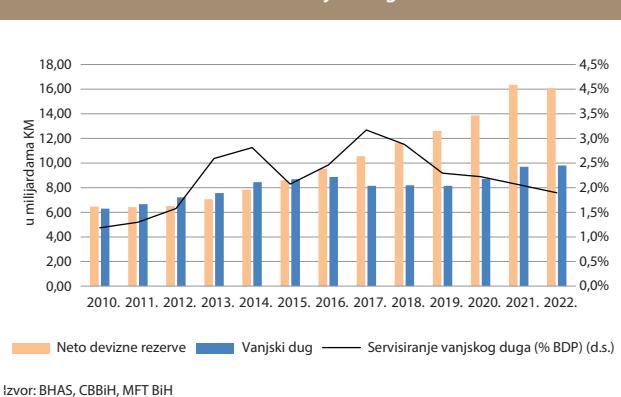
⁸ U iznos su uključene vrijednosti emisije obveznica i trezorskih zapisa FBiH i RS-a na domaćim tržištima kapitala.

Tabela 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade (u milionima KM)

Potraživanja	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Centralna vlada	0,1	0,1	0,1	11,6	16,1	17,7
Krediti	0,0	0,0	0,0	11,6	16,1	17,7
Vrijednosni papiri	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Vlada na nivou entiteta	1.624,8	1.735,3	2.006,8	2.439,4	2.474,8	2.554,7
Krediti	410,0	517,3	580,1	605,7	584,6	517,8
Vrijednosni papiri	1.214,9	1.218,0	1.426,6	1.833,7	1.890,1	2.036,9
Vlada kantona	206,2	160,5	127,2	90,0	134,8	146,0
Krediti	200,2	154,5	114,5	80,9	125,7	146,0
Vrijednosni papiri	6,0	6,0	12,7	9,1	9,1	0,0
Vlada na nivou općina	293,1	295,6	308,7	350,7	332,1	340,3
Krediti	291,0	285,7	297,7	341,0	323,8	333,5
Vrijednosni papiri	2,1	9,9	11,0	9,8	8,4	6,8
UKUPNO	2.127,2	2.194,5	2.445,6	2.891,7	2.957,8	3.058,8
(% od ukupne aktive)	7,2	6,8	7,0	8,2	7,8	7,8
Krediti	901,2	957,5	992,3	1.039,2	1.050,2	1.015,1
(% od ukupne aktive)	3,0	3,0	2,8	2,9	2,8	2,6
Vrijednosni papiri	1.223,0	1.234,0	1.450,4	1.852,6	1.907,6	2.043,7
(% od ukupne aktive)	4,1	3,8	4,1	5,2	5,0	5,2

Izvor: CBBiH

U 2022. godini, učešće javnog duga u BDP-u nastavio se smanjivati, što BiH prema kriterijima iz Maastrichta (iako nisu direktno primjenjivi, niti su podaci nužno potpuno uporedivi) svrstava u red umjerenog zaduženih zemalja, zbog čega je ocjenjeno da je rizik po stabilnost javnih finansija umjeren u srednjem roku. Na kraju 2022. godine, učešće javnog duga u BDP-u iznosio je 28,5%, i smanjen je za 4,4 procenatna poena u odnosu na prethodnu godinu. Značajno smanjenje omjera javnog duga u BDP-u bilo je rezultat znatno većeg ostvarenog nominalnog rasta BDP-a, uz istovremeni blagi rast javnog duga u poređenju s prethodnim periodom. Izostanak značajnijeg povlačenja sredstava od inokreditora, kao i veći iznos servisiranja vanjskog duga u odnosu na prethodnu godinu, doveli su do smanjenja neto zaduženosti sektora vlade (- 244,6 miliona KM)⁹, i po tom osnovu smanjenja deviznih rezervi. Na kraju 2022. godine, devizne rezerve CBBiH iznosile su 16,06 milijardi KM i smanjene su za 282,5 miliona KM (1,72%) u odnosu na isti period prethodne godine. Uslijed blagog povećanja učešća duga s varijabilnom kamatnom stopom u 2022. godini, zabilježen je blagi rast troškova servisiranja vanjskog duga. Iako su otplata i troškovi servisiranja vanjskog duga u 2022. godini bili nešto veći u odnosu na prethodnu godinu, zbog snažnog rasta BDP-a, servisiranje vanjskog duga izraženo u procentima BDP-a se smanjilo (Grafikon 2.7).

⁹ Izvor: CBBiH, Platni bilans BiH, Q4 2022. godine**Grafikon 2.7: Devizne rezerve i vanjski dug**

Izvor: BHAS, CBBiH, MFT BiH

Međunarodne kreditne agencije zadržale su kreditni rejting BiH u 2022. godini na istom nivou kao i prethodne godine, „B“ sa stabilnim izgledima prema ocjeni kreditne agencije *Standard and Poor's* (S&P), te „B3“ sa stabilnim izgledima u skladu s ocjenom međunarodne rejting agencije *Moody's Investor Service*. U februaru 2023. godine agencija S&P povećala je izglede kreditnog rejtinga BiH sa stabilnih na pozitivne. Pozitivan impuls povećanju izgleda kreditnog rejtinga dao je kandidatski status za članstvo u EU, koji je BiH dobila u decembru 2022. godine, kao i blagovremeno formiranje vlasti na državnom nivou. Prema ocjeni analitičara, ekonomija BiH se pokazala relativno otpornom na eksterne šokove koji su doveli do naglog porasta cijena, te postoji mogućost da kreditni rejting BiH bude povećan u narednih godinu dana ukoliko fiskalna situacija bude stabilna, a eksterne neravnoteže umjerene, uprkos smanjenoj potražnji od strane ključnih trgovinskih partnera. S druge strane, do smanjenja kreditnog rejtinga može doći u slučaju pojačanih političkih konfrontacija, naročito ako budu vodile mogućim negativnim implikacijama u pogledu servisiranja vanjskog duga.

Indikatori fiskalne stabilnosti u 2022. godini upućuju na umjeren nivo izloženosti rizicima, s obzirom na to da se svi indikatori rizika u 2022. godini nalaze u sigurnom području prema definiranim referentnim nivoima (Tabela 2.2). Unatoč rastu ukupnih makroekonomskih rizika, u 2022. godini većina indikatora fiskalne stabilnosti bilježi poboljšanje vrijednosti, prvenstveno kao rezultat značajnog rasta nominalnog BDP-a. Tako je omjer javne zaduženosti izražen u procentima BDP-a značajno smanjen, iako je u 2022. godini zabilježen bagi porast vanjske i unutrašnje zaduženosti. Također, potrebe za finansiranjem u 2022. godini bile nešto veće u odnosu na prethodnu godinu uslijed porasta kratkoročnog vladinog duga i većeg ostvarenog budžetskog deficitu generalne vlade BiH, ali je i ovaj indikator fiskalne stabilnosti poboljšan u odnosu na prethodnu godinu s obzirom na to da je iskazan u procentima BDP-a. Implicitna kamatna stopa na dug sektora vlade, koja se umanjuje za deflator BDP-a i stopu rasta realnog BDP-a, u 2022. godini se nalazi duboko u negativnoj teritoriji uslijed snažne inflacije, te je i potom osnovna izloženost

javnih finansija rizicima bila niža nego u prethodnoj godini. Uslijed blagog smanjenja duga denominiranog u ostalim valutama izuzev eura, izloženost valutnom riziku se također smanjila. S druge strane, prosječno dospijeće javnog duga je nešto niže nego u prethodnoj godini, čime je rizik refinansiranja blago porastao u poređenju s prethodnom godinom. Budući da u 2022. godini nije bilo značajnijih povlačenja dugoročnih sredstava od međunarodnih kreditora, zabilježen je porast kratkoročnog vanjskog duga i smanjenje deviznih rezervi, te se povećao iznos kratkoročnog duga u omjeru prema deviznim rezervama.

Tabela 2.2: Indikatori rizika fiskalne održivosti

Indikator	Sigurno područje	Referentni nivo	Nivo u BiH	Promjene u odnosu na prethodnu godinu
r - g ¹	<	1,1	-5,71	0,00
Javni dug sektora generalne vlade (% BDP-a)	<	42,8%	28,5%	-4,4%
Ciklički prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a) ²	>	-0,50%	1,3%	0,7%
Potrebe za finansiranjem (% BDP-a)	<	20,6%	3,8%	-0,3%
Učešće kratkoročnog duga u ukupnom dugu, preostala ročnost	<	44,0%	11,9%	0,2%
Dug denominiran u inostranoj valuti (osim eura) ³	<	40,3%	25,3%	-2,2%
Prosječno dospijeće javnog duga (godine)	>	2,3	6,3	-0,38
Kratkoročni inozemni javni dug (% deviznih rezervi), preostala ročnost	<	61,8%	4,5%	0,1%

Izvor: CBBiH, MFT BiH, BHAS, Fiskalno vijeće BiH, MMF, Ministarstvo finansija FBiH i RS
Napomena:

¹ r - implicitna kamatna stopa na dug sektora vlade umanjena za deflator BDP-a (pomični prosjek za pet godina); g - stopa rasta realnog BDP-a (pomični prosjek za pet godina)

² Za 2022. godinu korištena je projekcija MMF-a iz aprila 2023. godine.

³ U kalkulaciju javnog duga denominiranog u inostranim valutama nije uključen dio javnog duga koji je denominiran u euru zbog fiksnog kursa domicilne valute i eura.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

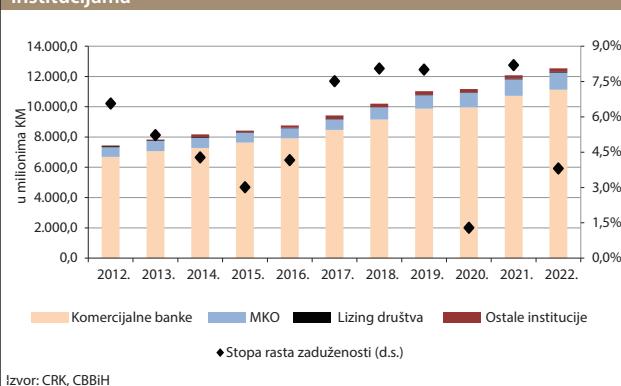
DOMAĆINSTVA

3. DOMAĆINSTVA

Oporavak ekonomске aktivnosti u prvoj polovini 2022. godine povećao je sklonost stanovništva ka potrošnji, što je, uz još uvijek povoljne uslove finansiranja, dovelo i do rasta tražnje za kreditima i rasta zaduženosti domaćinstava. Ipak, snažni inflatori pritisici i smanjenje raspoloživog dohotka stanovništva, kao i blagi rast kamatnih stopa i pooštavanje kreditnih standarda uticali su na smanjenje sklonosti ka potrošnji i potražnji za kreditima, što je usporilo kreditnu aktivnost u drugoj polovini godine. Nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih u ukupnim kreditima sektora stanovništva, međutim, određeni dio stanovništva suočio se s problemima u redovnom servisiranju obaveza, što se ogleda u značajnjem povećanju kredita u nivou kreditnog rizika 2. Povećani rizik zaduživanja po varijabilnoj kamatnoj stopi u uslovima snažnog rasta kamatnih stopa na inotrižištima rezultirao je nastavkom trenda smanjivanja zaduženosti stanovništva s varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine. Depoziti stanovništva zabilježili su značajan pad u prvom i drugom kvartalu 2022. godine, kada je došlo do povlačenja sredstava iz banaka, nakon izbijanja rata u Ukrajini i problema s kojima se suočila ruska grupacija „Sberbank“. Na godišnjem nivou, došlo je do blagog pada ukupnih depozita stanovništva, iako je nastavljen rast sredstava na transakcijskim računima, kao i kratkoročnih oročenih depozita. U narednom periodu može se очekivati rast kreditnog rizika u sektoru stanovništva uslijed očekivanog nastavka rasta kamatnih stopa, te smanjenja raspoloživog dohotka uslijed inflatoričnih pritisaka koji se очekuju i u prvoj polovini 2023. godine, što može dovesti do smanjene sposobnosti urednog servisiranja obaveza stanovništva.

U 2022. godini je zabilježen nastavak rasta zaduženosti sektora domaćinstava, koji je bio podstaknut porastom potrošnje u ovom sektoru uslijed oporavka ekonomске aktivnosti u prvoj polovini godine, te zahvaljujući još uvijek povoljnim uslovima finansiranja. Uкупna zaduženost stanovništva na kraju 2022. godine, prema podacima iz CRK, iznosila je 12,5 milijardi KM i u odnosu na kraj prethodne godine porasla je za 3,8%. Tradicionalno, najveći dio zaduženosti stanovništva odnosi se na zaduženost po kreditima u komercijalnim bankama, koja je u 2022. godini zabilježila rast od 3,8% u odnosu na prethodnu godinu. Zaduženost kod ovih finansijskih institucija u ukupnoj zaduženosti učestvuje s 88,7%, što i dalje daje najveći doprinos rastu ukupne zaduženosti stanovništva. Zaduženost domaćinstava kod mikrokreditnih organizacija je također porasla, te je prema podacima iz CRK u odnosu na prethodnu godinu veća za 3,8%. Zaduženost domaćinstava prema lizing kompanijama u 2022. godini je također nešto viša, međutim, ove institucije u ukupnoj zaduženosti domaćinstava imaju zanemarivo malo učešće od svega 0,4% (Grafikon 3.1).

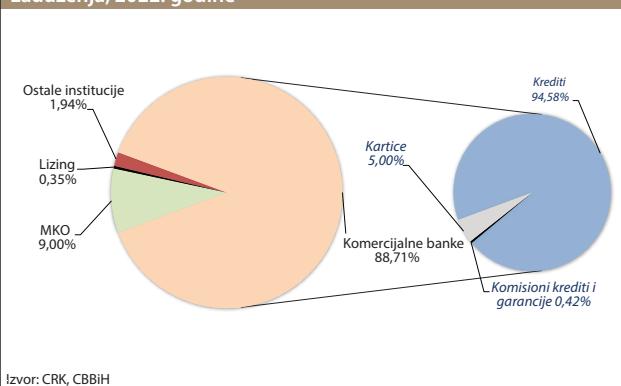
Grafikon 3.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama

Izvor: CRK, CBBiH

Struktura zaduženosti stanovništva u komercijalnim bankama prema tipu zaduženja u proteklom periodu nije se značajnije mijenjala, s tim da je u 2022. godini registrirano povećanje kod svih tipova potraživanja, osim kod kartica. Rast ukupnih potraživanja od stanovništva najvećim dijelom je rezultat porasta zaduženosti stanovništva po klasičnim kreditima kod komercijalnih banaka. Ova potraživanja su, u odnosu na prethodnu godinu, zabilježila porast od 6,2%, čime je nastavljen njihov dugogodišnji rastući trend. Učešće zaduženosti po klasičnim kreditima u ukupnoj zaduženosti stanovništva i dalje je daleko najveći i iznosi 94,6%, te je zabilježio blagi porast u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 3.2).

Grafikon 3.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2022. godine

Izvor: CRK, CBBiH

U 2022. godini zabilježeno je blago smanjenje aktivnog broja platnih kartica. Također je evidentirano značajno smanjenje ukupnog iskorištenog dijela limita po karticama, kao i prosječne zaduženosti stanovništva po platnoj kartici. Broj evidentiranih platnih kartica u 2022. godini nešto je manji (1,7%), u odnosu na prethodnu godinu, što je najvećim dijelom posljedica smanjenja broja debitnih kartica s dozvoljenim prekoračenjem,

odnosno odobrenim limitom. Iako je odobreni limit po kreditnim karticama blago smanjen (1,5%), odobreni limit po debitnim i karticama s odgođenim plaćanjem je povećan (za 4% i 4,4% respektivno), tako da je ukupan iznos odobrenog limita svih aktivnih kartica zabilježio rast od 2,7%. Iskorišteni dio limita svih aktivnih kartica zabilježio je smanjenje za 11,8% u odnosu na prethodnu godinu. (Tabela 3.1)¹⁰. Višegodišnji trend smanjenja prosječne zaduženosti stanovništva po kreditnim karticama nastavljen je u 2022. godini, kada je prosječna zaduženost po kreditnoj kartici pala za 24,1%, s obzirom na to da ovaj oblik zaduživanja nosi visoke kamatne stope, koje su dodatno porasle u toku 2022. i prva četiri mjeseca 2023. godine, dok je prosječna zaduženost po karticama s odgođenim plaćanjem pala za 21,6%. Zaduženje po debitnim karticama ostalo je na približno istom nivou. S obzirom na to da je limit po debitnim karticama najčešće određen visinom prosječnih mjesečnih primanja, iskorišteni dio limita po kartici može se koristiti kao indikator potrošnje stanovništva u odnosu na visinu svojih primanja. Prosječno zaduženje po debitnim karticama na kraju 2022. godine iznosilo je 516 KM, što predstavlja 46% prosječne neto plate u 2022. godini.

Tabela 3.1: Potraživanja od stanovništva, kartice

	Broj aktivnih kartica		Odobreni iznos		Iskorišteni iznos		Zaduženje po kartici		u KM
	2022.	Godišnja promjena	2022.	Godišnja promjena	2022.	Godišnja promjena	2022.	Godišnja promjena	
Debitne kartice	685.004	-2,6%	896.641.310	4,0%	353.479.447	-2,4%	516	0,2%	
Kreditne kartice	259.968	-2,1%	351.714.181	-1,5%	163.422.912	-25,7%	629	-24,1%	
Kartice sa odgođenim plaćanjem	152.116	3,2%	170.036.126	4,4%	38.859.181	-19,1%	255	-21,6%	
UKUPNO	1.097.088	-1,7%	1.418.391.617	2,7%	555.761.540	-11,8%	507	-10,3%	

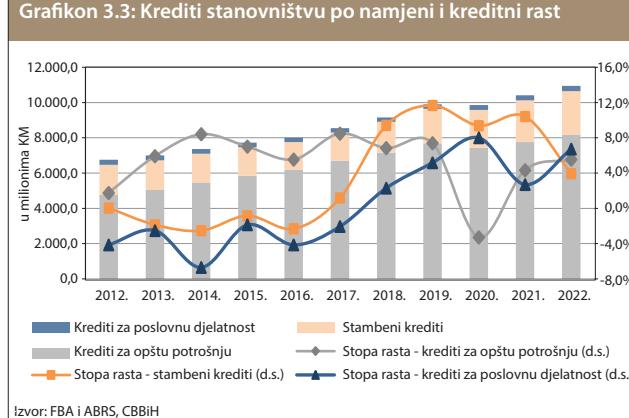
Izvor: CRK

Posmatrajući strukturu potraživanja od stanovništva, u 2022. godini registriran je rast zaduženosti po svim tipovima kredita prema namjeni. Kao i prethodnih godina, u strukturi potraživanja od stanovništva dominiraju krediti za opću potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po svim tipovima kartica.

Pored toga, nastavljen je rast kredita za stambenu izgradnju, iako nižom stopom nego što je to bio slučaj u 2021. godini. Struktura kredita stanovništvu ostala je gotovo nepromijenjena u odnosu na prethodnu godinu, te najveći učešće u ukupnim kreditima stanovništvu čine krediti za opću potrošnju (74,8%), potom stambeni krediti (22,4%), dok se ostatak odnosi na kredite za poslovnu djelatnost (2,8%). Stambeni krediti su u 2022. godini zabilježili rast od 3,9% u odnosu na prethodnu godinu, a njihovo učešće u ukupnim kreditima stanovništvu ostalo je na gotovo istom nivou kao u 2021. godini. Opisana kretanja na tržištu nekretnina (vidjeti *Tekstni okvir 2.*) su u posljednjih nekoliko godina uticala na rast potražnje za stambenim kreditima. Pored toga, krediti za opću

potrošnju se posljednjih nekoliko godina u manjoj mjeri koriste za finansiranje stambenih potreba, što je dovelo do jačanja potražnje za stambenim kreditima. Naime, u prethodnim godinama, kada nisu postojala ograničenja u dužini trajanja i visini iznosa nemajenskih i zamajenskih kredita, ovi krediti su se zbog povoljnijih uslova, odnosno činjenice da nisu morali biti kolateralizirani, u velikoj mjeri koristili za finansiranje stambenih potreba. Krediti za opću potrošnju su u 2022. godini nastavili bilježiti rast, po stopi od 5,5%. Rast kredita za opću potrošnju je očekivan, s obzirom na to da veliki broj domaćinstava svoje tekuće životne potrebe finansira uz pomoć ovih kredita, odobrenih prekoračenja po karticama, nemajenskim ili potrošačkim kreditima, što je posebno izraženo u 2022. godini zbog smanjenja raspoloživog dohotka stanovništva uzrokovanih visokom inflacijom. Zaduženost stanovništva po osnovu kredita za poslovnu djelatnost, iako je u 2022. godini zabilježila rast od 6,7% u odnosu na prethodnu godinu, i dalje bilježi skromno učešće u ukupnoj zaduženosti stanovništva.

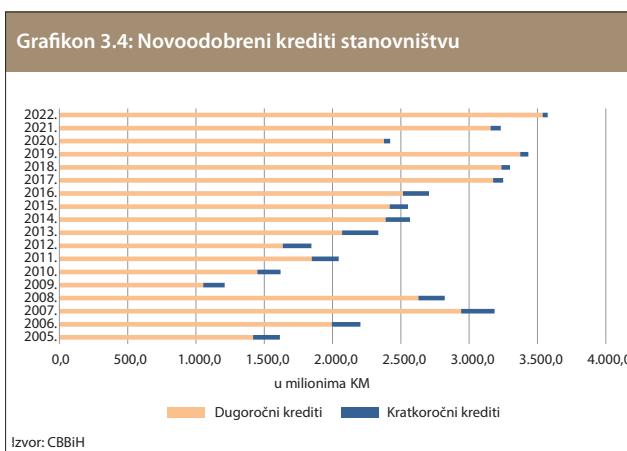
Grafikon 3.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast

Prema podacima CBBiH, u 2022. godini je evidentirano 3,58 milijardi KM novoodobrenih kredita stanovništvu, što predstavlja porast od 10,6% u odnosu na prethodnu godinu. Ipak, u evidenciji se pod novoodobrenim kreditima vode i ranije odobreni reprogramirani krediti, kao i odobreni zamajenski krediti. U 2022. godini sektoru stanovništva odobreno je ili reprogramirano 343,9 miliona KM kredita više u odnosu na 2021. godinu, pri-

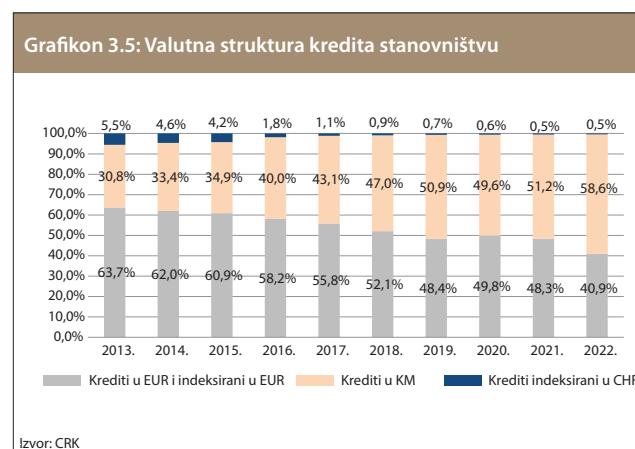
¹⁰ Prilikom analize u obzir nisu uzete debitne kartice bez odobrenog iznosa dozvoljenog prekoračenja i po kojima ne postoji zaduženost stanovništva, a koje su banke evidentirale u CRK.

čemu se porast bilježi isključivo u segmentu dugoročnih kredita (ročnosti preko godinu dana), što se može povezati s porastom kredita za stambenu namjenu (Grafikon 3.4). Najveća kreditna aktivnost ostvarena je u drugom kvartalu, uslijed povećane potražnje za kreditima opće potrošnje i za kreditima stambene namjene. Ipak, snažni inflatori pritisci i smanjenje raspoloživog dohotka stanovništva, kao i blagi rast kamatnih stopa i pooštravanje kreditnih standarda koji su otpočeli u trećem kvartalu 2022. godine, uticali su na smanjenje sklonosti ka potrošnji i potražnji za kreditima, što je usporilo kreditnu aktivnost u drugoj polovini godine. U takvim okolnostima očekuje se i rast rizika u sektoru domaćinstava. Iako se inicijalno ne očekuje značajnije povećanje iznosa porasta otplate duga, zbog smanjenja raspoloživog dohotka stanovništva može doći do smanjenja sposobnosti urednog servisiranja obaveza stanovništva, a samim tim i do rasta kreditnog rizika.

U valutnoj strukturi kredita stanovništvu nastavljeno je smanjenje udjela kredita s valutnom klauzulom u euru u ukupnim kreditima. Uzimajući u obzir postojeći režim valutnog odbora u BiH i opredijeljenost da se

isti zadrži i u narednom periodu, ove zaduženosti ne predstavljaju razlog za zabrinutost zbog izloženosti valutnom riziku. Posljednjih godina je primjetan trend smanjenja udjela kredita u stranoj valuti i indeksiranih kredita u ukupnim kreditima stanovništvu, koji je nastavljen i u 2022. godini. Prema podacima iz CRK, krediti u EUR valuti i krediti s valutnom klauzulom u EUR, u 2022. godini su zabilježili smanjenje za 10%, dok su krediti u KM zabilježili porast od 21,7%. Učešće kredita stanovništvu u stranim valutama i s valutnom klauzulom smanjeno je na kraju 2022. godine u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 3.5).

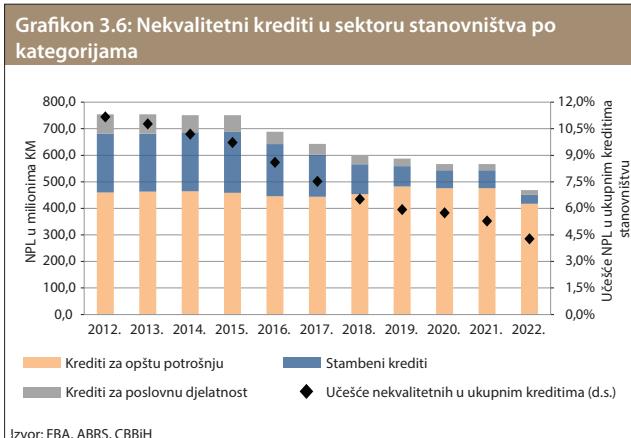
U 2022. godini zabilježen je rast kako kratkoročnih kredita, tako i dugoročnih kredita u svim kategorijama ročnosti. Zaduženost stanovništva u EUR i s valutnom klauzulom u EUR bilježi pad po svim kategorijama ročnosti, dok je zaduženost u KM zabilježila znatan rast. Posmatrajući ročnu strukturu, stanovništvo je najviše zaduženo po kreditima ugovorene ročnosti preko deset godina, a zatim po kreditima ročnosti od pet do deset godina (Tabela 3.2).

Tabela 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura

Ročnost / Valuta	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica, u hiljadama KM							
	KM		Krediti u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom				UKUPNO	
	2022.	Godišnja promjena	2022.	Godišnja promjena	2022.	Godišnja promjena	2022.	Godišnja promjena
do 1 godine	60.748	6,0%	3.962	-17,2%	0	0,0%	64.710	4,2%
1 - 3 godine	215.130	8,3%	46.419	-22,0%	3.538	4,2%	265.087	1,4%
3 - 5 godina	528.444	5,9%	89.091	-12,3%	27.258	1,0%	644.792	2,8%
5 - 10 godina	2.277.964	15,8%	779.464	-16,9%	15.369	-6,7%	3.072.797	5,1%
preko 10 godina	3.085.311	31,5%	3.387.948	-8,0%	1.782	-25,2%	6.475.041	7,3%
UKUPNO	6.167.598	21,7%	4.306.884	-3,6%	47.946	-22,3%	10.522.428	6,2%

Izvor: CRK

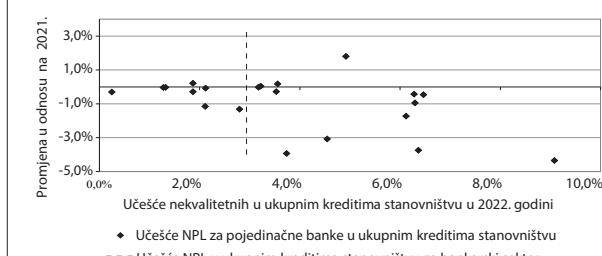
Nivo nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima sektora domaćinstava nastavio se smanjivati i u 2022. godini, desetu godinu uzastopno. Učešće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima na kraju 2022. godine smanjeno je u odnosu na prethodnu godinu za 100 b. p. i iznosilo je 4,3%. U 2022. godini došlo je do porasta kreditnih plasmana stanovništvu, što je uz smanjenje iznosa nekvalitetnih kredita doprinijelo poboljšanju indikatora nekvalitetni prema ukupnim kreditima (Grafikon 3.6). Poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija u sektoru domaćinstava u proteklim godinama bilo je rezultat aktivnosti koje su provodile banke, poput računovodstvenog i trajnog otpisa nekvalitetnih kredita i efikasnijeg upravljanja kreditnim rizikom. Ukoliko se posmatra kretanje nekvalitetnih kredita po namjeni, nekvalitetni krediti za opću potrošnju na kraju 2022. godine bilježe pad od 12,5% u odnosu na kraj prethodne godine, nekvalitetni krediti za stambenu izgradnju u posmatranom periodu bili su manji za 35,4%, dok su nekvalitetni krediti za obavljanje poslovne djelatnosti manji za 14,9%. Lako je u sektoru stanovništva zabilježena niža stopa *defaulta* u odnosu na prethodnu godinu, u 2022. godini evidentirano je značajnije povećanje kredita u nivou kreditnog rizika 2, u iznosu od 176,4 miliona KM ili 25%, što ukazuje na to da je došlo do kašnjenja u otplati određenog dijela kredita i rasta kreditnog rizika, posebno kod kredita stanovništvu namijenjenih za opću potrošnju.

Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija u segmentu stanovništva po pojedinačnim bankama, može se uočiti da se učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništva u 2022. godini smanjio kod većine banaka u sektoru, uključujući i banke s najvećom koncentracijom nekvalitetnih kredita (Grafikon 3.7). Međutim, pojedine banke su zabilježile rast nekvalitetnih kredita u kategoriji opće potrošnje, čime je došlo do materijalizacije ranije akumuliranog kreditnog rizika. Povećanje referentne kamatne stope ECB-a uticalo je na porast EURIBOR stope koja je sastavni dio kamatne stope na kredite ugovorene uz varijabilnu kamatnu stopu, ali banke nisu vršile dosljedno uskladištanje kamatnih stopa u postojećim ugovorima, te nije došlo do značajnijeg porasta kamatnih

stopa u bankarskom sektoru BiH u 2022. godini. Ipak, rast kamatnih stopa je neizbjegjan i one su nastavile rasti u 2023. godini, što povećava rizik od nemogućnosti servisiranja preuzetih obaveza stanovništva, te je u narednom periodu moguće očekivati pogoršanje kvaliteta portfolija kredita sektora domaćinstava, posebno imajući u vidu smanjenje raspoloživog dohotka stanovništva.

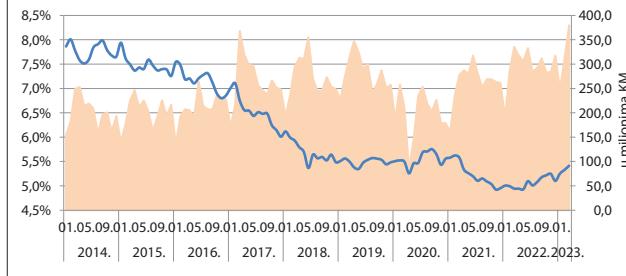
Grafikon 3.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništву, po bankama

Izvor: FBA, ABRS, CBBIH

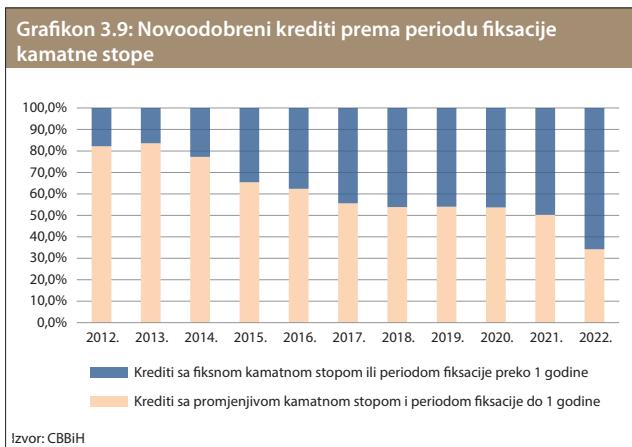
Uslovi finansiranja stanovništva u 2022. godini ostali su povoljni, te su kamatne stope na kredite stanovništву bilježile blagi pad tokom prve polovine godine, dok u drugoj polovini počinje postepeni rast kamatnih stopa. Porast kamatnih stopa u drugom dijelu godine nije se odrazilo na rast prosječne godišnje nominalne kamatne stope na dugoročne kredite u 2022. godini, koja je iznosila 5,06% i bila je manja je za 16 baznih poena u odnosu na prethodnu godinu. Kamatne stope su nastavile umjeren rast i u 2023. godini, te je prosječna ponderisana kamatna stopa na dugoročne kredite u aprilu 2023. godine zabilježila rast za 30 baznih poena u odnosu na kraj 2022. godine (Grafikon 3.8).

Grafikon 3.8: Novoodobreni dugoročni krediti i prosječne ponderisane kamatne stope

Kamatni rizik u sektoru stanovništva djelimično je ublažen povećanim obimom kreditiranja uz fiksnu kamatnu stopu ili produžavanjem perioda fiksacije kamatne stope. Također, prilikom reprogramiranja ranije odobrenih

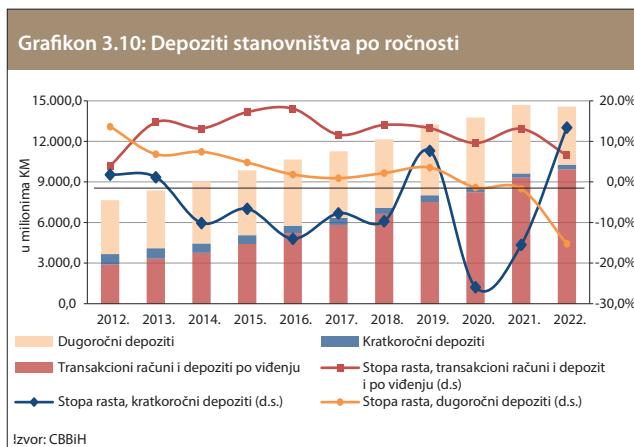
kredita, često se novi ugovori zaključuju s fiksnom kamatnom stopom. Trend smanjivanja udjela kredita s varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu nastavljen je i u 2022. godini, ali je bio znatno intenzivniji nego prethodnih godina, slijedom snažnog rasta kamatnih stopa na međunarodnim tržištima. Ovi krediti su u 2022. godini činili 34,3% ukupnih novoodobrenih krediti stanovništvu, što je za 15,9 procentnih poena manje u odnosu na kraj 2021. godine (Grafikon 3.9). Isti trend je nastavljen i u prva četiri mjeseca 2023. godine, te je učešće kredita s varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu pao na 15,1%.

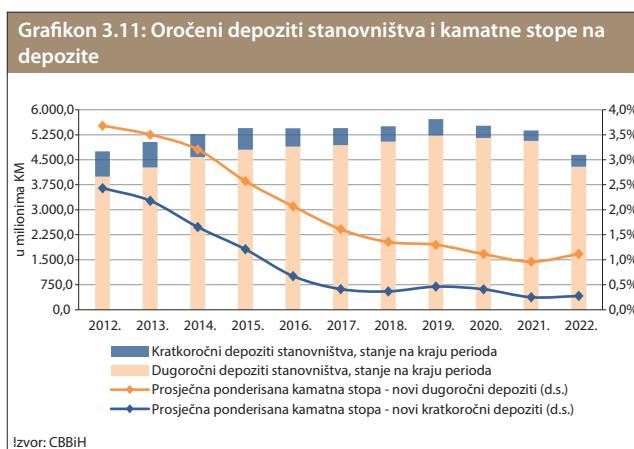
U 2022. godini, zabilježen je blagi pad ukupnih depozita stanovništva, zbog šoka snažnog povlačenja depozita iz prvog kvartala. U toku godine nastavljen je trend rasta sredstava na transakcijskim računima, kao i kratkoročnih oročenih depozita, dok je zabilježen pad dugoročnih oročenih depozita stanovništva. Depoziti stanovništva zabilježili su značajan pad sredinom prvog i početkom drugog kvartala 2022. godine, kada je došlo do povlačenja sredstava iz banaka, nakon izbijanja rata u Ukrajini i problema s kojima se suočila ruska grupacija *Sberbank*. Najveće povlačenje depozita stanovništva iz bankarskog sistema zabilježeno je krajem februara i u toku marta 2022. godine, kada su se depoziti stanovništva smanjili za 963,6 miliona KM. U ovom periodu je zabilježen značajan pad svih vrsta depozita stanovništva (transakcijskih računa, depozita po viđenju, kratkoročnih i dugoročnih depozita). Već u toku aprila došlo je do stabilizacije nivoa depozita stanovništva, a u junu je počeo njihov postepeni rast koji je nastavljen do kraja godine. Depoziti stanovništva su se tek u prvom kvartalu 2023. godine vratili na nivo s kraja 2021. godine, te na kraju prvog kvartala iznose 15 milijardi KM.

Domaćinstva su se dijelom i zbog porasta inflacije koja je obilježila 2022. godinu i njenog uticaja na smanjenje raspoloživog dohotka, te zbog izostanka značajnijeg rasta pasivnih kamatnih stopa u znatno manjoj mjeri

odlučivala na zaključivanje novih depozitnih ugovora na duži rok (Grafikon 3.10).

Pasivne kamatne stope na depozite stanovništva, koje su posljednjih šest godina bile na izrazito niskim nivoima, su prvi put zabilježile blagi porast. Prosječna ponderisana kamatna stopa na depozite stanovništva s dogovorenim dospijećem (oročeni depoziti) u 2022. godini iznosila je 0,91%. Prosječna ponderisana kamatna stopa na dugoročne depozite iznosila je 1,12% i viša je za 16 baznih poena, a kamatna stopa na kratkoročne depozite stanovništva je iznosila 0,28% i viša je za 3 bazna poena u odnosu na kraj prethodne godine (Grafikon 3.11). U 2023. godini, nastavljen je trend blagog rasta pasivnih kamatnih stopa.

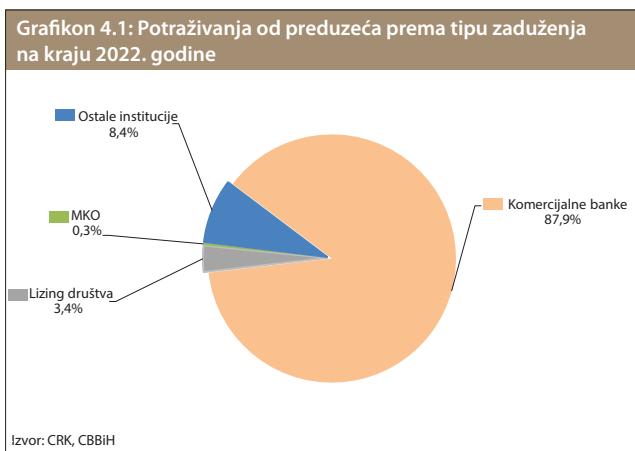
Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

PREDUZEĆA

4. PREDUZEĆA

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima zabilježila je skroman rast u 2022. godini. U finansiranju poslovnih aktivnosti sektor preduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Istovremeno, bilježi se rast vanjske zaduženosti preduzeća. Kao posljedica jačanja makroekonomskih rizika i inflatornih pritisaka zabilježen je blagi rast prosječnih kamatnih stopa u sektoru preduzeća u drugoj polovini godine. Kako bi smanjile izloženost kamatnom riziku, preduzeća su se opredjeljivala u značajnoj mjeri na zaduživanje uz fiksnu kamatnu stopu. I pored rasta rizika iz makroekonomskog okruženja, u 2022. godini učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća nastavio se smanjivati. Međutim, veći trošak finansiranja proizvodnih procesa uslijed rasta proizvođačkih cijena i rast troškova servisiranja obaveza koje proizilazi iz rasta kamatnih stopa mogli bi povećati kreditni rizik koji dolazi iz sektora nefinansijskih preduzeća u srednjoročnom periodu.

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2022. godini ostala je na gotovo istom nivou iz prethodne godine. Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost pravnih lica prema svim grupama finansijskih posrednika na kraju 2022. godine iznosi 13,9 milijardi KM i veća je za skromnih 1,2% u odnosu na prethodnu godinu. Mjereno udjelom u BDP-u, ukupna zaduženost preduzeća prema svim grupama finansijskih posrednika iznosi 30,6% BDP-a. Tradicionalno, zaduženost sektora preduzeća na domaćem finansijskom tržištu, najvećim dijelom se odnosi na zaduženost prema bankarskom sektoru. Ukupno zaduživanje na tržištu kapitala i dalje je neznatno. Zaduženost pravnih lica u bankarskom sektoru čini 87,9% ukupnog duga prema svim finansijskim posrednicima u BiH (Grafikon 4.1).

Prema podacima iz CRK, ukupan dug pravnih lica prema bankama u BiH na kraju 2022. godine iznosi 12,2 milijarde KM ili 26,9% BDP-a. Učešće duga pravnih lica

prema mikrokreditnim organizacijama i lizing društвima je i dalje zanemarivo u ukupnom dugu.

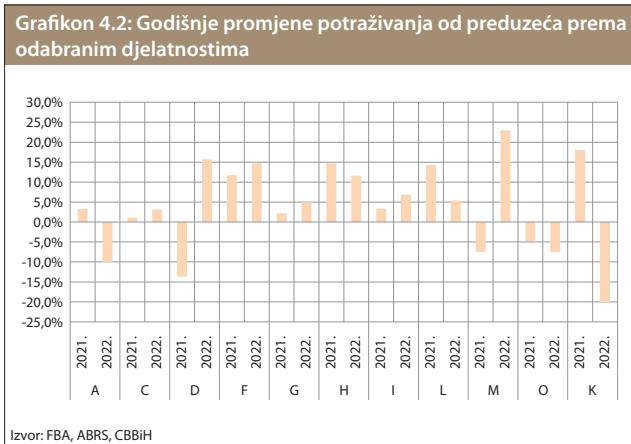
U toku 2022. godine, u sektoru nefinansijskih preduzeća nije ostvarena značajnija kreditna aktivnost. Tokom 2022. godine, sektoru nefinansijskih privatnih preduzeća od strane komercijalnih banaka u BiH odobreno je 3,43 milijardi KM novih kredita, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje za 4,1%. Ipak, sudeći prema vrijednosti novoodobrenih kredita, nema naznaka intenziviranja kreditne aktivnosti u posljednjih nekoliko godina. Skroman rast kreditne aktivnosti u sektoru preduzeća može se djelimično obrazložiti pooštavanjem kreditnih standarda u odobravanju kredita za nefinansijska preduzeća u prva tri kvartala 2022. godine. Kreditna aktivnost je bila nešto intenzivnija u segmentu kratkoročnih kredita manjih iznosa (do 0,25 miliona EUR), te u segmentu dugoročnih kredita iznosa od 0,25 do 1 milion KM. Iako je finansiranje većih investicijskih projekata u sektoru nefinansijskih preduzeća bilo nešto više poredeći s prethodnom godinom, iznos ove vrste kredita je i dalje na skromnom nivou. Usporavanje ekonomske aktivnosti, koje će prema projekcijama CBBiH biti najizraženije u 2023. godini, uz nastavak jačanja rizika u domaćem makroekonomskom okruženju, moglo bi rezultirati dodatnim usporavanjem, ionako već slabe kreditne aktivnosti u sektoru preduzeća.

Ukupna izloženost bankarskog sektora prema pravnim licima zabilježila je blagi rast u poređenju s prethodnom godinom, pri čemu je najveći porast zaduženosti zabilježen kod preduzeća iz djelatnosti trgovine, koja je ujedno ostvarila i značajan rast bruto dodane vrijednosti u 2022. godini. Posmatrajući ukupna potraživanja prema djelatnostima, izloženost bankarskog sektora u BiH najveća je prema poduzećima iz djelatnosti trgovine i prerađivačke industrije, na koje se odnosi 53% ukupne izloženosti bankarskog sektora prema svim pravnim licima. Jača kreditna aktivnost uslijed oporavaka lične potrošnje i povećanja izvozne tražnje u prvoj polovini 2022. godine doprinijela je snažnjem povećanju zaduženosti nefinansijskih preduzeća iz ove dvije djelatnosti. Međutim, uslijed jačanja rizika u drugoj polovini godine zabilježeno je usporavanje kreditne aktivnosti, te je na godišnjem nivou zaduženost preduzeća iz djelatnosti trgovine bila veća za 4,9%, dok se zaduženost preduzeća iz djelatnosti Prerađivačka industrija povećala za 3,1% u odnosu na prethodnu godinu.

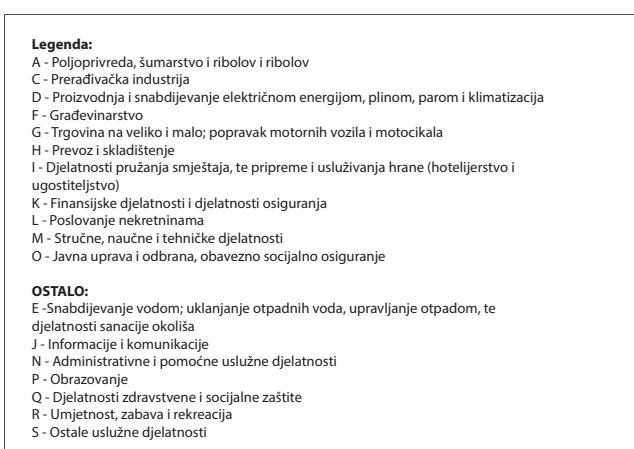
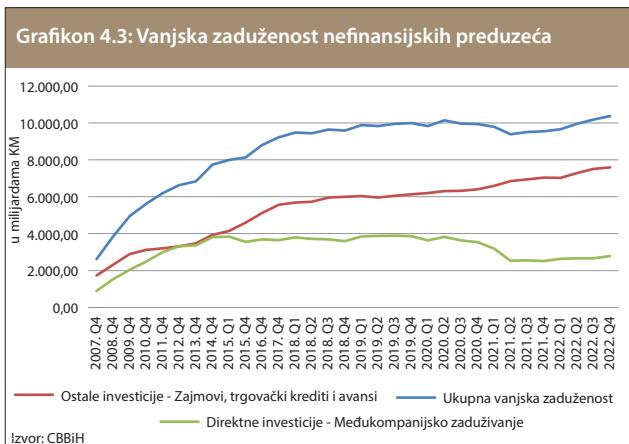
Uz ove dvije djelatnosti, značajnije povećanje zaduženosti registrirano je kod preduzeća iz sektora građevinarstva, iako je u ovoj djelatnosti zabilježen pad bruto dodane vrijednosti od 0,7% u poređenju s prethodnom godinom. Ukupna izloženost bankarskog sektora prema poduzećima iz djelatnosti Građevinarstvo

porasla je za 14,7%, što se u najvećoj mjeri može objasniti snažnim rastom proizvođačkih cijena u građevinarstvu, zbog čega su i rasle tekuće potrebe za finansiranjem preduzeća iz ove djelatnosti.

Najveći procentni rast kreditne zaduženosti zabilježen je u *Stručnim, naučnim i tehničkim djelatnostima* (23%), kojima, između ostalih, pripadaju i preduzeća koja se bave arhitektonskim i inženjerskim djelatnostima, te s njima povezano tehničko savjetovanje. Pored toga, značajniji rast zaduženja bilježe i preduzeća iz djelatnosti *Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom* od 15,7%, što se može pripisati povećanim ulaganjima u remont postrojenja zbog bezbjednije proizvodnje električne energije, s obzirom na to da je u ovoj djelatnosti zabilježen najveći pad bruto dodane vrijednosti (detaljnije objašnjeno u Poglavlju 2). S druge strane, značajniji pad kreditnog zaduženja bilježe preduzeća iz djelatnosti *Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja* (Grafikon 4.2).

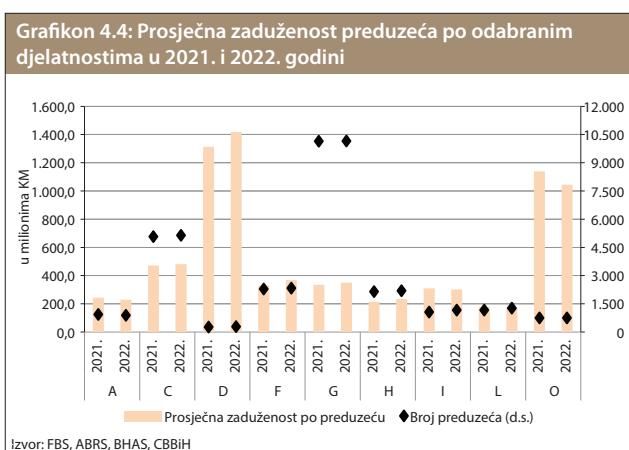

ukupna zaduženost nefinansijskih preduzeća prema inostranstvu, uključujući i neprofitne institucije koje služe domaćinstvima (NPISH) na kraju 2022. godine iznosi 10,37 milijardi KM, što je za 819,7 miliona KM ili 8,6% više u odnosu na kraj 2021. godine. Od ukupnih finansijskih obaveza, 73,1% zaduženosti nefinansijskih preduzeća odnosi se na vanjsku zaduženost po osnovu zajmova i trgovачkih kredita i avansa, dok se 26,9% zaduženosti odnosi na direktno međukompanijsko zaduživanje između preduzeća. U 2022. godini, najveći rast vanjske zaduženosti preduzeća zabilježen je po osnovu zajmova koji su bili veći za 538,8 miliona KM ili 13%, dok je direktno međukompanijsko zaduživanje bilo veće za 274,5 miliona KM ili 10,9%. Skroman rast zaduženosti nefinansijskih preduzeća na domaćem tržištu može se objasniti snažnjim rastom vanjske zaduženosti ovog sektora koja ima kontinuirani trend rasta, koji je naročito izražen u posljednjih 10 godina (Grafikon 4.3).

Nefinansijska preduzeća u BiH potrebe za finansiranjem svog poslovanja u značajnoj mjeri realiziraju putem vanjskog zaduživanja na stranom tržištu. Prema podacima CBBiH iz Statistike međunarodne investicijske pozicije BiH¹¹,

I pored turbulentacija u makroekonomskom okruženju u posljednje 3 godine nije došlo do značajnijih promjena u broju i prosječnoj zaduženosti preduzeća u većini djelatnosti (Grafikon 4.4).

¹¹ Međunarodna investicijska pozicija je statistički izvještaj koji prikazuje vrijednost i kompoziciju finansijske aktive rezidenata jedne ekonomije, koja predstavlja potraživanja posmatrane ekonomije od nerezidenta, te finansijsku pasivu rezidenata jedne ekonomije, koja predstavlja obaveze rezidenata posmatrane ekonomije prema nerezidentima.

U 2022. godini, došlo je do blagog povećanja duga po osnovu klasičnih kredita, pri čemu je zabilježeno smanjenje dugoročnih kredita u kategorijama ročnosti od 5 do 10 i preko 10 godina. Ukupan dug preduzeća po osnovu klasičnih kredita na kraju 2022. godine viši je za 1,9% u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru preduzeća, prema ugovorenoj ročnosti, kao i prethodnih godina prevladavaju dugoročni krediti, koji na kraju godine čine 91,5% ukupnih kredita. Prema podacima iz CRK, u 2022. godini je došlo do blagog smanjenja duga po osnovu klasičnih kredita poduzećima u kategorijama ročnosti 5 do 10 godina i preko 10 godina. S druge strane, ostale tri kategorije ročnosti bilježe povećanje duga, koje je nešto značajnije jedino u kategoriji ročnosti od 3 do 5 godina za 10,6% (Tabela 4.1). Posmatrajući podatke o ročnoj strukturi kredita prema preostaloj ročnosti, prosječno dospijeće je ostalo na gotovo istom nivou kao i prethodne godine i iznosi 41,6 mjeseci, dok je u posljednjih 10 godina prosječno dospijeće kredita poduzećima smanjeno za svega 4 mjeseca.

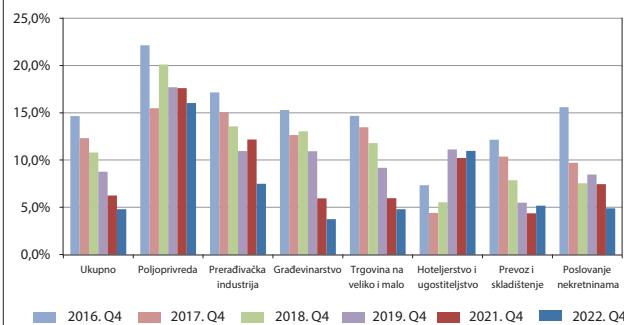
Tabela 4.1: Krediti preduzećima, ročna i valutna struktura ostakta duga

Ročnost / Valuta	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica				
	KM	Krediti u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom			
		EUR	CHF	USD	KWD
do 1 godine	487.768	182.556	0	36.658	0
1 do 3 godine	935.112	329.648	0	4.042	0
3 do 5 godina	1.133.364	575.840	237	0	0
5 do 10 godina	1.814.435	1.678.874	313	0	488
preko 10 godina	407.894	777.947	0	307	29
UKUPNO	4.778.573	3.544.865	550	41.007	517
					8.365.512

Izvor: CRK

I pored nepovoljnog makroekonomskog okruženja, u 2022. godini nastavio se smanjivati učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima sektora preduzeća. Međutim, rast troškova finansiranja preduzeća uslijed rasta proizvođačkih cijena i rasta kamatnih stopa, mogli bi dovesti do rasta kreditnog rizika i posljedično pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija banaka u srednjoročnom periodu. Učešće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća na kraju 2022. godine iznosio je 4,8%, što je za 1,5 procenatnih poena manje u odnosu na prethodnu godinu. Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija po djelatnostima na godišnjem nivou, u skoro svim grupama ekonomskeh djelatnosti zabilježeno je smanjenje nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u 2022. godini, izuzev u djelatnosti Hoteljerstvo i ugostiteljstvo i Prijevoz i skladištenje (Grafikon 4.5). S druge strane, veća stopa defaulta u sektoru preduzeća koja je zabilježena u 2022. godini ukazuje na to da je zbog poremećaja u globalnim lancima snabdijevanja uzrokovanih ratom u Ukrajini i rastuće inflacije koja se prelila na rast proizvođačkih cijena došlo do materijalizacije kreditnog rizika kod određenog broja preduzeća (detaljnije opisano u Poglavlju 5).

Grafikon 4.5: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima preduzećima, po djelatnostima

Izvor: FIBA i ABRS, CBBiH

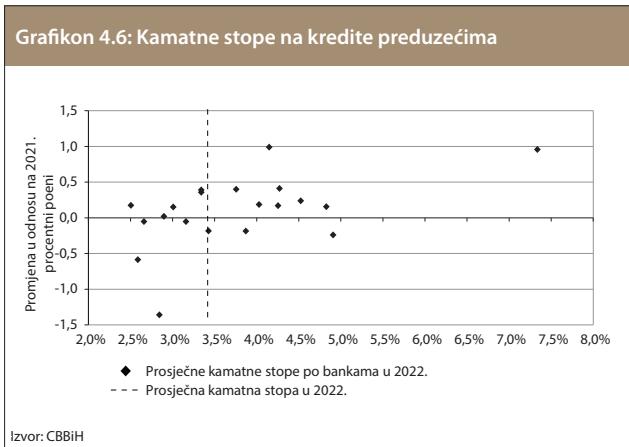
U 2023. godini može se očekivati nastavak rasta troškova proizvodnje za preduzeća, što će uz postepeni rast kamatnih stopa povećavati cijenu novog zaduživanja, ali i teret otplate postojećeg duga. Ona preduzeća koja ne budu imala rast prihoda srazmjerna rastu troškova, mogla bi se suočiti s dodatnim poteškoćama uredne otplate duga. Uslijed naglašene percepcije rizika i pooštrenih uslova kreditiranja, može se očekivati nastavak skromnog kreditnog rasta u sektoru preduzeća u narednoj godini. Povećanje nekvalitetnih kredita uz skromnu kreditnu aktivnost dovelo bi do rasta indikatora nekvalitetni u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća.

Kao posljedica jačanja rizika i inflatornih pritisaka otpočeo je blagi rast kamatnih stopa u sektoru preduzeća u drugoj polovini 2022. godine. U prvoj polovini godine kamatne stope na novoodobrene plasmane nefinansijskim poduzećima imale su blago opadajući trend, bez većih oscilacija, da bi od mjeseca avgusta otpočeo blagi rast troškova zaduživanja sektora nefinansijskih preduzeća, koji je nastavljen i tokom prva četiri mjeseca 2023. godine. Prema podacima CBBiH, prosječna kamatna stopa¹² na novoodobrene kredite sektoru nefinansijskih preduzeća u 2022. godini iznosila je 3,37%, te je bila veća za svega 5 b. p. u odnosu na prosječnu stopu iz 2021. godine. I pored započetog trenda blagog rasta kamatnih stopa, uslovi finansiranja za sektor nefinansijskih preduzeća ostali su povoljni tokom cijele 2022. godine. Analizirajući troškove zaduživanja po pojedinačnim bankama, evidentno je blago povećanje prosječne kamatne stope kod većine banaka (Grafikon 4.6)¹³. Iako se trend blagog rasta kamatnih stopa u prva četiri mjeseca 2023. godine nastavio, uslovi kreditiranja su i dalje ostali povoljni, te se može zaključiti da je snažan rast kamatnih stopa u eurozoni do sada imao ograničen efekat na rast kamatnih stopa u BiH. U uslovima visoke inflacije izvjestan je nastavak poostrovanja monetarne

¹² Statistika kamatne stope se redovno objavljuje na web-stranici CBBH, a za analitičke potrebe izračuna prosječnog troška zaduživanja sektora preduzeća vrši se kalkulacija, odnosno ponderiranje kamatnih stopa obimom odobrenih kredita iz svih kategorija.

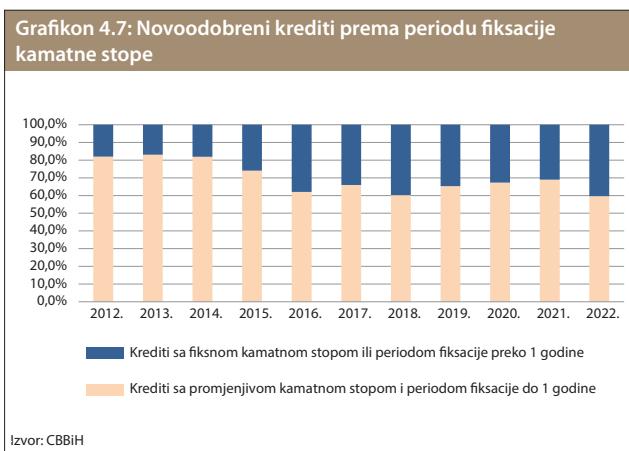
¹³ S krajem 2022. godine, Asa banka Naša i Snažna pripojena je banci ASA Banka d. d. Sarajevo, te zbog procesa pripajanja, ASA banaka d. d. Sarajevo nije dostavila podatke o kamatnim stopama za decembar 2022. godine, te zbog toga nije prikazana na grafikonu.

politike, odnosno podizanje kamatnih stopa ECB-a, što će nastaviti vršiti pritisak na povećanje kamatnih stopa i na bankarskom tržištu BiH.

2022. godine ostatak duga po osnovu ovih kredita činio 57,1% ukupne zaduženosti sektora preduzeća. Učešće duga denominiranog u ostalim valutama iznosi svega 0,5%. Prema kategorijama ročnosti, u kategoriji ročnosti preko 10 godina, najveći dio duga denominiran je u EUR valuti, dok je u svim ostalim kategorijama ročnosti najveći dio duga denominiran u KM.

Tokom 2022. godine došlo je do smanjenja izloženosti kamatnom riziku sektora preduzeća, uslijed intenzivnijeg kreditnog zaduženja uz fiksnu kamatnu stopu. U strukturi novoodobrenih kredita tokom 2022. godine zabilježeno je smanjenje učešća kredita s promjenjivom kamatnom stopom, odnosno inicialnim periodom fiksacije kamatne stope do 1 godine, te njihovo učešće iznosi 59,64%, što je u odnosu na prethodnu godinu manje za 9,3 procenatnih poena (Grafikon 4.7). Kako bi smanjile kamatno inducirani kreditni rizik, banke su značajno povećale kreditiranje uz fiksnu kamatnu stopu u 2022. godini.

Poredeći s prethodnom godinom, izloženost sektora preduzeća valutnom riziku nije se značajnije mijenjala. Valutni rizik u postojećem monetarnom režimu ne predstavlja značajan izvor rizika po poslovanju preduzeća. Dug preduzeća po osnovu klasičnih kredita denominiran ili indeksiran u euro valutu, na kraju 2022. godine iznosi 42,4% od ukupnih potraživanja banaka od sektora preduzeća. U odnosu na prethodnu godinu, njihovo učešće je smanjeno za 7,1 procenatni poen. Istovremeno, povećano je učešće kredita odobrenih u domaćoj valuti za 7 procenatnih poena, te je na kraju

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

**FINANSIJSKI
POSREDNICI**

5. FINANSIJSKI POSREDNICI

Ukupna aktiva finansijskih posrednika u 2022. godini zabilježila je rast od 4,8%, pri čemu i dalje dominantno učešće u ukupnoj aktivi finansijskih posrednika ima bankarski sektor (Tabela 5.1).

Tabela 5.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika

	2020.	2021.	2022.			
	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %
Banke ¹⁾	32.905,0	88,8	35.442,1	88,4	36.945,3	87,8
Lizing kompanije ¹⁾	343,8	0,9	373,736	0,9	437,04	1,0
Mikrokreditne organizacije ¹⁾	1.078,0	2,9	1.162,3	2,9	1.268,7	3,0
Investicijski fondovi ²⁾	811,8	2,2	947,1	2,4	1.069,3	2,5
Društva za osiguranje i reosiguranje ³⁾	1.911,0	5,2	2.190,1	5,5	2.335,0	5,6
Ukupno	37.049,6		40.115,3		42.055,4	

Izvor:

¹⁾ - FBA i ABRS

²⁾ - Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

³⁾ - Entitetske agencije za nadzor osiguravajućih društava

Kalkulacija CBBiH

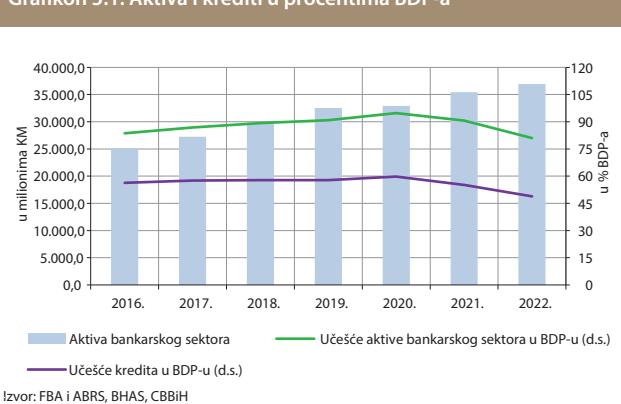
5.1. Bankarski sektor

U okolnostima rasta makroekonomskih rizika, bankarski sektor BiH je u 2022. godini ostao adekvatno kapitaliziran, visoko likvidan, indikatori kvaliteta aktive su poboljšani, te je zabilježen značajan rast indikatora profitabilnosti. Zbog snažnog rasta rizika koji su jačali tokom godine usporila se potražnja za kreditima, a istovremeno je na strani ponude došlo do pooštravanja kreditnih standarada, te je izostala značajnija kreditna aktivnost. Silazna faza finansijskog ciklusa, zajedno s ostalim indikatorima iz analitičkog okvira za kalibriranja protucikličkog zaštitnog sloja kapitala ne ukazuje na jačanje cikličkih rizika u 2022. godini. Kamatne stope na kredite zadržale su se na niskim nivoima, a u drugoj polovini godine, uslijed zaoštravanja monetarnih politika vodećih centralnih banka i snažnih inflatornih pritisaka otpočeo je blagi rast kamatnih stopa na domaćem tržištu. Ipak, zahvaljujući mjerama regulatora, koje su bile podržane kreditnim politikama banaka, rast kamatnih stopa bio je ograničen, a u cilju smanjenja kamatnog rizika banke su povećale kreditiranje uz fiksnu kamatnu stopu. Prolongirani period niskih kamatnih stopa, uticao je na daljnje smanjenje prosječne ročnosti depozita, te posljedično na rast rizika koji proizilaze iz ročne strukture izvora finansiranja. Krizna situacija s početka 2022. godine proizašla iz sankcija koje je EU provela nad bankama u ruskom vlasništvu, brzom i uspješnom intervencijom

domaćih regulatora je prevaziđena, te je spriječen rizik da naglo i nekontrolirano podizanje depozita građana iz banaka poprimi šire razmjere i ugrozi finansijsku stabilnost. U narednom periodu može se očekivati jačanje i materijalizacija rizika, naročito kreditnog rizika slijedom nastavaka usporavanja ekonomske aktivnosti i inflatornih pritisaka, te rasta kamatnih stopa. Rezultati provedenog testiranja na stres pokazali su da je bankarski sektor sposoban amortizirati ekstremne makroekonomske šokove.

U uslovima snažne inflacije i usporavanja realne ekonomske aktivnosti, bilansna suma bankarskog sektora BiH ostvarila je skroman rast u 2022. godini. Nakon blagog oporavka kreditne aktivnosti koji je uslijedio kao rezultat ponovnog pokretanja ekonomske aktivnosti po okončanju koronakrise, rast makroekonomskih rizika koji su se prelili na domaću ekonomiju u 2022. godini doveo je do ponovnog usporavanja rasta ukupne kreditne aktivnosti. Ni povoljni uslovi finansiranja koji su preovladavali tokom cijele godine na domaćem tržištu nisu bili dovoljni da bi potaknuli značajniju kreditnu aktivnost u BiH. Zbog produžene neizvjesnosti i povećane percepcije rizika, dinamika rasta ukupnog kreditnog portfolija dodatno se usporila u drugom dijelu godine. Na kraju 2022. godine, učešće aktive bankarskog sektora u nominalnom BDP-u iznosilo je 81%, dok je učešće kredita u nominalnom BDP-u iznosilo 48,9%, te su posmatrani indikatori u poređenju s prethodnom godinom značajno niži (- 9,62 i - 6,31 procentni poen, respektivno), u najvećoj mjeri kao posljedica snažnog rasta nominalnog BDP-a (Grafikon 5.1).

Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u procentima BDP-a

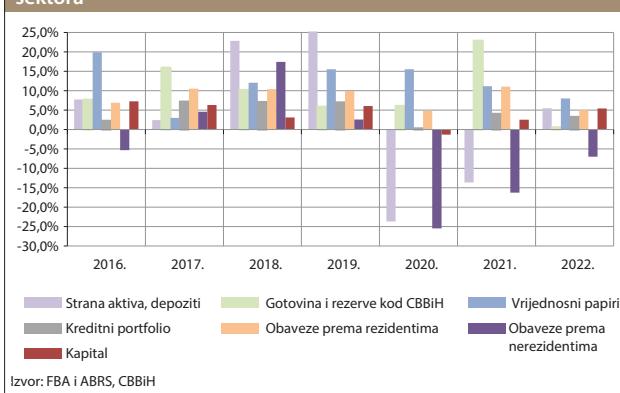

Dominantan generator rasta bilanske sume i dalje predstavlja rast depozita domaćih sektora, pri čemu su depoziti privatnih nefinansijskih preduzeća i vladinih institucija dali najveći doprinos rastu bilanske sume u 2022. godini. Nakon kratkoročnog likvidnosnog šoka vezanog za početak rata u Ukrajini i probleme

u poslovanju banaka iz *Sber* grupacije¹⁴ koji su doveli do snažnog povlačenja depozita stanovništva krajem prvog i početkom drugog kvartala, nivo depozita u bankarskom sistemu je od sredine drugog kvartala 2022. godine nastavio rasti. Na kraju godine, ukupne obaveze prema rezidentima bile su veće za 5,5%, s tim što se nivo depozita stanovništva blago smanjio u poređenju s prethodnom godinom. S druge strane, treću uzastopnu godinu nastavljeno je smanjenje obaveza prema nerezidentima (- 7,0%), što ukazuje na to da su domaći izvori sredstava u bankarskom sektoru u trenutnim okolnostima dostatni da zadovolje postojeće potrebe za finansiranjem svih sektora ekonomije.

U 2022. godini kao ključna kretanja u aktivi banaka mogu se istaknuti veoma skroman rast kreditnog portfolija od svega 3,3%, te rast portfolija vrijednosnih papira od 8%, koji je kao i prethodnih godina u najvećoj mjeri ostvaren kroz investicije banaka u vrijednosne papire entitetskih vlada, s tim da je u ovoj godini primjetan i nešto veći rast investicija u vrijednosne papire nerezidenata. U okviru likvidne aktive, gotovine i rezervi kod CBBiH ostale su gotovo na istom nivou iz prethodne godine, dok je rast likvidne aktive najvećim dijelom ostvaren po osnovu povećanja depozita kod bankarskih institucija u inostranstvu (Grafikon 5.2).

Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora

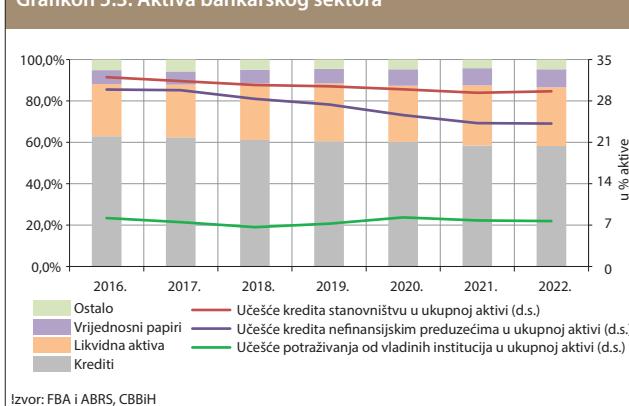

U 2022. godini zabilježeno je usporavanje rasta ukupne kreditne aktivnosti i pored povoljnijih uslova finansiranja po kojima su se mogli zaduživati svi domaći sektori tokom cijele godine. Kao indirektna posljedica pooštovanja monetarnih politika vodećih centralnih banaka i pogoršanja globalnih uslova finansiranja, u drugoj polovini godine otpočeo je blagi rast kamatnih stopa na domaćem tržištu, koji je bio nešto intenzivniji u sektoru nefinansijskih preduzeća.

¹⁴ Obje banke iz *Sber* grupacije koje su poslovale u BiH uspješno su restrukturirane u prvom kvartalu 2022. godine, nakon čega su prešle u većinsko domaća vlasništvo u drugom kvartalu 2022. godine, a što je detaljno opisano u Tekstnom okviru 3: Uticaj rata u Ukrajini na bankarski sistem BiH u Izvještaju o finansijskoj stabilnosti za 2021. godinu (<https://www.cbbh.ba/content/DownloadAttachment/?id=ccada438-f71c-4d81-bd3c-8f9128eedf04&langTag=bs>).

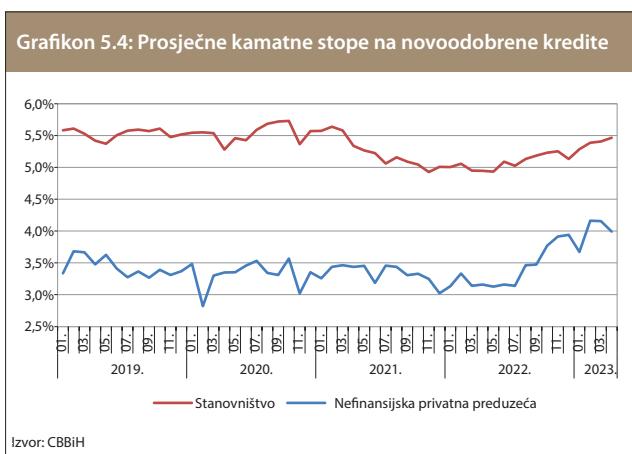
Ostvareni kreditni rast iznosi je 710 miliona KM ili 3,3%, a učešće kredita u ukupnoj aktivi nastavio se smanjivati i u ovoj godini (Grafikon 5.3). Učešće ukupnih kredita u aktivi bankarskog sektora iznosi 60,4% i niži je za 56 b. p. u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni krediti na nivou bankarskog sektora BiH iznosi su 22,3 milijarde KM, a od ukupnih kredita 10,95 milijardi KM ili 49,1% odnosi se na kredite stanovništву, 8,93 milijardi KM ili 40% na kredite plasirane privatnim nefinansijskim poduzećima, dok se na kredite vladinim institucijama odnosi 792,7 miliona KM ili 3,6% od ukupnih kredita. Godišnja stopa kreditnog rasta sektora privatnih nefinansijskih preduzeća iznosi je svega 3,9%, što se u uslovima snažne inflacije može smatrati izuzetno slabim kreditnim rastom. Skroman rast kreditne aktivnosti može se jednim dijelom pripisati i strožijim kreditnim standardima, koji su zabilježeni prema podacima iz Ankete o kreditnoj aktivnosti banaka. Usljed rasta makroekonomskih rizika i manje sklonosti banaka ka preuzimanju rizika, kreditni standardi za kredite poduzećima su u prva tri kvartala 2022. godine bili pooštreni, a blago ublažavanje kreditnih standarda zabilježeno je jedino u posljednjem kvartalu.

Grafikon 5.3: Aktiva bankarskog sektora

Zbog pooštrenih uslova finansiranja na tržištu eurozone, u drugom dijelu 2022. godine počeli su jačati pritisici na porast troškova novog i postojećeg zaduživanja na bh. bankarskom tržištu za korisnike finansijskih usluga. Nakon dugogodišnjeg perioda kontinuiranog snižavanja kamatnih stopa, od početka trećeg kvartala 2022. godine primjetan je postepeni i vrlo blagi rast kamatnih stopa na novoodobrene kredite u BiH (Grafikon 5.4). Ipak, intenzitet rasta kamatnih stopa nije bio ni približan rastu kamatnih stopa na inotrištima, te su u sektoru nefinansijskih preduzeća i stanovništva prosječene ponderisane kamatne stope na novoodobrene plasmane u drugoj polovini godine zabilježile rast od 42 b. p. i 16 b. p., respektivno u poređenju s prvim polugodištem. I pored blagog rasta kamatnih stopa, uslovi finansiranja za preduzeća i stanovništvo ostali su povoljni u 2022. godini. Posmatrano na godišnjem nivou u 2022. godini prosječena kamatna stopa za preduzeća iznosi je 3,37% i bila je viša za svega 5 b. p., dok je prosječena kamatna stopa za stanovništvo iznosi 5,08% i bila je niža za

15 b. p. u odnosu na prosječnu stopu iz 2021. godine. Domaće banke su bile u mogućnosti održati kamatne stope na kredite na niskim nivoima zbog niskih troškova finansiranja, s obzirom na to da u strukturi izvora banaka dominiraju depoziti domaćih rezidentnih sektora (92,4%), od kojih se čak dvije trećine odnosi na depozite na transakcijskim računima i depozite po viđenju, a čije se kamatne stope još uvijek nalaze na veoma niskim nivoima¹⁵.

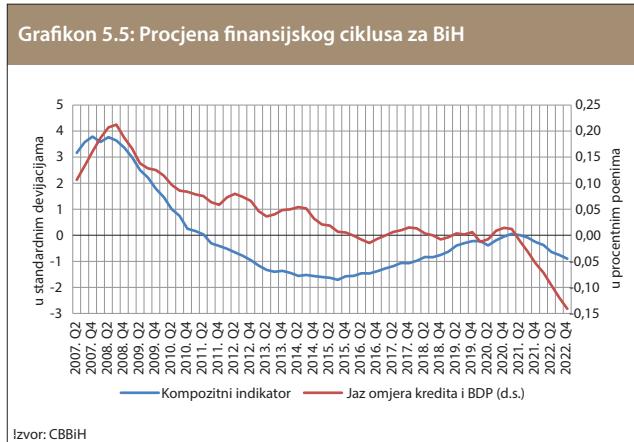

U sektoru stanovništva, zabilježena je nešto jača kreditna aktivnost u odnosu na sektor nefinansijskih privatnih preduzeća, te je učešće ovih kredita u ukupnoj aktivi bankarskog sektora porastao za 27 b. p. u 2022. godini i čini 29,6% ukupne aktive. Godišnji rast kredita stanovništvu iznosi je 5,2%, a najjača kreditna aktivnost ostvarena je u drugom kvartalu, uslijed povećane potražnje za kreditima opće potrošnje i za kreditima stambene namjene. Kao rezultat oporavka lične potrošnje nakon izlaska ekonomije iz koronakrizi i povoljnijih uslova finansiranja zabilježena je povećana potražnja za kreditima stanovništva u prvom dijelu 2022. godine. Međutim, rastući rizici povezani s produženom geopolitičkom neizvjesnosti i visokom inflacijom ipak su preovladavali u nastavku godine, što je umanjilo sklonost ka potrošnji i uz blago pooštravanje kreditnih standarda dovelo do usporavanja kreditne aktivnosti u sektoru stanovništva u drugoj polovini godine. Prema podacima iz Ankete o kreditnoj aktivnosti banaka, pooštravanje kreditnih standarda u odobravanju kredita stanovništva bilo je najizraženije u trećem kvartalu 2022. godine, i to u nešto većoj mjeri u segmentu stambenog kreditiranja u odnosu na kreditiranje opće potrošnje, da bi u četvrtom kvartalu došlo do ponovnog ublažavanja kreditnih standarda u oba segmenta. Krediti za opću potrošnju na koje se odnosi čak tri četvrtine ukupnog kreditiranja sektora stanovništva zabilježili su godišnji rast od 5,5%, dok su krediti za stambenu namjenu i pored rekordne vrijednosti novoodobrenih plasmana u ovoj godini i snažnog rasta cijena nekretnina ipak ostvarili skromniji godišnji rast od 3,9% i još uvijek čine manje od jedne četvrtine ukupnog kreditnog portfolija sektora

¹⁵ Detaljnije opisano u poglaviju Domaćinstva (Grafikoni 3.10 i 3.11).

stanovništva (detaljnije opisano u *Tekstnom okviru 2: Tržište nekretnina* u Poglavlju 2).

Na Grafikonu 5.5 prikazana je procjena finansijskog ciklusa za BiH, bazirana na dva osnovna indikatora¹⁶. Jaz omjera kredita i BDP-a predstavlja referentni odnosno *benchmark* indikator za procjenu kreditnog ciklusa i izražen je u procentnim poenima (desna osa grafikona). Kompozitni indikator kreiran je na osnovu većeg broja pojedinačnih finansijskih i ekonomskih indikatora za koje je utvrđeno da u značajnoj mjeri odražavaju finansijski ciklus BiH, a izražen je u standardnim devijacijama (lijeva osa grafikona). Dinamika kretanja oba indikatora je slična i pokazuje izrazito visok pozitivan jaz u početnom periodu prikazanom na grafikonu, dok u recentnijem periodu sugerira kako su vrijednosti finansijskog ciklusa negativne. Jaz omjera kredita i BDP-a pokazuje pozitivan ciklus od čak 20% tokom 2008. godine, nakon čega slijedi naglo usporavanje kreditiranja, te kreditni ciklus početkom 2016. godine ulazi u negativnu teritoriju. Od tada pa do prvog kvartala 2021. godine ciklus se kretao oko svog dugoročnog trenda s manjim pozitivnim i negativnim odstupanjima. U posljednjih sedam kvartala, finansijski ciklus u BiH nalazi se u silaznoj fazi i negativan jaz se kontinuirano produbljuje, te na kraju četvrtog kvartala 2022. godine iznosi čak - 14,1%, što ukazuje na izrazito slabu kreditnu aktivnost bez opipljivih rizika od pregrijavanja.

Kompozitni indikator u recentnom periodu ukazuje na nešto manji negativni ciklus od oko - 0,9 standardnih devijacija. Navedena razlika na samom kraju uzorka uslovljena je ostalim varijablama koje su uključene u procjenu indikatora, poput indeksa cijena nekretnina i stope nezaposlenosti, a koje doprinose određenom oporavku finansijskog ciklusa u posljednjih nekoliko kvartala.

¹⁶ Metodologija procjene finansijskog ciklusa za BiH je urađena u skladu s preporukama Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju (BCBS) i djelimično je prilagođena domaćoj ekonomiji i dostupnim serijama podataka. Detaljno opisano u Izvještaju o finansijskoj stabilnosti za 2021. godinu (Tekstni okvir 4: Procjena finansijskog ciklusa za BiH) na sljedećem linku: <https://www.cbbh.ba/Content/Archive/575>.

Centralna banka BiH je na osnovu indikatora finansijskog ciklusa koji su poslužili kao ulazne varijable za model, razvila analitički okvir za kalibriranje protucikličkog zaštitnog sloja kapitala (eng. *Countercyclical Capital Buffer – CCyB*), koji se od drugog kvartala 2022. godine ažurira na kvartalnoj osnovi (Tekstni okvir 3). Silazna faza finansijskog ciklusa, zajedno s ostalim indikatorima koji koriste prilikom kalibriranja protucikličkog zaštitnog sloja kapitala ne ukazuju na jačanje cikličkih rizika u 2022. godini, što implicira da u trenutnim okolnostima ne bi postojala potreba za uvođenjem dodatnog zaštitnog sloja kapitala za banke od strane regulatora. Produceni period inflacije, uz daljnje pogoršavanje ekonomskih kretanja, postepeno pooštravanje uslova finansiranja i korekciju kamatnih stopa na domaćem tržištu mogao bi i u 2023. godini umanjiti sklonost ka potrošnji i potražnju za kreditima, zbog čega će finansijski ciklus tokom naredne godine zasigurno ostati u fazi recesije. Očekivana stabilizacija inflacije u 2024. godini trebala bi usporiti snažan nominalni rast BDP-a, zbog čega bi se negativan jaz trebao postepeno početi zatvarati, što bi uz oporavak kreditne aktivnosti moglo dovesti do prelaska finansijskog ciklusa u pozitivnu teritoriju.

Tekstni okvir 3. Analitički okvir za kalibriranje kontracicličkog zaštitnog sloja kapitala u BiH

Centralna banka BiH je set indikatora koji su razvijeni za procjenu finansijskog ciklusa dodatno proširila i sačinila „Toplotnu mapu“ (eng. „Heat map“), kako bi dobila indicije da li postoji pregrijavanje u određenim segmentima ekonomije. U skladu s preporukama Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju, indikatori finansijskog ciklusa predstavljaju polaznu osnovu, odnosno ulazne varijable za kalibriranje protucikličkog zaštitnog sloja kapitala. Uz indikatore finansijskog ciklusa, jaz omjera kredita i BDP-a i kompozitni indikator, analitički okvir uključuje i dodatne indikatore koji su zasnovani na kreditima, na tržištu nekretnina, makroekonomskim indikatorima i indikatorima vezanim za kreditne uslove. Dakle, koristi se ukupno 18 indikatora podijeljenih u četiri grupe. Prvu grupu čine **osnovni indikatori**: jaz omjera bankarskih kredita privatnom sektoru i BDP-a¹⁷, jaz omjera ukupnih kredita i BDP-a¹⁸, indeks finansijskog ciklusa i godišnja promjena omjera bankarskih kredita privatnom sektoru i BDP-a. U drugu grupu ubrajaju se **kreditni indikatori**: nominalni godišnji rast bankarskih kredita privatnom sektoru, nominalni godišnji rast ukupnih kredita privatnom sektoru (koji uključuje zaduženost privatnog sektora kod domaćih finansijskih institucija i vanjsku zaduženost privatnog sektora), nominalni godišnji rast kredita nefinansijskih preduzeća i nominalni godišnji rast kredita stanovništva. U grupu **indikatora s tržišta nekretnina** uključeni su: omjer novoodobrenih kredita nefinansijskim preduzećima i BDP-a (posljednja četiri kvartala), omjer novoodobrenih kredita stanovništvu

i BDP-a (posljednja četiri kvartala), nominalni godišnji rast cijena nekretnina, godišnja promjena indeksa cijena nekretnina i omjer deficita tekućeg računa i BDP-a (anualiziran). Posljednja grupa indikatora odnosi se na **indikatore kreditnih uslova** i sastoji se od 5 indikatora: raspon kamatnih stopa za nefinansijska preduzeća, raspon kamatnih stopa za stanovništvo, kreditni standardi za odobravanje kredita nefinansijskim preduzećima, kreditni standardi za odobravanje kredita stanovništву u kategoriji stambenih kredita i kreditni standardi za odobravanje kredita stanovništву u kategoriji potrošačkih kredita.

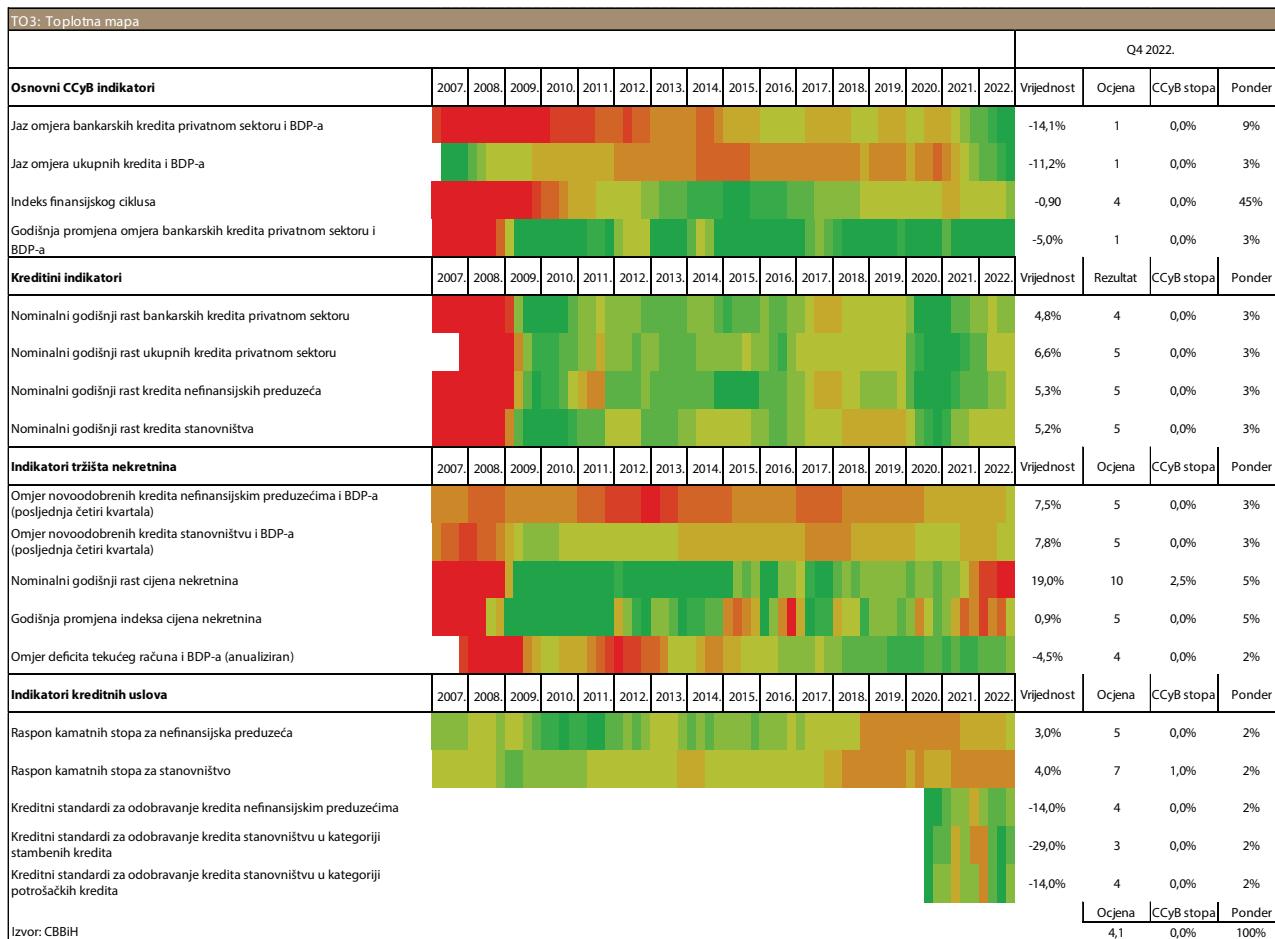
Konačna preporuka za CCyB stopu donosi se na osnovu ponderisane prosječne ocjene za sve korištene indikatore. Signal za uvođenjem CCyB predstavlja ponderisana prosječna ocjena svih indikatora koja premašuje vrijednost 5. Regulatorni okvir i u BiH predviđa gornje ograničenje stope kontracicličkog zaštitnog sloja kapitala od 2,5%, a u skladu s iskustvima drugih zemalja, u analizi smo prepostavili njeno linearno raspoređivanje s pomacima od 0,5%.

Sveobuhvatna procjena indikatora na osnovu kojih se može vršiti kalibracija CCyB prikazuje se u obliku „Toplotne mape“. Boje na toplotnoj mapi postavljene su prema tipičnoj „crveno-žuto-zelenoj“ gradijalnoj strukturi koju centralne banke obično koriste kako bi dale vizuelni prikaz dobijenih rezultata koji indicira stepen rizika. Ocjene u rasponu od 8 do 10 na toplotnoj mapi prikazane su različitim nijansama crvene boje i označavaju visok stepen rizika i hitnu potrebu za uvođenjem pozitivne CCyB stope. Ocjene u rasponu od 4 do 7 su prikazane različitim nijansama žute boje, a one s tamnjim nijansama narandžaste boje ukazuju na potrebu za aktivacijom CCyB stope. Ocjene u rasponu od 1 do 3 prikazane su zelenom bojom na toplotnoj mapi i ne ukazuju na rizike u smislu pregrijavanja finansijskog ciklusa. Toplotna mapa i rezultati provedene analize s podacima za četvrti kvartal 2022. godine prikazani su u nastavku.

Prosječna ponderisana ocjena svih indikatora na osnovu kojih se vrši kalibracija protucikličkog zaštitnog sloja kapitala u četvrtom kvartalu 2022. godine pokazuje da u ovom momentu nema signala za uvođenje CCyB stope. Ukupni ponderisani rezultat iznosi 4,1, dakle ispod praga od 5, s 0% preporučene stope CCyB. Iako su neki indikatori (kao što su uslovi kreditiranja ili kretanja cijena stanova) počeli signalizirati prelazak u uzlaznu fazu finansijskog ciklusa već prije nekoliko kvartala, većina kreditnih indikatora, kao i kompozitni indikator potvrđuju da se promjena još nije dogodila.

¹⁷ Referentni indikator, definiran u skladu s CBBiH metodologijom

¹⁸ CBBiH metodologija

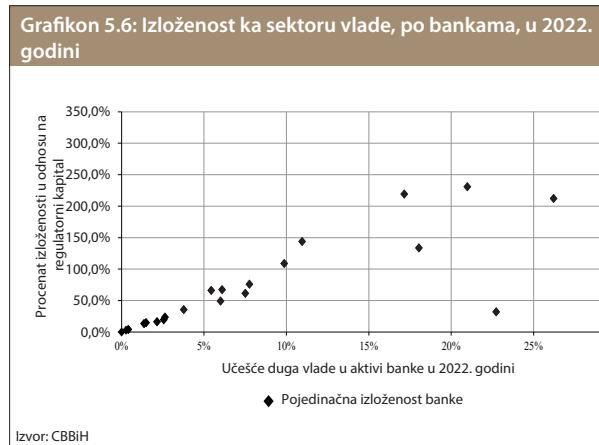
U 2022. godini, izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade blago se povećala u odnosu na prethodnu godinu, ali se još uvijek nalazi na umjerenom nivou, pa samim tim i rizici po finansijsku stabilnost koji proizilaze iz sektora vlade nisu visoki.

Prema podacima monetarne i finansijske statistike CBBiH, ukupna izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade na kraju 2022. godine iznosila je 3,05 milijardi KM i veća je za 77,5 miliona KM ili za 2,6% u odnosu na prethodnu godinu. Banke su u 2022. godini povećale izloženost prema sektoru vlade po osnovu kupovine entitetskih vrijednosnih papira, dok je istovremeno evidentirano blago smanjenje kreditnih plasmana vladinim institucijama, te je učešće vladinog duga u ukupnoj aktivi bankarskog sektora smanjen na nivo od 7,7%. Na nivou cjelokupnog bankarskog sistema, izloženost ka sektoru vlade na kraju 2022. godine bila je na nivou od 75,9% regulatornog kapitala bankarskog sistema. Međutim, pojedine banke imaju visoku izloženost ka sektoru vlade, blizu maksimalne dozvoljene granice do 300% regulatornog kapitala, što ih čini ranjivijima u odnosu na ostatak sistema, naročito u okolnostima rasta prinosa entitetskih vrijednosnih papira koji je otpočeo u drugoj polovini 2022. godine. Usljed rasta prinosa domaćih dužničkih vrijednosnih papira, banke su iskazale negativne revalorizacijske vrijednosti po osnovu vrednovanja dužničkih vrijednosnih papira, što je uticalo na umanjenje vrijednosti njihovog redovnog osnovnog i regulatornog kapitala. U cilju ublažavanja negativnih

efekata, Agencija za bankarstvo RS-a je krajem drugog kvartala 2022. godine izdala instrukciju kojom je bankama omogućeno da iz obračuna osnovnog kapitala isključe iznos privremenog regulatornog prilagođavanja koji se odnosi na promjene vrijednosti revalorizacijskih rezervi po osnovu vrednovanja dužničkih vrijednosnih papira entitetske vlade RS-a i jedinica lokalne samouprave RS-a¹⁹. Na Grafikonu 5.6 prikazana je pojedinačna izloženost banaka prema svim nivoima vlasti u BiH, uključujući i vanbudžetske fondove i fondove socijalne zaštite²⁰.

¹⁹ Instrukcija o privremenoj mjeri koja se odnosi na izračunavanje regulatornog kapitala banke, avgust 2022. godine i Instrukcija o izmjeni instrukcije o privremenoj mjeri koja se odnosi na izračunavanje regulatornog kapitala banke, februar 2023. godine.

²⁰ Podaci o pojedinačnim izloženostima banaka preuzeti iz monetarne i finansijske statistike CBBiH. U skladu s metodologijom MMF-a, podaci o entitetskim vrijednosnim papirima uključuju i vrijednosne papire javnih preduzeća.

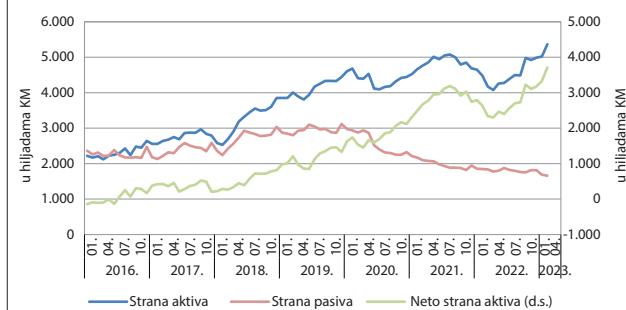

U 2022. godini, likvidna aktiva ostvarila je znatno manji rast u poređenju s prethodnom godinom, na šta je najveći uticaj imala kratkoročna epizoda povlačenja depozita iz bankarskog sistema BiH. Već od sredine drugog kvartala, nivo depozita u bankarskom sistemu BiH ponovo je počeo rasti, te je očuvan zadovoljavajući nivo likvidnosti bankarskog sektora. U prvom kvartalu 2022. godine zabilježeno je smanjenje osnovnih likvidnih sredstava u ukupnom iznosu od 704,5 miliona KM ili 6,4%, pri čemu je do najvećeg smanjenja likvidne aktive došlo krajem februara, kada je uslijedilo inicijalno povlačenje depozita iz Sber banaka (458,3 miliona KM). Smanjenje osnovnih likvidnih sredstava nastavljeno je tokom mjeseca marta i aprila, kada je zabilježen značajniji odliv depozita i iz ostalih banaka u sistemu (545,5 miliona KM). Od mjeseca maja 2022. godine, likvidna sredstva u bankarskom sektoru BiH su ponovo počela rasti, a isti trend je nastavljen do kraja godine. Likvidna aktiva je na kraju godine iznosila 10,88 milijardi KM i viša je za 1,3% u odnosu na prošlu godinu, ali se u odnosu na prethodnu godinu učešće likvidne u ukupnoj aktivi blago smanjio. U okviru stavki likvidne aktive najviše su povećana sredstva na računima depozita kod inobanaka i to za 5,5%, te gotovina u trezorima banaka za 2,8%, dok su sredstva na računu rezervi kod CBBiH ostala na gotovo istom nivou s kraja prethodne godine.

U strukturi izvora sredstava obaveza prema nerezidentnim su se nastavile smanjivati u toku 2022. godine, te se njihov učešće u strukturi ukupnih izvora sredstava prvi put smanjio na nivo niži od 5% na kraja prvog kvartala 2023. godine. Prema podacima CBBiH, strana pasiva bankarskog sektora na kraju 2022. godine iznosi 1,81 milijardu KM i bilježi smanjenje u iznosu od 135,9 miliona KM ili 7% u odnosu na kraj prethodne godine. Trend pada strane pasive nastavljen je i tokom prvog kvartala 2023. godine, kada se vrijednost strane pasive komercijalnih banaka u BiH spustila na historijski minimum u iznosu od 1,5 milijardi KM (Grafikon 5.7). S druge strane, strana aktiva komercijalnih banaka je do kraja aprila 2022. godine bilježila postepeni pad vrijednosti, nakon čega je počela

intenzivnije rasti. Na kraju godine, strana aktiva je dostigla vrijednost od 4,9 milijardi KM, da bi na kraju prvog kvartala 2023. godine ostvarila historijski maksimum u iznosu od 5,5 milijardi KM. Porast strane aktive banke su ostvarile kao rezultat povećanja sredstava na računima depozita kod inobanaka, porasta investiranja u inostrane obveznice vlada i korporacija, te po osnovu povećanja kratkoročnih transakcija investiranja povezanih s inobankama. U okolnostima rasta kamatnog rizika koji dolaze iz međunarodnog okruženja, regulatori su početkom drugog kvartala 2023. godine donijeli odluke o privremenim mjerama za ograničivanje izloženosti banaka prema centralnim vladama ili centralnim bankama izvan BiH na maksimalan iznos u visini od 100% regulatornog kapitala²¹. Rezultati provedene analize o međubankarskim i prekograničnim izloženostima s podacima na kraju 2022. godine ukazali su da veći rizik zaraze proizilazi iz prekograničnih izloženosti nego uslijed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu (Tekstni okvir 4).

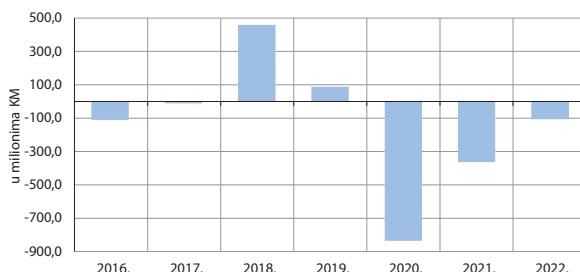
Grafikon 5.7: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka

Bankarski sektor BiH je u 2022. godini zabilježio neto odliv strane pasive u iznosu od 106,8 miliona KM (Grafikon 5.8). Pad strane pasive je posljedica odliva po svim kategorijama strane pasive, a u najvećoj mjeri smanjenja obaveza prema većinskim stranim vlasnicima. Zbog rasta rizika u makroekonomskom okruženju ne očekuje se značajniji rast kreditne aktivnosti koji bi vršio pritisak na izvore finansiranja. Vjerovatno je da će i u narednom periodu strana pasiva nastaviti opadajući trend, imajući u vidu kontinuirani rast domaćih izvora sredstava. U toku 2022. godine, najveći dio kreditnih aktivnosti finansiran je iz domaćih izvora. Međutim, bitno je istaknuti da je ročna struktura domaćih izvora finansiranja dodatno pogoršana u posmatranom periodu uslijed povećanja učešća kratkoročnih depozita u ukupnim depozitima.

²¹ Detaljnije objašnjeno u regulatornom okviru.

Grafikon 5.8: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru

Izvor: CBBiH

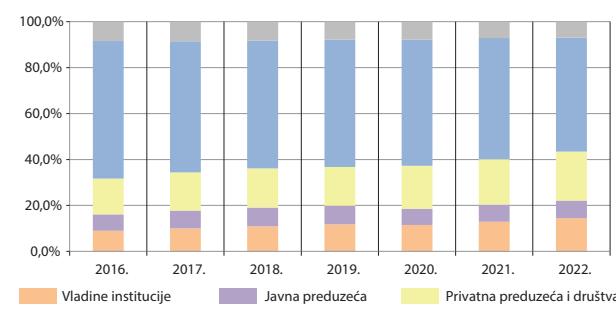
efekti zaraze nisu evidentirani zahvaljujući malim međubankarskim izloženostima i dobroj kapitaliziranosti svih komercijalnih banaka u BiH. Također, donošenjem privremenih mjera za ograničavanje izloženosti banke koje će biti u primjeni u periodu od 30. 09. 2023. do kraja 2024. godine, agencije za bankarstvo su ograničile izloženosti banka prema svim centralnim vladama ili centralnim bankama izvan BiH ili izloženosti prema istim kao izdavaocima kolateralu ili pružaocima nematerijalne kreditne zaštite, a kojima se dodjeljuje ponder rizika 0%, na iznos do 100% regulatornog kapitala. Navedene privremene mjere agencija za bankarstvo će voditi dodatnom smanjenju rizika koji mogu proizaći iz prekomjernog prekograničnog izlaganja banaka.

Tekstni okvir 4: Mrežna analiza preljevanja sistemskih rizika

Iako ni u prethodnim godinama međubankarske izloženosti nisu bile značajne, prema podacima s kraja 2022. godine međusobne izloženosti domaćih komercijalnih banaka smanjene su u odnosu na kraj prethodne godine, kako po ukupnom iznosu izloženosti²², tako i prema broju međusobnih veza među bankama. Samim tim, rizici međubankarske zaraze uslijed preljevanja sistemskih rizika među bankama dodatno su smanjeni, što je potvrđila i provedena mrežna analiza preljevanja sistemskih rizika. Provedenom mrežnom analizom, koja je kao i prethodnih godina uključivala kreditni šok i šok finansiranja, kod većine banaka u sistemu su utvrđene niže vrijednosti indeksa zaraze i indeksa ranjivosti u odnosu na prethodne godine. Analiza prekogranične povezanosti prema podacima za kraj 2022. godine ukazala je na to da veći rizik zaraze proizilazi iz prekograničnih izloženosti nego uslijed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu. S obzirom na to da bankarskim sektorom u BiH dominiraju banke u većinskom stranom vlasništvu, nalazi analize su potvrđili njihovu značajnu prekograničnu izloženost i ovisnost prvenstveno o matičnim bankarskim grupacijama. Najveće izloženosti bh. banaka postoje prema Italiji, Austriji i Njemačkoj, a zatim prema Hrvatskoj, Turskoj i Sloveniji. Nivo rizika prekogranične bankarske zaraze procijenjenog u analizi ovisi od toga koji od uslova će se odabrati za postojanje prekogranične zaraze. Strožiji uslov prema kojem bankarska zaraza postoji ako dođe do pada stope adekvatnosti kapitala banke ispod regulatorno propisanog nivoa uslijed neispunjerenja obaveza i 50% prestanka finansiranja od strane nerezidentnih sektora, pokazao je da bi se deset banaka moglo suočiti s potkapitaliziranošću u slučaju velikih šokova u jednoj od sedam zemalja, dok bi pri istim šokovima tri banke imale gubitke koji prelaze iznos njihovog osnovnog kapitala u slučaju velikih šokova u jednoj od tri zemlje (Italija, Njemačka, Turska). Bitno je napomenuti da indirektni

U 2022. godini bilježi se usporavanje rasta depozita domaćih rezidentnih sektora. Ukupni depoziti rezidenata na kraju godine iznosili su 29,2 milijarde KM i u odnosu na kraj 2021. godine porasli su za 1,44 milijarde KM ili 5,2%. U 2022. godini najveći doprinos rastu su dali depoziti privatnih nefinansijskih preduzeća koji u ukupnim depozitima učestvuju s 21,3% (Grafikon 5.9). Ovi depoziti su na kraju 2022. godine iznosili 6,23 milijarde KM i zabilježili su porast u iznosu od 742,1 milion KM ili 13,5% u odnosu na prethodnu godinu. Također, depoziti vladinih institucija zabilježili su značajan rast u iznosu od 649,3 miliona KM ili 18,2%, dok su depoziti javnih preduzeća porasli za 147,8 miliona KM ili 7,1%. S druge strane, depoziti stanovništva su na kraju 2022. godini iznosili 14,58 milijardi KM i zabilježili su pad od 164 miliona KM ili 1,1% u odnosu na isti period prethodne godine.

Grafikon 5.9: Sektorska struktura depozita rezidenata

Izvor: FBA i ABRs, CBBiH

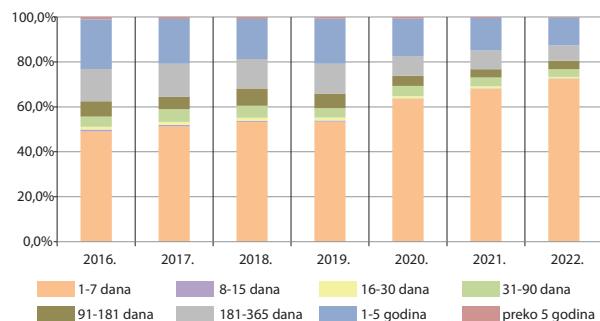
Prema podacima CBBiH, na kraju 2022. godine a-vista depoziti činili su čak 68,1% ukupnih depozita stanovništva, pričem su deponziti na transakcijskim računima učestvovali s 41,6%, a depoziti po viđenju s 26,5% u ukupnim depozitima stanovništva. Istovremeno, nastavljen je trend smanjivanja učešća dugoročnih oričenih depozita, i to nešto intenzivniji u odnosu na prethodne godine. Učešće dugoročnih depozita u ukupnim depozitima stanovništva smanjio se za 5 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu, s nivoa od 34,5% na kraju 2021. godine, na nivo od

²² Ukupne međubankarske izloženosti komercijalnih banaka u BiH na dan 31. 12. 2022. godine iznosile su 52,1 milion KM, što je za 29,4% manja vrijednost u odnosu na kraj 2021. godine.

29,5% na kraju 2022. godine. Naglo povlačenje depozita koje je bilo uzrokovano početkom rata u Ukrajini, dovelo je do smanjenja depozita stanovništva svih kategorija ročnosti u prvom kvartalu 2022. godine, u ukupnom iznosu od 908 miliona KM ili 6,2%. Nakon inicijalnog smanjenja depozita svih kategorija ročnosti, do kraja godine jedino su dugoročni depoziti stanovništva nastavili padati, dok su ostale kategorije depozita stanovništva počele ponovo da bilježe postepeni rast u drugom dijelu godine. Najintenzivniji rast ostvarili su depoziti na transakcijskim računima (618 miliona KM ili 11,3%) i kratkoročni depoziti (41,6 miliona KM ili 13,4%), dok je na godišnjem nivou registriran pad oročenih dugoročnih depozita u iznosu od 773,5 miliona KM ili 15,3%. Slični trendovi obilježili su i prvi kvartal 2023. godine u kojem se nastavlja dominantan rast depozita na transakcijskim računima, kao i pad oročenih depozita stanovništva. Uz povećanu nesigurnost vezanu uz rast rizika u domaćem i međunarodnom okruženju, ovakvom trendu zasigurno doprinose još uvijek izrazito niske pasivne kamatne stope na oročene depozite stanovništva, naročito u poređenju sa snažnom inflacijom. Prosječena ponderisana kamatna stopa na oročene depozite stanovništva u drugoj polovini 2022. godine zabilježila je rast od 40 baznih poena, s prosječnog nivoa od 0,89% u prvom polugodištu, na prosječan nivo od 1,29% u drugoj polovini 2022. godine, dok je u istom periodu godišnja inflacija porasla za 5,1 procentni poen (s nivoa od 11,45% u prvom polugodištu na nivo od 16,53% u drugom polugodištu 2022. godine). Rezultati ankete o inflacijskim očekivanjima iz decembra 2022. godine ukazuju na postepenu stabilizaciju kratkotrajnih inflacijskih očekivanja, ali se ipak očekuje i dalje visoka inflacija u 2023. godini, što uz izrazito niske pasivne kamatne stope ne doprinosi motivaciji stanovništva u pogledu oročavanja depozita, posebno na duži rok.

U 2022. godini nastavljeno je skraćenje ročnosti izvora sredstava. Ono je bilo izraženije nego u prethodnoj godini, s obzirom na to da su jedino depoziti na transakcijskim računima ostvarili značajniji rast, što je dovelo do daljnog pogoršanja ročne strukture izvora finansiranja. Depoziti s rokom dospijeća od 1 do 7 dana su u 2022. godini ostvarili godišnji rast od 11,7%, te su povećali svoj učešće u ukupnim depozitima za 4,5 procentnih poena, dostigavši nivo od 72,4% na kraju 2022. godine. Učešće kategorije depozita preostale ročnosti od 91 do 180 dana zadržalo se na nivou od 3,7% kao i u prethodnoj godini, dok su ostale kategorije depozita svih ročnosti zabilježile pad učešća u ukupnim depozitima. Naročito je evidentno smanjenje učešća depozita preostale ročnosti duže od 1 godine, koje se s nivoa od 15% na kraju 2021. godine smanjilo na nivo od 12,7% ukupnih depozita svih rezidentnih i nerezidentnih sektora na kraju 2022. godine. Učešće dugoročnih depozita s preostalom ročnošću dužom od 5 godina čini svega 0,3% ukupnih depozita (Grafikon 5.10).

Grafikon 5.10: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti

Izvor: FBA i ABRS, CBBiH

Ocjena stabilnosti bankarskog sektora sažeta je na dijagramu indikatora finansijskog zdravlja i prikazuje promjene glavnih indikatora na osnovu kojih se ocjenjuje adekvatnost kapitala, kvalitet aktive, profitabilnost, likvidnost i devizni rizik u bankarskom sektoru. U 2022. godini, bankarski sektor BiH zadržao je dobru adekvatnost kapitala, povećao kvalitet aktive i profitabilnost, te očuvao visoku likvidnost unatoč kratkotrajnoj epizodi povlačenja depozita iz bankarskog sektora. Unatoč tome, percepcija rizika je ostala značajno povećana s obzirom na to da se očekuje da bi se dvocifrene stope inflacije mogle zadržati u prvoj polovini 2023. godine, uz postepeno smanjivanje u drugom dijelu godine, što bi uz daljnje pogoršavanje ekonomskih kretanja, postepeno pooštavanje uslova finansiranja i korekciju kamatnih stopa na domaćem tržištu mogao rezultirati jačanjem i materijalizacijom kreditnog rizika u srednjoročnom periodu. Rastući rizici u makroekonomskom okruženju i očekivano usporavanje ekonomске aktivnosti koje će prema projekcijama CBBiH biti najizraženije tokom 2023. godine moglo bi rezultirati dodatnim usporavanjem kreditne aktivnosti koja je ionako već duži vremenski period prigušena, naročito u sektoru nefinansijskih preduzeća.

Snažan rast profitabilnosti u 2022. godini banke su ostvarile prvenstveno zahvaljujući nastavku rasta operativnih prihoda, te blagom rastu neto kamatnih prihoda uslijed blagog rasta kreditne aktivnosti, ali i kao rezultat blagog rasta prosječnih ponderisanih kamatnih stopa na novoodobrene kredite koji je započeo od trećeg kvartala. Vrijednosti indikatora likvidnosti i dalje odražavaju visoku likvidnost bankarskog sektora, unatoč blagom padu ocjene koja je zabilježena u ovoj godini. Visoka ocjena u segmentu devizne pozicije koja se nalazi na gotovo maksimalnom nivou ukazuje na to da je izloženost deviznom riziku izrazito niska, s obzirom na to da je EUR, sidrena valuta domaće valute u valutnom odboru, dominantna strana valuta u bankarskom sektoru. Bankarski sektor je adekvatno kapitaliziran značajno iznad propisanog regulatornog minimuma, a ocjena indikatora kapitaliziranosti ostala je na nivou iz prethodne godine, dok je ocjena u segmentu kvaliteta aktive značajno poboljšana zahvaljujući smanjenju udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima.

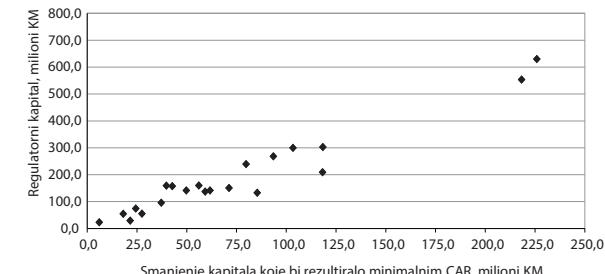
Grafikon 5.11: Dijagram indikatora finansijskog zdravlja bankarskog sektora

Izvor: CBBiH

Ocjena stabilnosti za svaku varijablu zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji nekoliko indikatora koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stupnja stabilnosti različitih segmenta poslovanja bankarskog sektora. Da bi indikatori bili uporedivi, potrebno ih je prvo transformirati odnosno standardizovati, nakon čega se u zavisnosti od dobijene vrijednosti z-scora svakom indikatoru dodjeljuje ocjena u skladu sa relativnim položajem u odnosu na njegovu empirijsku distribuciju. Povećanje udaljenosti od središta dijagrama za svaku varijablu, odnosno viša ocjena ukazuje na porast stabilnosti u sistemu, dok ocjene koje su bliže središtu upozoravaju na porast rizičnosti ili smanjenje otpornosti bankarskog sektora i u skladu s tim i veću prijetnju stabilnosti.

Grafikon 5.12: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2022. godine

Izvor: FBA i ABRs, CBBiH

Bankarski sektor BiH je na kraju 2022. godine bio adekvatno kapitaliziran i sve banke u sistemu ispunjavaju propisane regulatorne zahtjeve u pogledu adekvatnosti kapitala i stope finansijske poluge.

Stope osnovnog i redovnog osnovnog kapitala na kraju 2022. godine iznose 18,7%, stopa regulatornog kapitala iznosi 19,6%, dok stopa finansijske poluge na nivou bankarskog sektora iznosi 9,9%. Osnovni i regulatorni kapital zabilježili su rast od 3,5% i 4,1% odnosu na kraj prethodne godine. U okviru stavki kapitala, rastu kapitala doprinio je značajan iznos uključene ostvarene dobiti iz tekućeg perioda i prethodnih godina, dok je, s druge strane, uslijed rasta prinosa na dužničke vrijednosne papire u koje su banke investirale, došlo do smanjenja ostale sveobuhvatne dobiti.

Ukupan iznos izloženosti riziku iznosi 20,5 milijardi KM, što predstavlja rast u iznosu od 757,8 miliona KM ili 3,8%. Od ukupne izloženosti riziku na izloženosti ponderisane kreditnim rizikom odnosi se 91,4% ukupne izloženosti riziku, izloženosti za tržišni rizik čine 0,7% ukupne izloženosti riziku, a izloženosti riziku za operativni rizik čine 7,9% ukupne izloženosti riziku. U strukturi ukupne izloženosti riziku došlo je do povećanja učešća izloženosti za kreditni rizik, kao odraz blagog kreditnog rasta, dok se izloženost za tržišni rizik smanjila najvećim dijelom kao posljedica smanjenja neto otvorene pozicije za EUR valutu kod jedne banke.

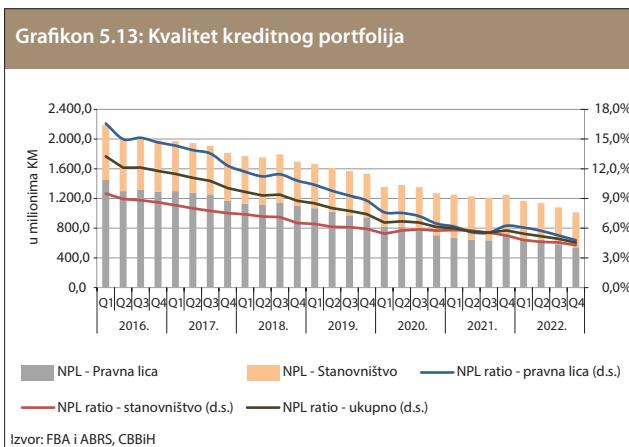
Grafikon 5.12 prikazuje za koliko bi se trebao smanjiti regulatorni kapital za svaku pojedinačnu banku, uz ukupni nivo ponderisanog rizika s kraja 2022. godine, da bi se stopa adekvatnosti kapitala spustila na regulatorni minimum od 12%. Na grafikonu se uočava da bi većina banaka pri nepromijenjenom nivou rizične aktive mogla podnijeti značajno smanjenje regulatornog kapitala prije nego što bi im se CAR spustio na donju granicu regulatornog minimuma. Adekvatnost kapitala banaka koje su u prethodnom periodu imale niže indikatore kapitaliziranosti u odnosu na prosjek sistema se poboljšala uključivanjem ostvarene dobiti tekućeg perioda u kapital. Ipak, pojedine banke u sistemu su ranjivije u slučaju materijalizacije rizika, s obzirom na to da bi relativno mala smanjenja regulatornog kapitala kod ovih banaka ugrozila ispunjavanje propisanog nivoa adekvatnosti kapitala.

U 2022. godini nastavljeno je poboljšanje indikatora kvaliteta aktive na sistemskom nivou, koje se ogleda u najnižoj vrijednosti nekvalitetnih prema ukupnim kreditima koja nije zabilježena još od 2009. godine. Međutim, zbog usporavanja rasta realne ekonomske aktivnosti i visoke inflacije, uz postepeno pooštavanje uslova finansiranja i rasta kamatnih stopa na domaćem tržištu očekuje se jačanje i materijalizacija kreditnog rizika u srednjoročnom periodu.

Učešće nekvalitetne u ukupnoj aktivi na kraju 2022. godine iznosi 2,5%, što predstavlja sniženje od 61 b. p. u odnosu na kraj prethodne godine. U toku godine bilansne i vanbilansne izloženosti u nivou kreditnog rizika 3 zabilježile su smanjenje u iznosu od 235,7 miliona KM (18%), dok je ukupna finansijska aktiva viša za 1,92 milijarde KM ili 4,7%. Najveći dio nekvalitetne aktive čine nekvalitetni krediti koji su na kraju 2022. godine iznosili 1,01 milijardu KM i niži su za 235,7 miliona KM ili 18,9% u odnosu na kraj prethodne godine. Značajno smanjenje nekvalitetnih kredita uz istovremeni rast ukupnih kredita rezultiralo je smanjenjem udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, tako da je na kraju 2022. godine NPL ratio iznosio 4,5%, što je najniža vrijednost zabilježena nakon izbijanja finansijske krize 2009. godine. Banke su tokom 2022. godine ostvarile smanjenje nekvalitetnih kredita u najvećoj mjeri po osnovu računovodstvenog i trajnog otpisa aktive procijenjene kao gubitak i provedenih aktivnosti na naplati nekvalitetnih potraživanja. Uz trajni i računovodstveni otpis i naplatu nekvalitetnih potraživanja, u 2022. godini ukupna vrijednost kredita koji su prešli iz kvalitetnih u nekvalitetna potraživanja bila je nešto niža u odnosu na prethodnu godinu, što je također doprinijelo poboljšanju kvaliteta kreditnog portfolija. Prema podacima iz CRK-a, u 2022. godini zabilježena je niža stopa *defaulta* kod sektora stanovništva u pogledu vrijednosti i broja partija koje su prešle iz kvalitetnih u nekvalitetna potraživanja (s nivoa od 1,66% u 2021. godini na nivo od 1,23%). Istovremeno, negativni vanjski šokovi koji su doveli do snažnog rasta rizika u makroekonomskom okruženju i posljedice pandemije koronavirusa u većoj mjeri odrazile su se na poslovanje preduzeća koja su osjetljivija na rast cijena sirovina i koja su bila izložena poteškoćama u globalnim lancima snabdijevanja, te je u segmentu pravnih lica došlo do rasta stope *defaulta* s nivoa od 0,82% u 2021. na nivo od 1,31% u 2022. godini.

Zahvaljujući donesenim mjerama regulatora, do kraja 2022. godine značajan rast kamatnih stopa (200 b. p. ili više), evidentiran je u vrlo malom dijelu kreditnog portfolija. Iako se ne raspolaže podacima na nivou bankarskog sistema BiH, indikativni su podaci FBA, prema kojima je značajan rast kamatne stope s krajem 2022. godine u odnosu na referentni datum (30. 06. 2022.) utvrđen kod kreditnog portfolija u iznosu od 108,5 miliona KM, što čini svega 0,7% ukupnog kreditnog portfolija banaka iz FBiH. Kod kreditnog portfolija pravnih lica, značajan rast kamatne stope utvrđen je u iznosu od 103,5 miliona KM ili 1,2% kreditnog portfolija pravnih lica, dok je kod kreditnog portfolija fizičkih lica utvrđen u iznosu od svega 5 miliona KM ili 0,06% portfolija fizičkih lica. Također, banke iz FBiH još uvek u svojim portfolijima nemaju modificiranih kreditnih izloženosti definiranih odredbama Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje rizika rasta kamatnih stopa.

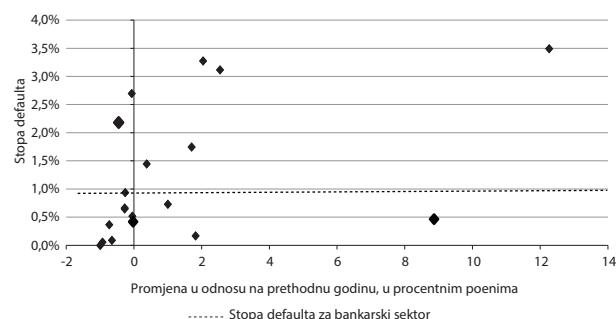
U toku 2022. godine, nekvalitetni krediti u sektoru preduzeća i stanovništva nastavili su trend pada, tako da je na kraju 2022. godine učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća iznosio 4,8%, dok je u sektoru stanovništva ovaj indikator iznosio 4,3% (Grafikon 5.13).

U segmentu pravnih lica, gotovo u svim djelatnostima evidentirano je smanjenje nekvalitetnih potraživanja. Ipak veća stopa *defaulta*, a koja je zabilježena u 2022. godini u segmentu pravnih lica ukazuje na to da je došlo do materijalizacije kreditnog rizika kod nefinansijskih preduzeća koja su u najvećoj mjeri bila pogodžena negativnim efektima korona-krize i posljedicama geopolitičke situacije nakon početka rata u Ukrajini koje su se prelije na domaću ekonomiju. Analizom stope *defaulta* po bankama može se zaključiti da je kod više od polovine banaka u sistemu došlo do jačanja kreditnog rizika ili je kreditni rizik ostao na približno istom nivou kao i prethodne godine (Grafikon 5.14)²³. Zbog nastavka slabljenja makroekonomskih prilika i visoke inflacije, kreditni rizik u sektoru nefinansijskih preduzeća može se ocijeniti povećanim, te se nešto značajnije pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija korporativnog sektora može očekivati u srednjoročnom periodu.

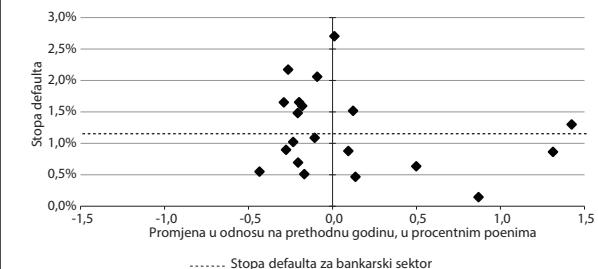
²³ Na Grafikonu 5.13 nije prikazana jedna banka koja je outlier, s obzirom na to da je u prethodnoj godini imala zanemarivo malu vrijednost stope *defaulta*, zbog čega je u 2022. godini zabilježila drastično procentno povećanje stope *defaulta*.

Grafikon 5.14: Stopa default-a u sektoru preduzeća, po bankama u 2022. godini

Na pad stope *defaulta* u sektoru stanovništva gotovo podjednak uticaj imala su kretanja u svim bankama koje su zabilježile nižu stopu *defaulta* u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, izdvajaju se dvije banke s relativno visokim učešćem nekvalitetnih u ukupnim kreditima, koje su zabilježile jači intenzitet reklasifikacije u nekvalitetne kredite u 2022. godini (Grafikon 5.15). Iako je u sektoru stanovništva zabilježena niža stopa *defaulta* u odnosu na prethodnu godinu, u 2022. godini došlo je do značajnijeg povećanja kredita nivoa kreditnog rizika 2, u iznosu od 176,4 miliona KM ili 25%, što ukazuje na to da dolazi do postepenog rasta kreditnog rizika, a rizik je najizraženiji u portfoliju kredita stanovništva namijenjenih za opću potrošnju.

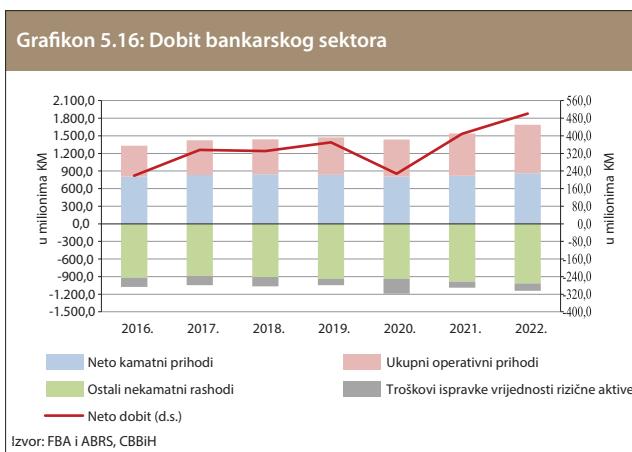
Grafikon 5.15: Stopa default-a u sektoru stanovništva, po bankama u 2022. godini

U 2023. godini očekuje se nastavak rasta kamatnih stopa, s obzirom na to da se do kraja 2022. efekti pooštravanja monetarnih politika vodećih centralnih banaka i rast kamatnih stopa na tržištu eurozone gotovo i nisu prelili na troškove finansiranja sektora stanovništva. I dok su, s jedne strane, banke značajno smanjile kamatno inducirani kreditni rizik povećavajući kreditiranje uz fiksnu kamatnu stopu, s druge strane, ukoliko nastave s ovakvim praksama, u srednjem roku mogle bi se suočiti s pritiskom na održavanje stabilnih neto kamatnih marži. U okolnostima visoke inflacije, očekuje se pritisak na povećanje kamatnih troškova na domaće izvore sredstava. Ipak, za razliku od evropskog tržišta, u kojem su deponenti počeli povlačiti depozite nezadovoljni visinom kamatnih stopa, banke u BiH će u znatno manjoj mjeri biti suočene s ovakvim scenarijem uslijed ograničenih alternativnih oblika investiranja i

štednje na domaćem tržištu. Iz ovakvih kreditnih politika, evidentno je da banke računaju da će moći održati stabilan rast depozita uz ograničeni rast kamatnih stopa na depozite, te da su procjene rasta troškova finansiranja značajnim dijelom ugradile u efektivnu kamatnu stopu na novougovorene kredite s fiksnom kamatnom stopom. U skladu s praksama iz prethodnih godina, može se очekivati da će bilo kakvu neravnotežu u aktivnim poslovima s klijentima koja utiče na pad neto prihoda nadoknaditi smanjenjem troškova poslovanja i povećanjem naknada za izvršene usluge u okviru operativnih prihoda.

Bankarski sektor BiH je na kraju 2022. godine iskazao rekordnu neto dobit i ostvario znatno više stope povrata na prosječnu aktivi i prosječni kapital u relativno nepovoljnem makroekonomskom okruženju. U narednom periodu, uslijed očekivanog jačanja kreditnog rizika, bankarski sektor bi se mogao suočiti s pritiscima na profitabilnost. Bankarski sektor BiH je na kraju 2022. godine iskazao rekordnu neto dobit, koja je prvi put prešla vrijednost od pola milijarde KM (500,7 miliona KM), što predstavlja respektabilan nivo ostvarene dobiti viši čak za 22,4% u odnosu na isti period prethodne godine. Rast profitabilnosti banke su ostvarile po istom modelu kao i u periodu prije izbijanja pandemije. Najveći doprinos rastu profitabilnosti i dalje daje kontinuiran, dinamičan rast ukupnih operativnih prihoda koje su banke ostvarile po osnovu povećanja prihoda od naknada za izvršene usluge. U toku 2022. godine gotovo sve banke su povisile naknade na izvršene usluge, s obzirom na to da je za vrijeme koronakrise većina banka zamrzala rast naknada kako bi građanima i poduzećima pružila adekvatnu podršku u borbi s negativnim posljedicama pandemije. Osnovni izvori prihoda za banke, kamatni prihodi, nastavili su trend rasta započet u drugom dijelu 2021. godine, uz istovremeni pad kamatnih rashoda. Rast kamatnih prihoda ostvaren je zahvaljujući blagom rastu kreditne aktivnosti, te blagom rastu prosječnih ponderisanih kamatnih stopa u sektoru nefinansijskih preduzeća koji je zabilježen u drugom dijelu godine. Na rashodovnoj strani je, uslijed porasta troškova ispravke vrijednosti rizične aktive, te ostalih poslovnih i direktnih troškova, ali i ukupnih operativnih rashoda, došlo do rasta ukupnih nekamatonskih rashoda (Grafikon 5.16).

Sve banke u sistemu iskazale su pozitivan finansijski rezultat, pri čemu je i dalje najveći dio dobiti bankarskog sektora skoncentriran u nekoliko velikih banaka. Tako su dvije najveće banke ostvarile dobit koja čini 42,6%

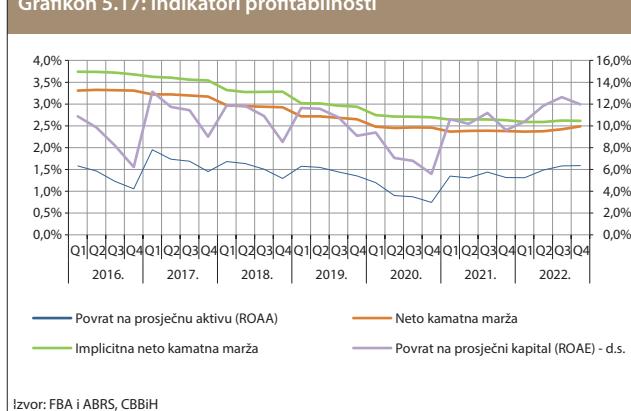
dobiti čitavog sektora, dok su četiri najprofitabilnije banke generirale 58,3% ukupne neto dobiti bankarskog sektora.

Ukupni kamatni prihodi na kraju 2022. godine iznosili su 1 milijardu KM i u odnosu na isti period prethodne godine veći su za 6,4 miliona KM ili 0,6%. Ukupni rashodi po kamatama i ostali slični rashodi su na kraju godine iznosili 143,2 miliona KM i manji su za 34,9 miliona KM ili 19,6% u odnosu na isti period prethodne godine. Neto kamatni prihodi iznosili su 859,9 miliona KM i veći su za 41,4 miliona KM ili 5,1% u odnosu na isti period prethodne godine.

U 2022. godini nastavljen je dinamičan rast ukupnih operativnih prihoda, koji su na kraju godine iznosili 829 miliona KM. Ukupni operativni prihodi su u odnosu na isti period prethodne godine povećani za 108,6 miliona KM ili 15,1%. Rast operativnih prihoda banke su ostvarile u najvećoj mjeri po osnovu povećanja naknada za izvršene usluge, što značajno doprinosi održavanju visokog nivoa profitabilnosti u sistemu. Učešće operativnih prihoda u ukupnom prihodu bankarskog sektora iznosi 45,2% i viši je za 3,5 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu.

Indikatori profitabilnosti ROAA i ROAE na kraju četvrtog kvartala 2022. godine iznose 1,6%, odnosno 12,0% respektivno i bilježe rast vrijednosti od 0,3, odnosno 2,4 procentna poena u odnosu na isti period prethodne godine. Rast indikatora profitabilnosti rezultat je više ostvarene dobiti na kraju 2022. godine u odnosu na isti period prethodne godine, uz istovremeno zanemarljiv rast prosječne aktive i pad prosječnog kapitala (Grafikon 5.14)²⁴.

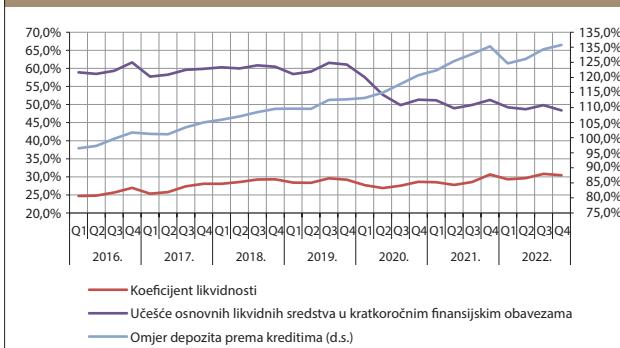
Grafikon 5.17: Indikatori profitabilnosti

U 2022. godini, banke su pod uticajem kratkoročne epizode povlačenja depozita zabilježile blagi pad vrijednosti indikatora likvidnosti u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2022. godine likvidna sredstva činila su 30,5% aktive bankarskog sektora, dok je 48,4% kratkoročne pasive bilo pokriveno likvidnim sredstvima. (Grafikon 5.18). Indikator depozita prema kreditima na kraju 2022. godine dostigao je nivo od 130,8%, te ukazuje da se kreditna aktivnost na domaćem tržištu u potpunosti finansira iz depozita nefinansijskih sektora.

²⁴ Implicitna neto kamatna marža predstavlja omjer neto kamatnih prihoda i prosječne kamatonsne aktive. Prosječna kamatonsna aktiva na kraju četvrtog kvartala izračunata je kao prosječna stanja kamatonsne aktive na kraju četvrtog kvartala prethodne godine i četvrtog kvartala tekuće godine.

Grafikon 5.18: Indikatori likvidnosti

Izvor: FBA i ABRS, CBBiH

Koeficijent pokrića likvidnosti (eng. *Liquidity Coverage Ratio – LCR*) na nivou bankarskog sektora iznosi 213,8%. Na kraju 2022. godine, sve banke ispunjavaju zahtjeve u pogledu LCR-a, a većina značajno iznad propisanoga regulatornog minimuma²⁵. Koeficijent neto stabilnih izvora finansiranja (NSFR) je na kraju 2022. godine iznosio 163,5% i sve banke u sistemu bilježe znatno više vrijednosti indikatora od minimalno propisane koja iznosi 100%. Kratkoročni likvidnosni šok u prvom kvartalu 2022. godine rezultirao je padom koeficijenta LCR-a za 18 procenatnih poena na nivo od 198,8% u prvom kvartalu 2022. godine. Već od drugog kvartala, vrijednost indikatora LCR je ponovo počela rasti, da bi godinu dana nakon likvidnosnog šoka, vrijednost LCR-a zabilježila značajan rast i dostigla nivo od 242,7%.

Tekstni okvir 5: Testovi na stres solventnosti

Testiranje otpornosti banaka na stres na bazi podataka sa kraja 2022. godine provedeno je u periodu kada su makroekonomski podaci nedvojbeno potvrdili ekonomski oporavak u protekloj godini, dok u isto vrijeme dolazi do jačanja neizvjesnosti u pogledu budućih ekonomskih kretanja u srednjoročnom periodu. U skladu s tim, kreirani su makroekonomski scenariji u kojima se pretpostavljuju makroekonomski šokovi za koje postoji vjerovatnoća da bi se mogli materijalizirati uslijed prisutnih ekonomskih neizvjesnosti i rizika. Rezultati testiranja na stres provedenih u bankarskom sektoru BiH ukazuju na to da su akumulirani viškovi kapitala dovoljni da apsorbiraju pretpostavljene šokove čak i u jačem ekstremnom scenariju, tako da se i u vremenskom horizontu testiranja na stres od naredne tri godine kapitaliziranost na nivou sektora zadržala iznad regulatornog minimuma od 12%.

Testiranje otpornosti na stres bankarskog sektora u vremenskom horizontu od 2023. do 2025. godine provodi se primjenom tri različita scenarija, osnovnog i dva ekstremna scenarija. Scenariji i prepostavke za testiranje na stres postavljeni su na osnovu trenutnih geopolitičkih dešavanja u svijetu, kao i njihovih implikacija po globalnu ekonomiju i ekonomiju u BiH, te očekivanih implikacija po bh. bankarski sektor. Kvantifikacija scenarija obuhvata projekcije makroekonomskih i finansijskih varijabli – kao što su realni BDP, inflacija, kreditni rast, kamatne stope na kredite stanovništvu i poduzećima i cijene nekretnina (Tabela TO 5.1).

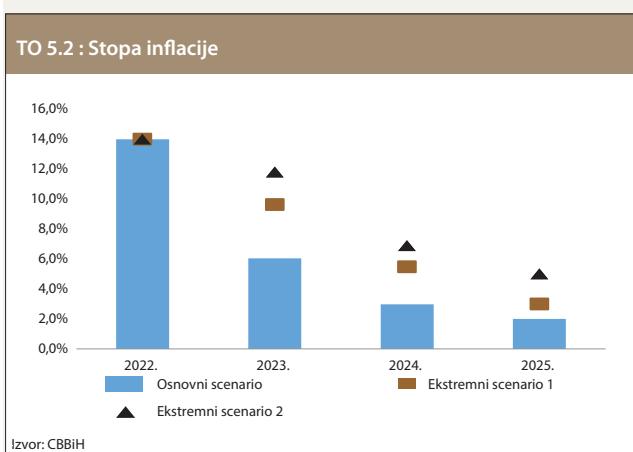
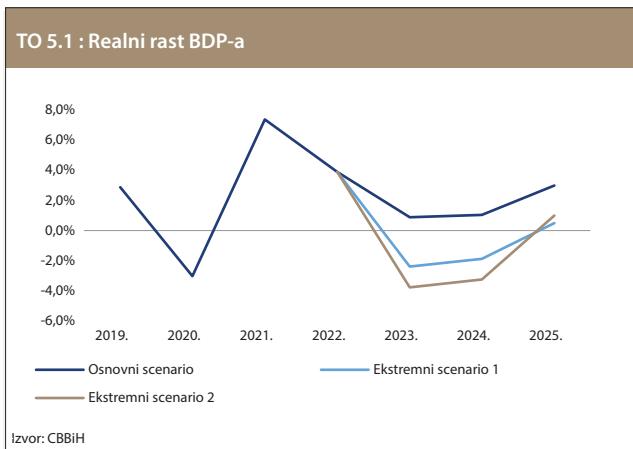
Tabela TO 5.1: Glavne prepostavke u osnovnom i ekstremnim scenarijima

	2022.	Osnovni scenario			Ekstremni scenario 1			Ekstremni scenario 2		
		2023.	2024.	2025.	2023.	2024.	2025.	2023.	2024.	2025.
Makroekonomika kretanja										
Realni BDP	3,9	0,9	1,0	3,0	-2,4	-1,9	0,5	-3,8	-3,2	1,0
Lična potrošnja	4,9	-0,5	2,2	2,5	-2,7	-0,1	0,3	-3,7	-1,2	0,6
Bruto investicije	13,5	6,9	8,6	6,5	2,2	3,9	2,0	0,3	1,2	1,7
Izvoz roba i usluga	24,6	1,5	5,9	7,0	-6,8	3,8	5,5	-12,6	4,3	5,0
Uvoz roba i usluga	24,0	2,9	9,4	6,5	-2,6	7,7	4,4	-6,5	7,7	3,5
Inflacija (%)	14,0	6,1	3,0	2,0	9,6	5,5	3,0	11,8	6,9	5,0
Cijene nekretnina	16,8	6,5	2,5	2,5	6,1	1,6	0,0	6,2	1,7	-1,0
Uslovi na finansijskom tržištu										
Kamatne stope - stanovništvo (%)	5,1	6,8	6,5	6,3	7,1	7,3	7,1	7,6	7,9	7,9
Kamatne stope - preduzeća (%)	3,4	4,7	4,5	4,3	5,4	5,5	5,4	5,7	5,8	5,8
Kreditni rast - stanovništvo	5,2	5,4	5,5	7,0	1,8	2,0	4,7	0,3	0,5	2,5
Kreditni rast - preduzeća	4,4	3,7	3,8	4,8	1,0	1,5	3,0	-1,3	0,5	1,8

Izvor: CBBiH

Napomena: Podaci za makroekonomika kretanja i kreditni rast predstavljaju godišnju stopu promjene izraženu u procentima

²⁵ U skladu s Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti banka („Službene novine FBiH“, br. 39/21) i Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti („Službeni glasnik RS“, br. 62/21), minimalni koeficijent pokrića likvidnosti iznosi 100%.

Osnovni scenarij baziran je na službenim, jesenskim projekcijama CBBiH iz novembra 2022. godine, a ključni faktori koji utiču na projekcije glavnih makroekonomskih varijabli su eksterni šok, odnosno rat u Ukrajini koji je uzrokovao energetsku krizu u Evropi, rast cijena energenata i hrane, te jačanje dolara u odnosu na euro. Iako je u 2022. godini, uprkos rastućoj inflaciji i pogoršanju monetarnih uslova, došlo do značajnijeg ekonomskog rasta bh. ekonomije od očekivanog, osnovni scenarij predviđa usporavanje ekonomске aktivnosti u 2023. godini uslijed nastavljenih inflatornih pritisaka, kao i usporavanja rasta ekonomija glavnih trgovinskih partnera BiH, što će negativno uticati na obim vanjskotrgovinske razmjene (Tabela TO 5.1). Do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres, uz slabljenje inflatornih pritisaka, očekuje se i postepeni oporavak ekonomске aktivnosti, te realni rast BDP-a na godišnjem nivou od 3,0% u 2025. godini. Zaoštravanje monetarne politike i podizanje referentnih kamatnih stopa vodećih centralnih banaka odrazit će se i na značajnije povećanje kamatnih stopa u bankarskom sektoru BiH u 2023. i 2024. godini. Rast kamatnih stopa doprinosit će usporenoj kreditnoj aktivnosti u naredne dvije godine, nakon čega dolazi do postepenog oporavka u 2025. godini. Usporena ekonomска aktivnost odrazit će se na pad tražnje za nekretninama stambene namjene, naročito u 2024. godini uzorkovanog kontinuiranim smanjenjem raspoloživog dohotka stanovništva, što će rezultirati i usporenim rastom cijena nekretnina.

Ekstremni scenariji su zasnovani na prepostavci o dodatnoj eskalaciji već prisutnih poremećaja u globalnim lancima snabdijevanja, što bi rezultiralo dalnjim, snažnim rastom cijena energenta i hrane, kako na svjetskom, tako i na domaćem tržištu. Šok ponude bi doveo do nastavka rasta cijena većine sirovina na svjetskim tržištima, što bi se odrazilo na rast domaćih cijena hrane i energenata, posebno cijena naftnih derivata i gase, s obzirom na apsolutnu ovisnost o uvozu ovih proizvoda. Nakon ekstremno jakih inflatornih pritisaka u 2022. godini, u ekstremnim scenarijima se prepostavlja nastavak visokih inflatornih pritisaka u cijelom periodu testiranja na stres, s tim da se u drugoj i trećoj godini testiranja na stres očekuju nešto niže stope inflacije. U scenarijima se nadalje prepostavlja da će Evropska centralna banka (ECB) nastaviti s podizanjem referentnih kamatnih stopa kao odgovor na rast potrošačkih cijena. Prepostavljeni, značajan rast domaćih kamatnih stopa je pod uticajem prepostavki o kretanju referentnih kamatnih stopa ECB-a, te porastu premije rizika zemlje od 200 baznih poena u ekstremnom scenariju 1, odnosno 350 baznih poena u ekstremnom scenariju 2. Rast kamatnih stopa produbio bi negativni efekat na domaći BDP uzrokovan šokom agregatne ponude, te doveo do snažne kontrakcije ekonomске aktivnosti u 2023. i 2024. godini u oba ekstremna scenarija uz blagi oporavak u 2025. godini. U stresnim scenarijima prepostavlja se i materijalizacija sistemskih rizika na tržištu nekretnina na kojem se u 2024. godini očekuje značajniji pad potražnje za nekretninama uslijed kontinuiranog smanjenja raspoloživog dohotka stanovništva, što utiče na korekcije cijena nekretnina naniže do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres.

Uticaj testova na stres na stopu adekvatnosti kapitala kvantificiran je na osnovu početnog stanja na dan 31.12. 2022. godine. Prosječna stopa adekvatnosti kapitala s kojom su banke ušle u stres-test iznosi 19,6%, pri čemu su sve banke u sistemu bilježile jako visoku kapitaliziranost. S obzirom na ovako dobru polaznu osnovnu, bankarski sektor je i pored očekivanog pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija i niže profitabilnosti pokazao visok stepen otpornosti na šokove prepostavljene u osnovnom scenariju. Stopa adekvatnosti kapitala smanjila bi se na 17,4%, pri čemu bi sve banke u sistemu zadržale stopu adekvatnosti kapitala iznad regulatornog minimuma, s napomenom da dvije banke za apsorpciju nepovoljnih makroekonomskih kretanja do kraja 2025. godine iscrpljuju višak kapitala i blago zadiru u zaštitni sloj za očuvanje kapitala²⁶.

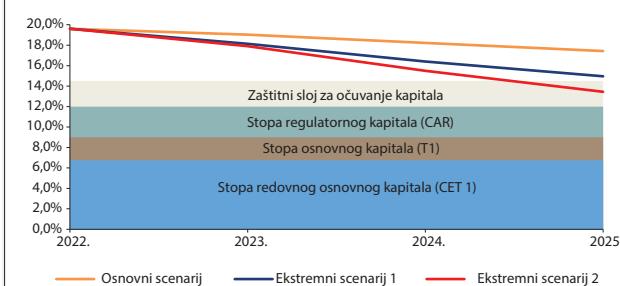
Provedeno testiranje na stres je pokazalo otpornost bankarskog sektora u cjelini i na prepostavljeno pogoršanje u makroekonomskim i finansijskim uslovima

²⁶ Prema važećim Odlukama o izračunavanju kapitala banke su obavezne da održavaju zaštitni sloj za očuvanje kapitala u obliku redovnog osnovnog kapitala u iznosu od 2,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku. Zaštitni sloj kapitala dodaje se na stopu redovnog osnovnog kapitala od 6,75% i ne može se koristiti za održavanje stope osnovnog i ukupnog kapitala. Održavanje propisanog zaštitnog sloja kapitala uslov je za isplatu dividendi za banke.

iz ekstremnog scenarija 1, pri čemu ključnu ulogu u amortizaciji nepovoljnih kretanja u okruženju kretanja ima visok nivo akumuliranih kapitalnih viškova zahvaljujući čemu su trenutni indikatori adekvatnosti kapitala banaka značajno iznad minimalnih regulatornih zahtjeva (Grafikon TO 5.3). Posmatrajući po pojedinačnim bankama, u ekstremnom scenariju 1, nakon druge godine testiranja na stres, dvije banke ne bi zadržale stopu adekvatnosti kapitala u minimalnim regulatornim okvirima, dok bi u trećoj godini još dvije banke iskazale potrebe za dodatnim kapitalom. Učešće aktive ove četiri banke u ukupnoj aktivi bankarskog sektora na kraju 2022. godine iznosio je 11,6%. Ako u obzir uzmemmo minimalne regulatorne kapitalne zahtjeve na nivou sistema dokapitalizacijske potrebe u blažem ekstremnom scenariju iznose 72 miliona KM, a stopa adekvatnosti kapitala bi na kraju vremenskog horizonta testiranja na stres iznosila 14,9%. Prilikom apsorpcije prepostavljenih šokova u blažem ekstremnom scenariju ukupno šest banaka u sistemu ne bi moglo održavati zaštitni sloj za očuvanje kapitala do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres.

U slučaju materijalizacije još jačih šokova iz ekstremnog scenarija 2 koji prepostavlja snažnu kontrakciju ekonomskog aktivnosti, stopa adekvatnosti kapitala na nivou sistema bi se smanjila na 13,4%. Iako bi se stopa kapitaliziranosti zadržala iznad regulatornog minimuma od 12%, prepostavljena snažna kontrakcija ekonomskog aktivnosti u prve dvije godine testiranja na stres dovela bi do postepenog iscrpljivanja akumuliranog viška kapitala na nivou sistema, odnosno zaštitnog sloja za očuvanje kapitala do kraja vremenskog horizonta. Rezultati analize po pojedinačnim bankama pokazuju da se u trinaest banaka u sistemu iscrpljuje zaštitni sloj za očuvanje kapitala do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres. Nakon druge godine testiranja na stres pojavljuju se i tri banke koje ne ispunjavaju minimalni regulatorni kapitalni zahtjev od 12%, a do kraja 2025. godine još dvije banke bi imale potrebe za dodatnim kapitalom kako bi ispunile minimalne kapitalne zahtjeve. Ukupne dokapitalizacijske potrebe na nivou bankarskog sektora do kraja treće godine testiranja iznosile bi 130 miliona KM, što predstavlja 0,3% bruto domaćeg proizvoda iz 2022. godine.

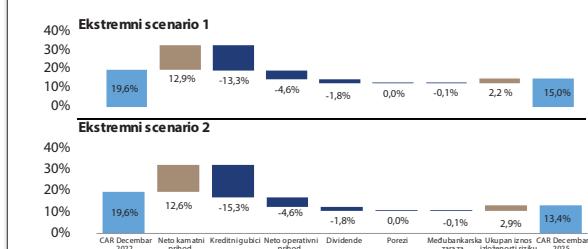
TO 5.3: Stopa adekvatnosti kapitala u osnovnom i dva ekstremna scenarija i minimalni regulatorni kapitalni zahtjevi

Izvor: CBBiH

Na grafikonu TO 5.4 prikazan je doprinos pojedinih pozicija bilansa stanja i uspjeha na promjenu stope adekvatnosti kapitala na sistemskom nivou, kumulativno, u ekstremnim scenarijima, u periodu od kraja 2022. do kraja 2025. godine. Pad kapitaliziranosti bankarskog sektora u oba stresna scenarija prije svega je rezultat povećanih gubitaka po osnovu kreditnog rizika koji proizilaze iz finansijskih stavki aktive, prvenstveno kreditnog portfolija sektora preduzeća i stanovništva. Kapitaliziranost je također pod uticajem smanjenja neto operativnih prihoda u odnosu na kraj 2022. godine. Neto kamatni prihodi, s druge strane, imaju ključan pozitivan doprinos u održavanju adekvatnosti kapitala, i to od 12,9% procenatnih poena u blažem i 12,6% procenatnih poena u jačem ekstremnom scenariju bez obzira na blago smanjenje do kraja 2025. godine. Također, na kapitaliziranost tokom stresa dodatno djeluje i prepostavka isplate dividende u sva tri perioda testiranja na stres, kao i u sva tri scenarija. Uticaj međubankarske zaraze u sistemu na kapitaliziranost banaka za sada je zanemariv.

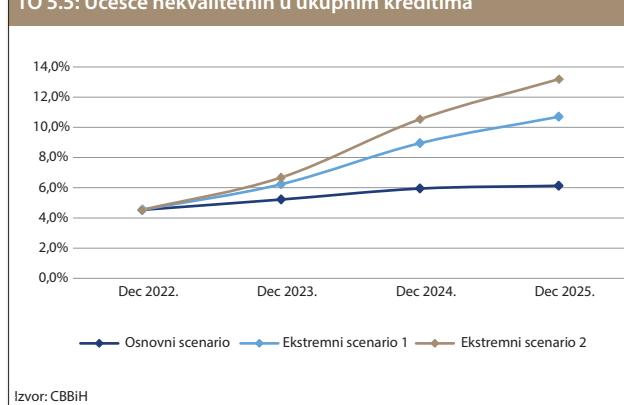
TO 5.4: Uticaj pojedinačnih pozicija na CAR u oba ekstremna scenarija

Izvor: CBBiH

Tokom 2022. godine nastavljeno je poboljšanje kvaliteta aktive na sistemskom nivou, koje se ogleda u smanjenju nekvalitetnih prema ukupnim kreditima na nivo od 4,5%, što je rezultat smanjenja iznosa nekvalitetnih potraživanja, te postepenog oporavka kreditne aktivnosti kako u sektoru preduzeća, tako i u sektoru stanovništva. I pored kontinuiranog poboljšanja indikatora kvaliteta aktive, rezultati testova na stres ukazuju na to da je kvalitet kreditnog portfolija veoma osjetljiv na promjene makroekonomskih uslova, te već u osnovnom scenariju dolazi do pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija u sve tri godine testiranja. Tako bi učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima na nivou sistema mogao porasti s 4,5% na kraju 2022. godine na 6,1% do kraja 2025 godine. U oba ekstremna scenarija očekuje se značajno povećanje nekvalitetnih kredita do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres na što utiče prepostavljeni snažan rast inflacije, kontrakcija ekonomskog aktivnosti i značajan rast kamatnih stopa. Projicirani rast nekvalitetnih potraživanja evidentan je kako u sektoru preduzeća, tako i u sektoru stanovništva, s tim što je rast NPL-ova snažniji u sektoru preduzeća.

TO 5.5: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima

Tekstni okvir 6: Testovi na stres likvidnosti

Top-down makro stres-test likvidnosti provodi se na kvartalnom nivou i sastavni je dio makroprudencijalnog alata za otkrivanje rizika likvidnosti na nivou bankarskog sektora, kao i potencijalnih potreba za likvidnošću u slučaju finansijske krize. Izračun likvidnosne pozicije u pretpostavljenim uslovima značajnog stresa u tri alternativna nepovoljna scenarija u 30-dnevnom vremenskom periodu bazira se na pristupu standardizirane mjere koeficijenta pokrića likvidnosti (LCR), koja je sastavni dio novih regulatornih propisa za upravljanje rizikom likvidnosti i za koje je propisano da su banke dužne održavati koeficijente od najmanje 100%. Na osnovu rezultata testa otpornosti na stres likvidnosti provedenog na bazi podataka za kraj 2022. godine, kao i poređenjem s rezultatima testova na stres za prva tri kvartala 2022. i kraj 2021. godine, bankarski sektor u BiH može se ocijeniti prilično otpornim na šokove likvidnosti i šokove na strani izvora finansiranja pretpostavljene u alternativnim scenarijima, te je evidentno jačanje likvidnosne pozicije većine banaka u sektoru nakon kratkoročnog likvidnosnog šoka iz prvog kvartala 2022. godine. Ovakvi nalazi provedenog testiranja na stres prvenstveno su posljedica dobre likvidnosne pozicije svih banaka u sektoru i visokih koeficijenata LCR-a koji su po bankama na kraju 2022. godine iznosili od 159% do visokih 900%.

Šokovi u stres-testu likvidnosti kalibrirani su korištenjem stručnih procjena u CBBiH u obliku tri alternativna nepovoljna scenarija. Prvi stresni scenarij pretpostavlja šok na strani sektora stanovništva i bazira se na historijskom događaju, odnosno globalnoj finansijskoj krizi u periodu 2008-2009. godine, koja je rezultirala kratkoročnim gubitkom povjerenja u bh. bankarski sektor i posljedično povlačenjem značajnog dijela depozita stanovništva. Drugi stresni scenarij predstavlja hipotetsku sistemsku krizu likvidnosti u zemlji, u kojoj bi veći intenzitet stresa izvora finansiranja za banke dolazio iz korporativnog sektora. Treći, kombinirani stresni scenarij je ekstremni scenarij koji pretpostavlja kombinaciju šokova iz prethodna dva scenarija, s elementima idiosinkratičnih šokova, kao što su velika povlačenja depozita, veća od očekivanih povlačenja odobrenih kreditnih linija, te stresa na finansijskom tržištu koji se ogleda u velikom padu vrijednosti svih vrijednosnih papira koji se drže kao likvidna sredstva. Pretpostavljeni šokovi u ovom scenariju su oko dva do tri puta jači od zahtjeva prema LCR regulativi, a cilj ovakvog scenarija je da se identificiraju i najmanje slabosti likvidnosnih pozicija banaka.

Promjena neto likvidnosnih odliva kroz tri pretpostavljena scenarija rezultat je većih likvidnosnih odliva, dok su ukupni prilivi zadržani na istom nivou u sva tri scenarija. Ukupna vrijednost odliva likvidnih sredstava u različitim scenarijima, kao i promjena u strukturi u smislu kontribucije različitih kategorija odliva na njihovu ukupnu vrijednost razlikuje se po scenarijima. Također, po scenarijima se pretpostavlja i različit nivo stresa na finansijskim tržištima (Tabela TO 6.1).

Tabela TO 6.1: Kalibracija scenarija u stres testu likvidnosti

	LCR parametar	Prepostavke za scenarij 1	Prepostavke za scenarij 2	Prepostavke za scenarij 3
Depoziti stanovništva				
depoziti s višim stopama odliva				
kategorija 1	15%	20%	15%	30%
kategorija 2	20%	30%	20%	40%
stabilni depoziti	5%	10%	5%	10%
ostali depoziti stanovništva	10%	15%	10%	20%
Operativni depoziti				
obuhvaćeni sistemom osiguranja	5%	5%	10%	10%
nisu obuhvaćeni sistemom osiguranja	25%	25%	30%	35%
Neoperativni depoziti				
obuhvaćeni sistemom osiguranja	20%	20%	25%	30%
nisu obuhvaćeni sistemom osiguranja	40%	40%	45%	50%
Obavezujuće linije				
prema fizičkim licima	5%	5%	10%	10%
prema pravnim licima	10%	10%	20%	20%
prema finansijskim klijentima	40%	40%	50%	60%
Ostali proizvodi i usluge				
vanbilansne obaveze	5%	5%	10%	15%
neiskorišteni krediti i avansi velikim klijentima	10%	10%	20%	30%
kreditne kartice	5%	10%	5%	15%
prekoračenja po računu	5%	10%	5%	15%
vanbilansni proizvodi po osnovu finansiranja trgovine	5%	5%	10%	15%
Likvidna imovina nivoa 1				
imovina centralne vlasti	100%	100%	95%	90%
imovina jedinica regionalne ili lokalne samouprave	100%	90%	85%	80%
Likvidna imovina nivoa 2				
dužnički VP privrednih društava	50%	50%	30%	25%

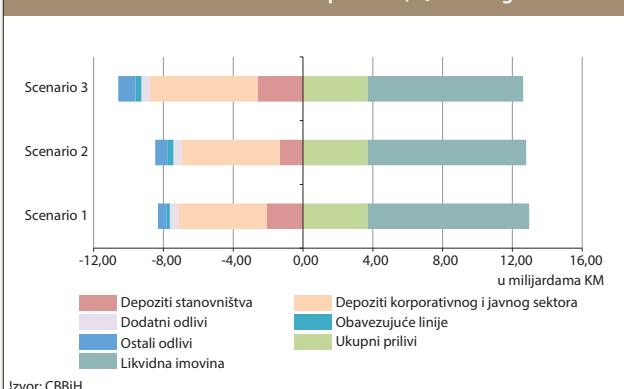
Napomena: Odabrane su one pozicije kod kojih su stresni parametri različiti od LCR parametara.

Prema rezultatima testiranja na stres provedenog na bazi podataka s kraja 2022. godine, u prva dva scenarija sve banke su uspjeli apsorbirati intenzivan stres u vremenskom periodu od 30 dana. Iako niješna od banaka ne bi u potpunosti iscrpila svoj zaštitni sloj likvidnosti, dvije banke u prvom i četiri banke u drugom scenariju trebale bi iskoristiti više od 70% svojih likvidnih sredstava kako bi pokrile neto odlive novca nakon šoka. Prema prepostavkama iz Scenarija 3, jedna banka u sektoru ne bi apsorbirala stres likvidnosti i finansiranja u periodu od 30 dana bez dodatnih likvidnih sredstava, dok bi još nekoliko banaka trebalo iskoristiti znatan dio svojih likvidnih sredstava za pokriće neto odliva nakon šoka. S obzirom na to da se radi o izuzetno jakom

ekstremnom scenariju u kojem se kombiniraju šokovi iz sektora stanovništva i korporativnog sektora, koji su, uz to, jačeg intenziteta nego što su bili pojedinačno u druga dva scenarija, može se smatrati da su banke u najvećoj mjeri dobro apsorbirale prepostavljene šokove, s tim da bi jedna od većih banaka u sektoru u potpunosti istrošila svoju likvidnu imovinu za pokriće neto odliva u prepostavljenom stresu.

S obzirom na to da prepostavke promjena neto likvidnosnih odliva imaju dominantan uticaj na rezultate testiranja na stres, na grafikonu (TO 6.1) su prikazane promjene osnovnih komponenti LCR-a u svakom od prepostavljenih scenarija. Na lijevoj strani grafikona predstavljeni su očekivani likvidnosni odlivi, kako bi se jasno prikazala ukupna vrijednost odliva u različitim scenarijima, kao i promjene u njihovoj strukturi u smislu kontribucije različitih kategorija odliva na njihovu ukupnu vrijednost. Desna strana grafikona predstavlja ukupne prilive koji se očekuju na istom nivou u sva tri prepostavljena scenarija, te promjene u likvidnoj imovini kroz različite scenarije.

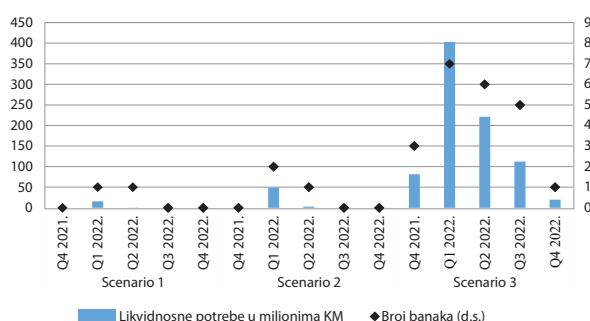
Grafikon TO 6.1: Osnovne LCR komponente, Q4 2022. godine

Izvor: CBBiH

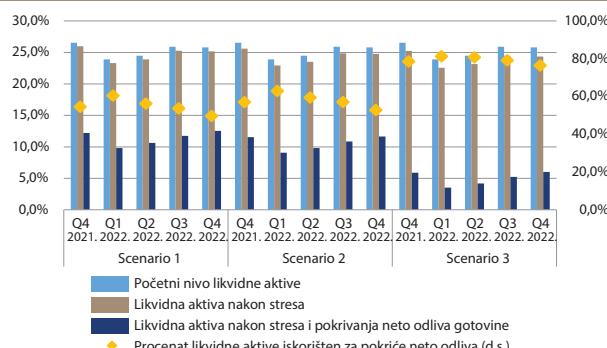
S obzirom na to da su identični scenariji korišteni i u testovima na stres za prethodna četiri kvartala, moguće je napraviti komparaciju rezultata kroz period. Posmatrajući ukupne potrebe banaka za dodatnim likvidnim sredstvima prema provedenim testiranjima na stres od četvrtog kvartala 2021. godine (Grafikon TO 6.2), vidljivo je da se nakon kratkoročnog likvidnosnog šoka iz prvog kvartala 2022. godine, povezanog sa sankcijama bankama iz „Sberbank“ grupacije, u narednim kvartalima znatno povećala otpornost banaka na šokove prepostavljene u scenarijima testa na stres. LCR za bankarski sektor ostao je znatno iznad regulatornog minimuma u svakom od kvartalnih testova na stres, a ovaj koeficijent na nivou bankarskog sektora bi nakon prepostavljenog stresa u Scenariju 3 iznosio 129,4% i nešto je veći u odnosu na LCR u istom scenariju u prethodnim testovima na stres (Grafikon TO 6.3).

Grafikon TO 6.2: Ukupne potrebe banaka za dodatnim likvidnim sredstvima

Izvor: CBBiH

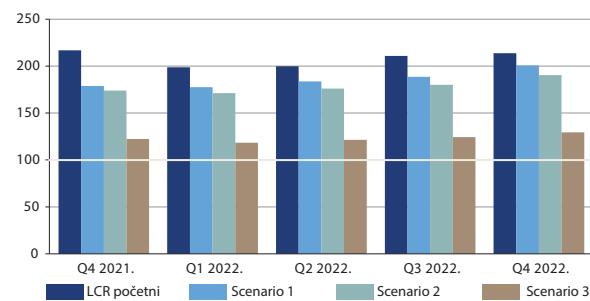
Grafikon TO 6.4: Likvidna aktiva za bankarski sektor

Izvor: CBBiH

Napomena: Likvidna aktiva je izražena kao procenat od početne vrijednosti ukupne aktive

Grafikon TO 6.3: Koeficijent pokrića likvidnosti (LCR) za bankarski sektor

Izvor: CBBiH

Napomena: Za razliku od LCR-a u alternativnim scenarijima stres testa likvidnosti, iznos očekivanih priliva koji može nadoknaditi očekivane odlive nije ograničen na 75 % osliva.

Početni nivo likvidne aktive je izražen kao procenat od početne vrijednosti ukupne aktive i njegov prosjek za cijelokupan bh. bankarski sektor na kraju 2022. godine iznosio je 25,8%. Ako kroz periode posmatramo likvidnu aktiju nakon stresa kroz sva tri opisana scenarija uočljivo je da vrijednosti zadržavaju neznatno niži nivo u odnosu na početni nivo likvidne aktive što je u skladu sa pretpostavljenim intenzitetom šoka koji se prvenstveno odražava na pozicije likvidne imovine nivoa 1 koja je i najzastupljenija kod svih banaka u sektoru. Nivo likvidne aktive nakon stresa i pokrivanja neto odliva gotovine u svim scenarijima istim trendom se znatno smanjuje u odnosu na početni nivo likvidne aktive potencirajući njenu važnost kao zaštitnog sloja likvidnosti u stresnim periodima. Procenat iskorištene likvidne imovine za pokriće neto odliva na nivou bh. bankarskog sistema je približno jednak u prva dva scenarija testiranja na stres, dok je u trećem kombinovanom scenariju izrazito visok iznos prosjeka iskorištenosti likvidne imovine oko 80% na nivou sektora, što implicira da je veći broj banaka na minimalnom nivou likvidne aktive ili su u potpunosti iscrpile svoju likvidnu imovinu što je i očekivano s obzirom na intenzitet pretpostavljenih šokova za ovaj scenarij (Grafikon TO 6.4).

5.2. Nebankarski finansijski sektor

Sektor nebankarskih finansijskih institucija je slabo razvijen segment finansijskog tržišta, s veoma skromnim učešćem u ukupnoj aktivi finansijskih posrednika (Tabela 5.1). U mikrokreditnom i lizing sektoru zabilježen je umjereni rast bilansne sume i indikatora profitabilnosti. Najveći i najznačajniji segment nebankarskog finansijskog sektora ostala su društva za osiguranje i reosiguranje, koja bilježe umjereni rast poslovanja mјeren povećanjem obračunatih premija u obje kategorije osiguranja, životnog i neživotnog. U 2022. godini, uslijed većeg zaduženja entitetskih vlada, došlo je do značajnijeg povećanja prometa na primarnom tržištu obje bh. berze, dok na ostalim segmentima tržišta nije zabilježen značajniji rast prometa na obje berze.

Poslovanje mikrokreditnog sektora u 2022. godini karakterizira: umjereni rast aktive, rast bruto kreditnih plasmana, rast kapitala, smanjenje vrijednosti kredita u kašnjenju, te rast profitabilnosti. Na kraju 2022. godine u BiH je poslovalo 27 mikrokreditnih organizacija (MKO), od čega 15 mikrokreditnih društava (MKD) i 12 mikrokreditnih fondacija (MKF). Ukupna aktiva mikrokreditnog sektora na kraju 2022. godine veća je za 9,2% u odnosu na 2021. godinu, dok su krediti zabilježili rast od 9,7% (Tabela 5.2). Od ukupnog iznosa mikrokredita, 98,3% je plasirano fizičkim licima, pri čemu je i dalje primarno finansiranje sektora poljoprivrede (31,2%), zatim stambenih potreba (7,1%), te sektora uslužnih djelatnosti (5,9%). Krediti odobreni svim ostalim sektorima učestvuju s 31,4% u ukupnim kreditima plasiranim fizičkim licima.

Tabela 5.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija		(u milionima KM)			
Aktiva		Pasiva			
		2021.	2022.	2021.	2022.
Novčana sredstva i plasmani drugim bankama		92,8	97,3		
Krediti	962,6	1.056,2	Obaveze po uzetim kreditima	605,3	667,8
Rezerve za kreditne gubitke	-12,3	-11,5	Ostale obaveze	69,7	72,9
Ostala aktiva	119,2	126,7	Kapital	487,2	528,1
UKUPNO	1.162,3	1.268,7	UKUPNO	1.162,3	1.268,7

Izvor: FBA i ABRS, CBBiH

Na kraju 2022. godine, krediti koji u otplati kasne duže od jednog dana imaju učešće od 0,7% u ukupnim kreditima, te je njihovo učešće smanjeno u odnosu na prethodnu godinu. Rezerve za pokriće kreditnih gubitaka na nivou sektora iznosile su 11,5 miliona KM. Posmatrajući strukturu pasive, obaveze po uzetim kreditima predstavljaju osnovni izvor sredstava MKO-a i bilježe rast od 10,3% u odnosu na prethodnu godinu.

U ročnoj strukturi mikrokreditnog portfolija, najveće učešće imaju dugoročni mikrokrediti s 93,7%. Nakon što je u 2020. godini značajno poboljšana ročna struktura izvora sredstava kada je većina kratkoročnih obaveza po uzetim kreditima mikrokreditnih organizacija iz FBiH zamijenjena s dugoročnim kreditima, isti trend je nastavljen i u 2022. godini. Ukupni kapital sektora na kraju 2022. godine iznosi 528 miliona KM i bilježi povećanje od 8,4% u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi kapitala MKO sektora, kapital mikrokreditnih fondacija čini 56,2%, dok se na kapital mikrokreditnih društava odnosi 43,8% ukupnog kapitala sektora. U 2022. godini, kapital mikrokreditnih fondacija i društava rastao je stopama od 4,8% i 13,4% respektivno. Osnovni izvor kapitala MKF-ova predstavlja višak prihoda nad rashodima, koji je na kraju godine iznosio 243,2 miliona KM, odnosno 82% ukupnog kapitala fondacija. Slično, kao i u slučaju MKF-ova dominantan uticaj na rast kapitala mikrokreditnih društava imao je rast ostvarene dobiti u toku godine, tako da na kraju 2022. godine neraspoređena dobit čini 53,1% ukupnog kapitala MKD-ova, nakon čega slijedi osnovni kapital koji učestvuje s 39,1% u strukturi kapitala mikrokreditnih društava.

Mikrokreditni sektor je na kraju 2022. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u visini od 37,3 miliona KM. Ukupni prihodi iznosili su 210,6 miliona KM, te su u poređenju s prethodnom godinom viši za 8,7%. Posmatrajući strukturu prihoda MKO-a, kamatni prihodi i dalje su dominantan izvor prihoda sektora, te je zahvaljujući rastu kreditne aktivnosti, ostvaren rast prihoda po osnovu kamata i naknada za 9,4% u 2022. godini. Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na ukupne mikrokredite u FBiH u 2022. godini

iznosila je 23,30%, a u RS-u 33,6%. Kamatne stope u mikrokreditnom sektoru oba entiteta kretale su se na približno istim nivoima do kraja 2020. godine. Međutim, od prvog kvartala 2021. godine, bilježi se značajni rast prosječnih kamatnih stopa u Republici Srpskoj (RS), uslijed kontinuiranog povećanja prosječnih stopa na kratkoročne kredite veoma malih iznosa (do 400 KM). Ukupni rashodi mikrokreditnog sektora iznosili su 170,2 miliona KM i zabilježili su povećanje od 7,3% u odnosu na prethodnu godinu. Najsnazniji uticaj na rast ukupnih rashoda imao je rast operativnih rashoda koji su bili veći za 10,6% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2022. godini obim poslovanja u sektoru lizinga ostao je veoma skroman, te je i pored ostvarenog rasta bilansne sume i ostvarene dobiti, učešće ovog sektora u aktivi finansijskih posrednika i dalje izrazito nizak. Na kraju 2022. godine dozvolu za rad imala su četiri lizing društva. Ukupna aktiva lizing sektora iznosila je 437,04 miliona KM i zabilježila je rast od 16,9% u odnosu na prethodnu godinu. Na finansijski lizing odnosi se 84% vrijednosti ugovora o lizingu, a na poslove operativnog lizinga preostalih 16%. Vrijednost novozaključenih ugovora finansijskog i operativnog lizinga u 2022. godini iznosila je 264,7 miliona KM, što je za 23,5% više u odnosu na prethodnu godinu. Sektor lizinga je na kraju 2022. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 8,9 miliona KM, što predstavlja rast od 4 miliona KM. Rast profitabilnosti u 2022. godini kod sektora lizinga rezultat je rasta ukupnih prihoda uz nešto niži rast ukupnih rashoda. Porastu profitabilnosti najviše je doprinio rast kamatnih prihoda, a najznačajnija pozicija prihoda od kamata su prihodi po osnovu kamata po finansijskom lizingu u ukupnom iznosu od 13,6 miliona KM i isti su veći za 15,8% u odnosu na prethodnu godinu. Sektor lizinga u BiH je veoma slabo razvijen, a osnovne aktivnosti ovog sektora i dalje predstavljaju određeni vid zamjene klasičnih bankarskih kredita, u najvećoj mjeri pravnim licima, imajući u vidu da je finansiranje putem lizinga za stanovništvo nepovoljnije u odnosu na kreditne plasmane banaka zbog obaveze plaćanja PDV-a na kamatu.

Na tržištu osiguranja došlo je do porasta aktivnosti poredeći s prethodnom godinom. Kao i u prethodnoj godini, na kraju 2022. godine u BiH je poslovalo 25 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. Trend rasta premije osiguranja iz prethodnih godina (s izuzetkom 2020. godine) je nastavljen, a ukupna obračunata premija iznosila je 881,1 milion KM, te je u odnosu na prethodnu godinu rasla stopom od 7,7%, dok učešće premije u ukupnom BDP-u iznosi 5,2%. Od ukupne obračunate premije, na neživotna osiguranja odnosi se 80,4%.

Slaba zastupljenost dobrovoljnih vrsta osiguranja i dalje predstavlja ključnu slabost i limitirajući faktor razvoja tržišta osiguranja u BiH. Najznačajniji učešće u ukupnoj premiji osiguranje i dalje ima osiguranje od

automobilske odgovornosti (62,8%). Rast je zabilježen u svim kategorijama neživotnog osiguranja. Obračunata premija na životna osiguranja iznosila je 188 miliona KM i zabilježila je porast od 7,6% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupne bruto isplaćene štete iznose 427,2 miliona KM i čine 48,5% ukupne obračunate premije.

U 2022. godini dozvolu za rad su imala 32 investicijska fonda, od čega 18 u FBiH i 14 u RS-u. Od ukupno 32 investicijska fonda, 21 su otvoreni investicijski fondovi, dok su 11 fondova zatvoreni investicijski fondovi. Ukupna vrijednost neto imovine investicijskih fondova na kraju 2022. godine iznosila je 1,06 milijardi KM i veća je za 122,3 miliona KM ili 12,9% u odnosu na kraj prethodne godine.

Ukupan promet na bh. berzama u 2022. godini je značajno povećan, s obzirom na to da su se vlade kao glavni pokretači aktivnosti na primarnom tržištu dužničkih instrumenata više zaduživale. Ukupan promet na bh. berzama iznosio je 1,07 milijardi KM i u odnosu na isti period prethodne godine bilježi značajan rast od 53,4%. Povećanje prometa zabilježeno je na obje domaće berze, a značajnije povećanje zabilježeno je na BLSE nego na SASE. Od ukupnog prometa na Sarajevskoj berzi (SASE) ostvareno je 383,7 miliona KM, odnosno 35,8%, a na Banjalučkoj berzi (BLSE) 688,4 miliona KM ili 64,2%. Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju 2022. godine iznosi 10.716,7 miliona KM i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 10,7%. Povećanje tržišne kapitalizacije na SASE iznosilo je 462,2 miliona KM (8,3%), dok je povećanje tržišne kapitalizacije na BLSE iznosilo 571,6 miliona KM (13,8%) u odnosu na kraj 2021. godine. Na ostalim segmentima tržišta kapitala na obje berze nije ostvaren značajniji rast prometa u odnosu na prethodnu godinu.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

**FINANSIJSKA
INFRASTRUKTURA**

6. FINANSIJSKA INFRASTRUKTURA

6.1. Platni sistemi

Centralna banka BiH je u 2022. godini uspješno izvršavala svoju zakonsku obavezu održavanja odgovarajućih platnih sistema. Platni promet se odvijao neometano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Centralni registar kredita (CRK) i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inostranstvom se odvijala nesmetano. Od 2019. godine žirokliring sistem usklađen je s načinom rada u Evropskoj uniji (EU), čime je ostvaren jedan od preduslova za integraciju platnih sistema CBBiH u platne sisteme u EU.

U toku 2022. godine zabilježen je rast broja transakcija i ukupne vrijednosti svih transakcija kroz platne sisteme žirokliringa i RTGS-a. Ukupna vrijednost međubankarskih transakcija u platnom prometu u 2022. godini veća je za 19,1%. Ukupan broj transakcija je veći za 3,6% u odnosu prethodnu godinu. Prvih deset banaka u BiH po obimu transakcija je u 2022. godini učestvovalo u ukupnom broju RTGS-ova i žirokliringa međubankarskih transakcija sa 75,24%, što predstavlja skromno povećanje (2,3%) u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, smanjeno je učešće prvih deset banaka u ukupnoj vrijednosti transakcija sa 75,20% u 2021. godini na 74,55% u 2022. godini.

Tabela 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu

Godina	Ukupan broj transakcija, u milionima	Ukupan promet, milioni KM	Prosječni dnevni promet, milioni KM	BDP/ prosječan dnevni promet
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74
2020.	43,8	105.132	398,2	85
2021.	48,0	122.403	470,8	79
2022.	49,7	145.825	583,3	78

Izvor: CBBiH, BHAS

Povećanje vrijednosti ukupnih transakcija u platnom prometu u 2022. godini i brža cirkulacija novca dovela je do smanjenja broja dana koji su potrebni da bi se izvršile transakcije u vrijednosti godišnjeg nominalnog BDP-a (Tabela 6.1). Broj unutarbankarskih transakcija povećan je za 4,3%, a međubankarskih za 3,6% u odnosu na isti period prošle godine, a unutarbankarske transakcije su i dalje dominantne u odnosu na ukupan broj transakcija s 54,2% (58,7 miliona transakcija). Vrijednost unutarbankarskih transakcija u 2022. godini iznosila je 128,1 milijardu KM ili 47%, dok je vrijednost međubankarskih transakcija iznosila 145,8 milijardi KM ili 53%.

U Tabeli 6.2 prikazane su vrijednosti Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI²⁷) koji ilustrira koncentraciju ukupnog broja i vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu za 10 banaka s najvećim učešćem u oba platna sistema (žirokliring i RTGS). Iako se većina međubankarskog platnog prometa odvija između manjeg broja velikih banaka, vrijednosti HHI indeksa ukazuju na umjerenu koncentraciju međubankarskih platnih transakcija i nepostojanje sistemskih rizika u platnim sistemima. Ukoliko se analizira koncentracija međubankarskih platnih transakcija u 10 najvećih banaka, pri čemu se banke iz iste grupacije posmatraju kao jedna banka, indeks koncentracije se samo blago povećava, i dalje ukazuje na umjerenu koncentraciju.

Tabela 6.2. Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Period	10 banaka sa najvećim učešćem	Broj transakcija	Vrijednost transakcija
Decembar 2008.	1.271	1.381	
Decembar 2009.	1.233	1.413	
Decembar 2010.	1.256	1.346	
Decembar 2011.	1.230	1.287	
Decembar 2012.	1.278	1.295	
Decembar 2013.	1.337	1.378	
Decembar 2014.	1.350	1.310	
Decembar 2015.	1.314	1.305	
Decembar 2016.	1.307	1.322	
Decembar 2017.	1.320	1.349	
Decembar 2018.	1.344	1.335	
Decembar 2019.	1.397	1.471	
Decembar 2020.	1.352	1.249	
Decembar 2021.	1.373	1.264	
Decembar 2022.	1.397	1.266	

Izvor: CBBiH

²⁷ HHI je mjeru koncentracije i računa se kao suma kvadrata pojedinačnih učešća u posmatranom segmentu. Indeks ispod 1.000 poena ukazuje na nekoncentriranost, od 1.000 do 1.800 poena umjerenu, od 1.800 do 2.600 poena na visoku koncentraciju, preko 2.600 se smatra veoma visokom koncentracijom do maksimalnih 10.000 kada je koncentracija monopolnska.

Centralna banka BiH je u 2022. godini nastavila održavati Centralni registar kredita fizičkih i pravnih lica (CRK), čime se finansijskim institucijama korisnicima ove baze podataka obezbjeđuju podaci o kreditnoj historiji i trenutnoj zaduženosti njihovih postojećih ili potencijalnih klijenata i na taj način omogućava da kvalitetnije procijene rizike prilikom donošenja odluka o odobravanju plasmana.

Centralna banka BiH je također nastavila održavati i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata u BiH u kojem je na kraju 2022. godine bilo evidentirano 250.100 aktivnih i 101.711 blokiranih računa. Nakon nadogradnje sistema krajem 2018. godine, JRRPS sadrži sve račune poslovnih subjekata koji platni promet u BiH obavljaju preko računa otvorenih u bankama i CBBH. JRRPS prvenstveno koristi komercijalnim bankama, poreznim organima, organima uprave, organima za provođenje zakona, te ostalim nivoima vlasti prilikom otkrivanja finansijskih struktura i transakcija koje kompanije i pojedinci mogu iskoristiti na nezakonit način, npr. za izbjegavanje plaćanja poreza, pranje novca i sl. Registar, također, pruža informacije svim pravnim i fizičkim licima koja naplatu svojih potraživanja moraju tražiti prinudnim putem preko ovlaštenih institucija.

Međunarodni kliring plaćanja između banaka iz BiH i Republike Srbije nastavljen je i u 2022. godini, te je kroz sistem izvršeno ukupno 10.395 platnih naloga čija je vrijednost bila 288,1 miliona eura, što ukazuje na aktivno korištenje ove platforme za poravnanje platnih transakcija.

6.2. Regulatorni okvir

Kao nastavak harmonizacije regulatornog okvira u BiH s regulatornim okvirom EU, Agencija za osiguranje depozita BiH donijela je odluku o povećanju iznosa osiguranog depozita kod banaka s 50.000 KM na 70.000 KM. Primjenom ove odluke, koja je stupila na snagu 1. novembra 2022. godine, BiH se nastavlja približavati standardima EU iz oblasti zaštite depozita, što doprinosi jačanju povjerenja u bankarski sektor, ali i sveukupnoj finansijskoj stabilnosti u zemlji.

U prvoj polovini 2022. godine agencije za bankarstvo stavile su van snage Odluke o privremenim mjerama banaka za ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica izazvanih pandemijom koronavirusa. S druge strane, uslijed inflatornih pritisaka i rasta makroekonomskih rizika praćenih rastom kamatnih stopa na međunarodnom tržištu, u drugoj polovini godine agencije za bankarstvo su donijele Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje rizika od rasta kamatnih stopa u BiH²⁸. Osnovni cilj ovih odluka jeste

privovremeno upravljanje kreditnim rizikom, zaštita korisnika finansijskih usluga i očuvanje stabilnosti bankarskog sistema. Odlukama se predviđa formiranje dodatnih rezervi za očekivane kreditne gubitke za nivo kreditnog rizika 1 i 2 za koje se utvrdi značajno povećanje kreditnog rizika (eng. *Significant Increase of Credit Risk – SICR*), a koje je uzrokovano rastom kamatnih stopa u iznosu od 200 b. p. ili više; te ublažavanje posljedica potencijalno značajnog porasta iznosa otplate duga kroz modifikaciju izloženosti za koju je nastupio status neizmirenja obaveza uslijed značajnog rasta kamatnih stopa. Odlukama je utvrđeno da značajan rast kamatne stope predstavlja rast nominalne ili efektivne kamatne stope, za pojedinačnu kreditnu izloženost od 200 i više baznih poena u odnosu na važeću pripadajuću kamatnu stopu za datu izloženost na referentni datum 30. 06. 2002. godine. Krajem aprila 2023. godine, obje agencije za bankarstvo usvojile su dopune ovih Odluka kojima je definirano da banke ne mogu utvrditi očekivane kreditne gubitke u iznosu manjem od 2% izloženosti za nivo kreditnog rizika 1. Odluke također imaju za cilj dodatno stimulirati banke da iznađu način zadržavanja kamatnih stopa na razumnim nivoima, kako bi se izbjegle negativne posljedice na privredu i stanovništvo.

Centralna banka BiH je zajedno s entitetskim agencijama za bankarstvo u okviru Koordinacije bankarske supervizije krajem juna 2023. godine usvojila Metodologiju za izračun Referentne stope prosječnog ponderisanog troška finansiranja banaka koje posluju u BiH (RSTF)²⁹, i ona je objavljena na web-stranici Centralne banke BiH. Metodologija je razvijena s ciljem da se utvrde stvarni troškovi finansiranja domaćeg bankarskog sektora, s obzirom na to da je ocijenjeno da bi usklađivanje aktivnih kamatnih stopa s troškovima finansiranja na ino-tržišta, u okolnostima snažnog rasta referentnih kamatnih stopa, moglo dovesti do poremećaja na domaćem bankarskom tržištu. Korištenjem ovih stopa u slučaju kada se finansiranje vrši pretežno iz domaćih izvora, banke bi bile u mogućnosti bolje upravljati kamatno induciranim kreditnim rizikom, te bi se na taj način ublažili rizici po cijelokupnu finansijsku stabilnost, poboljšali uslovi funkcioniranja unutrašnjeg tržišta, te osigurao viši nivo zaštite korisnika finansijskih usluga i investitora.

Kako bi se ublažili rizici koji dolaze iz međunarodnog okruženja, početkom drugog kvartala 2023. godine donesene su odluke od strane obje agencije za bankarstvo o privremenim mjerama za ograničivanje izloženosti banaka prema centralnim vladama ili centralnim bankama izvan BiH na maksimalan iznos u visini od 100% regulatornog kapitala³⁰. Banke su dužne

²⁸ Odluka o privremenim mjerama za ublažavanje rizika rasta kamatnih stopa („Službene novine FBiH“, broj 79/22) i Odluka o privremenim mjerama za ublažavanje rizika rasta kamatnih stopa („Službeni glasnik RS“, broj 98/22).

²⁹ Metodologija za izračun referentne stope prosječnog ponderiranog troška finansiranja banaka koje posluju u Bosni i Hercegovini, objavljena na stranici CBBH, <https://www.cbbh.ba/content/read/1120>.

³⁰ Odluka o privremenim mjerama za ograničavanje izloženosti banke („Službene novine FBiH“, br. 26/23) i Odluka o privremenim mjerama za ograničavanje izloženosti banke („Službeni glasnik RS“, br. 35/13).

uskladiti se s donesenim odlukama do početka trećeg kvartala 2023. godine. Ove odluke su privremenog karaktera i primjenjuju se do 31. 12. 2024. godine.

U oblasti sanacije banaka u 2022. godini donesene su metodologije za određivanje minimalnog zahtjeva za kapitalom i prihvatljivim obavezama banke (MREL) od strane domaćih regulatora. Metodologijom je propisan način određivanja minimalnog zahtjeva za kapitalom koji se izračunava kao procentualno izražen odnos zbiru regulatornog kapitala i prihvatljivih obaveza prema zbiru regulatornog kapitala i ukupnih obaveza banke. Agencije za bankarstvo utvrđuju za svaku banku pojedinačno MREL zahtjev koji je banka dužna kontinuirano ispunjavati na pojedinačnoj, odnosno na konsolidovanoj osnovi, ako je tako naloženo. Krajem marta 2022. godine donesene su i Odluke o izmjenama i dopunama odluke o planovima oporavka banke i bankarske grupe kojima su uključeni dodatni indikatori plana oporavka uključujući minimalni zahtjev za kapitalom i prihvatljivim obavezama banke (MREL) kao i nove indikatore likvidnosti³¹. Prema Odlukama, indikatori likvidnosti minimalno moraju uključivati indikator ročne usklađenosti finansijske imovine i obaveza do 30 dana, koeficijent pokrića likvidnosti (LCR), koeficijent neto stabilnog finansiranja (NSFR) i omjer sredstava iznad obavezne rezerve i obavezne rezerve.

Entitetski ombudsmeni za bankarski sistem koji su sastavu obje agencije za bankarstvo, u maju 2022. godine potpisali su memorandum o saradnji. Cilj potpisivanja memoranduma jeste poboljšanje uslova za saradnju u oblastima promoviranja i zaštite prava korisnika finansijskih usluga, što će doprinijeti očuvanju ekonomije i životnog standarda građana.

Početkom 2022. godine agencije za bankarstvo su uspješno provele proces restrukturiranja nad *Sberbank* a. d., Banja Luka i *Sberbank BH* d. d., Sarajevo. Društvo ASA FINANCE d. d., Sarajevo preuzele je vlasništvo nad *Sberbank BH* d. d., Sarajevo, te je ova banka od maja 2022. nastavila poslovati pod nazivom ASA Banka Naša i snažna d. d., Sarajevo. S krajem 2022. godine, navedena banka pripojena je banci ASA Banka d. d., Sarajevo, što je za posljedicu imalo smanjenje broja banaka u bankarskom sektoru u BiH na 21 banku. Po okončanju uspješnog procesa restrukturiranja u maju 2022. godine, *Sberbank* a. d., Banja Luka je prešla u vlasništvo Nove Banke a. d., Banja Luka, te svoje poslovanje nastavila pod nazivom Atos Bank a. d., Banja Luka. Promjena vlasništva Komercijalne banke a. d., Banja Luka koja je izvršena još s krajem 2021. godine, rezultirala je službenom promjenom poslovnog naziva ove banke u martu 2022. godine u Banka Poštanska štedionica a. d., Banja Luka, u skladu s nazivom novog vlasnika, Banke Poštanske štedionice a. d., Beograd.

³¹ Odluka o izmjenama i dopunama odluke o planovima oporavka banke i bankarske grupe („Službene novine FBiH“, br. 26/22) i Odluka o izmjenama i dopunama odluke o planovima oporavka banke i bankarske grupe („Službeni glasnik RS“, br. 35/23).

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

STATISTIČKI DODATAK

Tabela A1: Indeks cijena nekretnina (2015=100)

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	Banja Luka	Bijeljina	Trebinje	UKUPNO
2004.	Q1	58	71	47					60
	Q2	58	70	46					59
	Q3	58	70	47					59
	Q4	59	68	46					60
2005.	Q1	61	66	48					61
	Q2	61	70	47					61
	Q3	63	67	47					62
	Q4	66	70	50					65
2006.	Q1	69	72	53					68
	Q2	74	71	49					71
	Q3	73	70	52					70
	Q4	80	60	55					74
2007.	Q1	87	73	56					83
	Q2	98	76	67					93
	Q3	108	73	72					98
	Q4	117	77	74					105
2008.	Q1	125	85	78	95				112
	Q2	133	82	84	98				119
	Q3	132	83	88	106				120
	Q4	138	87	99	107				126
2009.	Q1	129	104	101	97				120
	Q2	120	101	100	100				114
	Q3	115	105	100	107				112
	Q4	111	104	93	115				109
2010.	Q1	111	100	99	112				108
	Q2	111	110	101	110				110
	Q3	107	104	99	105				106
	Q4	106	106	107	104				106
2011.	Q1	105	107	105	97				105
	Q2	105	103	107	89				103
	Q3	104	98	102	91				102
	Q4	105	104	102	89				103
2012.	Q1	105	112	101	102				106
	Q2	104	101	109	96				103
	Q3	101	104	95	94				100
	Q4	100	101	103	96				100
2013.	Q1	101	108	105	93				102
	Q2	99	109	104	90				100
	Q3	98	105	97	94				99
	Q4	97	109	106	90				99
2014.	Q1	98	104	98	95				99
	Q2	96	102	97	93				97
	Q3	98	94	99	99				98
	Q4	98	96	101	92				98

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	Banja Luka	Bijeljina	Trebinje	UKUPNO
2015.	Q1	98	101	100	98	93	102	103	98
	Q2	101	99	99	101	109	82	97	101
	Q3	99	103	102	100	101	92	99	100
	Q4	102	97	99	100	101	118	101	101
2016.	Q1	99	94	97	96	96	68	106	98
	Q2	100	97	104	99	102	93	100	100
	Q3	102	114	101	96	106	89	106	104
	Q4	103	113	104	98	106	94	105	104
2017.	Q1	104	110	104	97	100	93	98	103
	Q2	104	96	105	97	98	94	89	101
	Q3	104	104	104	103	98	102	102	102
	Q4	107	93	105	100	96	100	97	102
2018.	Q1	108	103	103	100	100	96	103	104
	Q2	109	110	102	100	98	100	101	105
	Q3	109	104	102	102	98	99	108	105
	Q4	109	106	102	104	100	98	108	106
2019.	Q1	111	105	106	103	104	97	111	108
	Q2	113	110	109	109	97	99	106	109
	Q3	112	109	113	109	97	102	108	109
	Q4	115	108	107	108	100	104	110	110
2020.	Q1	117	109	112	110	95	103	107	111
	Q2	117	122	125	103	101	109	94	114
	Q3	117	113	123	118	100	104	114	114
	Q4	118	106	121	117	96	102	103	113
2021.	Q1	120	112	123	121	103	99	124	116
	Q2	122	117	127	120	109	105	122	119
	Q3	125	113	126	126	112	111	133	121
	Q4	128	107	131	130	113	117	132	125
2022.	Q1	139	114	134	136	128	127	128	133
	Q2	143	123	139	137	126	126	138	136
	Q3	152	127	144	137	133	139	136	143
	Q4	157	129	141	139	143	131	145	148

Izvor: CBBiH

Tabela A2: Indikatori finansijskog zdravlja

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Adekvatnost kapitala										
Stopa osnovnog kapitala	15,2	14,3	13,8	15,0	14,8	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7
Stopa regulatornog kapitala	17,8	16,3	14,9	15,8	15,7	17,5	18,0	19,2	19,6	19,6
Stopa redovnog osnovnog kapitala	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7
Stopa finansijske poluge	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	10,5	10,2	10,0	9,9
NPL umanjeni za rezervisanja prema regulatornom kapitalu	26,4	24,6	24,9	17,6	13,5	11,4	9,6	7,4	7,0	4,7
Velike izloženosti u odnosu na kapital	n/a	81,4	83,8							
Kvalitet aktive										
Nekvalitetna aktiva prema ukupnoj aktivi	11,3	10,5	10,0	8,3	7,1	6,2	5,2	3,4	3,2	2,5
Nekvalitetni krediti prema ukupnim kreditima	15,1	14,2	13,7	11,8	10,0	8,8	7,4	6,1	5,8	4,5
Rezervisanja za NPL prema nekvalitetnim kreditima	66,7	69,7	71,2	74,4	76,7	77,4	77,0	78,4	78,4	81,4
Koncentracija kredita prema ekonomskoj djelatnosti	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	73,1	72,0	71,3	71,7
Profitabilnost										
Povrat na prosječnu aktivu	-0,1	0,8	0,3	1,1	1,4	1,3	1,4	0,7	1,3	1,6
Povrat na prosječni kapital	-1,2	4,5	0,9	6,2	9,0	8,5	9,1	5,6	9,6	12,0
Neto prihod od kamata prema ukupnom prihodu	62,3	61,6	62,0	60,4	58,3	58,8	56,8	56,0	59,2	56,6
Prihod po osnovu trgovanja finansijskim instrumentima prema ukupnom prihodu	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
Nekamatni rashodi prema ukupnom prihodu	101,2	85,7	94,5	80,7	73,3	74,0	71,0	83,0	60,1	55,7
Troškovi plata i doprinos prema nekamatnim rashodima	28,1	32,9	29,2	31,5	32,9	33,2	34,1	29,8	43,8	44,1
Likvidnost										
Likvidna sredstva prema ukupnim sredstvima	26,2	26,6	26,2	26,9	28,1	29,3	29,2	28,6	30,7	30,5
Likvidna sredstva prema kratkoročnim finansijskim obavezama	65,9	65,6	61,9	61,6	59,9	60,4	61,0	51,3	51,3	48,4
Koefficijent pokrića likvidnosti (LCR)	n/a	216,9	213,8							
Koefficijent neto stabilnih izvora finansiranja (NSFR)	n/a	168,8	163,5							
Depoziti prema kreditima	87,2	92,4	96,9	101,7	105,1	109,6	112,7	120,7	130,3	130,8
Kratkoročne finansijske prema ukupnim finansijskim obavezama	47,2	48,1	50,3	52,1	55,7	57,2	56,2	65,4	68,8	72,6
Devizni rizik										
Indeksirani i krediti u stranim valutama prema ukupnim kreditima	68,8	68,0	67,1	62,6	60,1	56,7	53,9	53,9	50,2	43,3
Obaveze u stranim valutama prema ukupnim finansijskim obavezama	63,8	62,7	60,3	57,4	55,1	53,3	50,7	48,1	44,4	42,5
Neto otvorena pozicija	5,7	9,0	8,3	1,6	-0,2	2,1	3,4	4,2	4,0	1,0
Broj banaka	23	23	23	23	23	23	23	23	22	21

Izvor: CBBiH

Napomena: Kompilacija FSI za bankarski sektor BiH od četvrtog kvartala 2021. godine bazira se na Vodiču za kompilaciju indikatora finansijskog zdravlja Međunarodnog monetarnog fonda iz 2019. godine. Vrijenosti indikatora su retroaktivno preračunate za sve periode u skladu sa novom metodologijom.

Tabela A3: Statusne promjene banaka u periodu 2001 - Q2/2023. godine

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
1	Sparkasse Bank d.d. Bosna i Hercegovina Sarajevo Sparkasse Bank d.d. Sarajevo ABS banka d.d. Sarajevo Šeh-in banka d.d. Zenica	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo promjenila ime u Sparkasse Bank d.d. BiH Sarajevo ABS banka d.d. Sarajevo promjenila ime u Sparkasse Bank d.d. Sarajevo Postala članica Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group Pripojena ABS banci d.d. Sarajevo	Q3 2014 Q3 2009 Q4 2006 Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) d.d. Sarajevo		
3	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo BOR banka d.d. Sarajevo Prvredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	BOR banka d.d. Sarajevo promjenila ime u Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo BOR banci d.d. Sarajevo pripojena Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo Prvredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo pripojena BOR banci d.d. Sarajevo	Q1 2017 Q4 2016 Q4 2016
4	UniCredit Bank d.d. Mostar UniCredit Zagrebačka banka BiH d.d. Mostar Zagrebačka banka BH d.d. Mostar Univerzal banka d.d. Sarajevo HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo HVB banka d.d. Sarajevo Central Profit banka d.d. Sarajevo Travnička banka d.d. Travnik	UniCredit Zagrebačka banka BiH promjenila ime u UniCredit Bank d.d. Mostar Spajanje sa Univerzal bankom d.d. Sarajevo u UniCredit Zagrebačku banku BiH Spajanje sa Zagrebačkom bankom BH d.d. Mostar u UniCredit Zagrebačku banku BiH HVB Central profit banka Sarajevo pripojena UniCredit Zagrebačkoj banci BiH Spajanje sa Central Profit bankom u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo Spajanje sa HVB bankom d.d. Sarajevo u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo Pripojena Central Profit banci d.d. Sarajevo	Q1 2008 Q3 2004 Q3 2004 Q1 2008 Q4 2004 Q4 2004 Q4 2002
5	UniCredit Bank a.d. Banja Luka Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka promjenila ime Pripojena HVB grupaciji, nastavila poslovanje kao zasebno pravno lice Privatizovana i promjenila ime u Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Q2 2008 Q4 2005 Q1 2002
6	Addiko Bank d.d. Sarajevo Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar promjenila ime i sjedište	Q4 2016
7	Addiko Bank a.d. Banja Luka Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka Kristal banka a.d. Banja Luka	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka promjenila ime Kristal banka a.d. Banja Luka promjenila ime	Q4 2016 Q3 2003
8	ASA banka d. d.Sarajevo ASA banka Naša i snažna d. d.Sarajevo ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo Vakufska banka d. d. Sarajevo Investiciono komercijalna banka (IKB) d. d. Zenica MOJA banka d. d. Sarajevo FIMA banka d. d. Sarajevo VABA banka d. d. Sarajevo Validus banka d. d. Sarajevo Ljubljanska banka d. d. Sarajevo ASA banka Naša i snažna d. d.Sarajevo Sberbank d. d. Sarajevo Sberbank d. d. Sarajevo Volksbank d. d. Sarajevo Volksbank d.d. Sarajevo	Pripojena ASA banci d. d. Sarajevo Sberbank BH d. d. Sarajevo u postupku restrukturiranja promjenila vlasništvo Pripojena ASA banci d. d. Sarajevo IKB d. d. Zenica promjenila sjedište i naziv u ASA banka d. d. Sarajevo MOJA banka d. d. Sarajevo pripojena Investiciono komercijalnoj banci d. d. Zenica Promjenila ime u MOJA banka d. d. Sarajevo Promjenila ime u FIMA banka d. d. Sarajevo Promjenila ime u VABA banka d. d. Sarajevo Osnovana Validus banka preuzela dio aktive i pasive Ljubljanske banke d. d. Sarajevo Sberbank d. d. Sarajevo promjenila ime u ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo ASA Finance d. d. Sarajevo postala vlasnik Sberbank d. d. Sarajevo Volksbank d. d. Sarajevo promjenila ime u Sberbank d. d. Sarajevo Sberbank grupacija preuzela Volksbank d. d Sarajevo	Q4 2022 Q2 2022 Q4 2021 Q4 2016 Q3 2016 Q4 2010 Q3 2007 Q1 2007 Q3 2006 Q2 2022 Q1 2022 Q1 2013 Q1 2012
9	Komercionalno investiciona banka (KIB) d.d. Velika Kladuša		
10	NLB Banka d.d. Sarajevo NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla Tuzlanska banka d.d. Tuzla Comercebank bančna skupina NLB d.d. Sarajevo	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla promjenila sjedište i ime u NLB Banka d.d. Sarajevo Tuzlanska banka d.d. Tuzla promjenila ime u NLB Tuzlanska banka d.d Tuzla Pripojena Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla	Q1 2012 Q3 2006 Q3 2006
11	NLB Banka a.d. Banja Luka NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka LHB banka a.d. Banja Luka Razvojna banka jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka promjenila ime u NLB a.d. Banja Luka Spajanje sa Razvojnom bankom jugoistočne Evrope u NLB Razvojna banka a.d. BL Spajanje sa LHB bankom a.d. Banja Luka u NLB Razvojnu banku a.d. Banja Luka	Q4 2015 Q2 2006 Q2 2006
12	Raiffeisen Bank d.d. BiH, Sarajevo Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar	Pripojena Raiffeisen banci d.d. Sarajevo	Q1 2003
13	ProCredit Bank d.d. Sarajevo	Microenterprise bank d.d. Sarajevo promjenila ime u ProCredit Bank	Q4 2003

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
14	ZiraatBank BH d.d. Sarajevo	Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d. Sarajevo promijenila ime u Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	Atos bank a. d. Banja Luka	Sberbank a. d. Banja Luka promijenila ime u Atos bank a. d. Banja Luka	Q2 2022
	Sberbank a. d. Banja Luka	Nova banka a. d. Banja Luka u postupku restrukturiranja postala vlasnik Sberbank a. d. Banja Luka	Q2 2022
	Sberbank a. d. Banja Luka	Volksbank a. d. Banja Luka promijenila ime	Q1 2013
	Volksbank a. d. Banja Luka	Sberbank grupacija preuzela Volksbank a. d. Banja Luka	Q1 2012
	Zepter Komerc banka a. d. Banja Luka	Postala članica Volksbank International AG, promijenila ime u Volksbank a. d. BL	Q3 2007
17	Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH		
	UPI banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH	Q3 2008
	LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Pripojena UPI banci d.d. Sarajevo	Q3 2007
	Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa LT Komercijalnom bankom Livno u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003
	LT Komercijalna banka d.d. Livno	Spajanje sa Gospodarskom bankom Sarajevo u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003
18	Nova banka a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Bijeljina promijenila sjedište	Q3 2007
	Agroprom banka a.d. Banja Luka	Pripojena Novoj banci a.d. Bijeljina	Q1 2003
19	Naša banka a.d. Bijeljina		
	Pavlović International Banka a.d. Slobomir Bijeljina	Promijenila ime u Naša banka a.d. Bijeljina	Q4 2019
	Privredna banka a.d. Doboj	Pripojena Pavlović International banci	Q2 2003
	Privredna banka a.d. Brčko	Pripojena Pavlović International banci	Q4 2002
	Semberška banka a.d. Bijeljina	Pripojena Pavlović International banci	Q4 2001
20	Banka Poštanska štedionica a.d. Banja Luka		
	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	Komercijalna banka promijenila ime u Banka Poštanska štedionica a.d. Banja Luka	Q1 2022
	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	Banka Poštanska štedionica a.d. Beograd kupila Komercijalnu banku a.d. Banja Luka	Q4 2021
21	MF banka a.d. Banja Luka		
	IEFK banka a.d. Banja Luka	Promijenila ime u MF banka a.d. Banja Luka	Q3 2010

Banke kojima su oduzete dozvole za rad od 2002. godine:		Datum promjene
1	Camelia banka d. d. Bihać	Q1 2002
2	Privredna banka a. d. Gradiška	Q1 2002
3	Ekvator banka a. d. Banja Luka	Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia d. d. Sarajevo	Q3 2002
5	Banka za jugoistočnu Evropu Banja Luka	Q4 2002
6	Privredna banka a. d. Srpsko Sarajevo	Q4 2004
7	Gospodarska banka d. d. Mostar	Q4 2004
8	Ljubljanska banka d. d. Sarajevo	Q3 2006
9	Hercegovačka banka d. d. Mostar	Q3 2012
10	Postbank BH Poštanska banka BiH d. d. Sarajevo	Q2 2013
11	Bobar banka a. d. Bijeljina	Q4 2014
12	Banka Srpske a. d. Banja Luka	Q2 2016
13	Vakufska banka d. d. Sarajevo	Q4 2021
14	ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo	Q4 2022

Izvor: CBBiH

ISSN 1840-4103

A standard linear barcode representing the ISSN 1840-4103. The barcode is composed of vertical black lines of varying widths on a white background.

9 771840 410007